

Subvencije investitorima - svrsishodna državna pomoć ili promocija

Beograd

Transparentnost Srbija

maj 2017.

Projekat „Subvencije investitorima - svrsishodna državna pomoć ili promocija“ sproveda je organizacija Transparentnost – Srbija uz podršku Fondacije za otvoreno društvo, Srbija. Sva izneta mišljenja i stavovi pripadaju organizaciji Transparentnost – Srbija, i ne moraju odražavati mišljenja i stavove Fondacije za otvoreno društvo.

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Sadržaj

Subvencije investitorima - svrsishodna državna pomoć ili promocija	1
1. Rezime i preporuke	5
1.1 Rezime	5
1.1.1. Predmet istraživanja	5
1.1.2. Polazišta	5
1.1.3. Promene pravnog okvira i okruženja	5
1.1.4. Glavni zaključci po tačkama	6
1.1.5. Nalazi istraživanja	7
1.1.6. Zapažanja o pojedinim slučajevima	7
1.2 Preporuke	10
2. O istraživanju i metodologiji	11
3. Analiza mehanizama za utvrđivanje svrsishodnosti državne pomoći	12
3.1. Akt o utvrđivanju svrsishodnosti	12
3.2. Propisi o praćenju ostvarivanja ciljeva u oblasti direktnih ulaganja	14
3.3. Prikupljeni dokumenti	17
3.5. Analizirane subvencije	19
3.5.1. NCR doo Beograd	19
3.5.2. Mei Ta Europe doo	20
3.5.3. Džonson Elektrik	22
3.5.4. Lear Corporation doo	23
3.5.5. Delphi Packard doo Novi Sad	24
3.5.6. Aunde	24
3.5.7. Leoni Wiring Systems Southeast doo Prokuplje	25
3.5.8. Kontitek fluid Srbija	26
3.5.9. Yura u Rači, Leskovcu i Nišu	27
3.5.10. Geox u Vranju	29
3.5.11. Tibet moda doo	33
3.5.12. Tigar Tyres	33
3.5.13. Falke Srbija	34
3.5.14. SR Technics Services	34
3.5.15. Streit Nova	35
3.5.16. Teklas Automotive	36
3.5.17. Truck lite Europe Gmbh	36
3.5.18. PKC Wiring System	38
3.5.19. Mitros	40
3.6. Sistem subvencija investitorima	43
4. Analiza propisa	45
4.1. Zakon o kontroli državne pomoći	45
4.2. Uredba o pravilima za dodelu državne pomoći	49
4.2.1. Regionalna državna pomoć	50
4.2.2. Horizontalna državna pomoć	51
4.2.3. Sektorska državna pomoć	51
4.2.4. Državna pomoć male vrednosti	51
4.3. Uredba iz 2014. o privlačenju investicija	52
4.4. Zakon o ulaganjima	53
4.5. Uredbe o privlačenju ulaganja iz 2016.	56

4.6. Analiza KKDP o usklađenosti pravila	64
5. Analiza prakse Komisije za kontrolu državne pomoći	66
5.1. Položaj Komisije	66
5.2. Sporno postupanje u ranijem periodu	68
5.3. Izuzimanje od kontrole državne pomoći	69
5.4. Slučaj putarskih preduzeća	71
5.5. Najavljene i realizovane subvencije	73
5.6. Beograd na vodi	76
5.7. Gerlinger Mitros	76
5.8. Uredba o svrsishodnosti	78
6. Analiza medijskog izveštavanja o državnoj pomoći i subvencijama	80
6.1. Ima li investitora bez subvencija	80
6.2. Prenošnje saopštenja i agencijskih vesti	88
6.3. Izjava političara glavna vest	90
6.4. Nejasne i nepotpune vesti	92
6.5. Subvencije i politička kampanja	93
6.6. Analize subvencionisanja	96
6.7. Subvencije i nepomenute pogodnosti	114
6.8. Upitni izvori budućeg izveštavanja	116

1. Rezime i preporuke

1.1 Rezime

1.1.1. Predmet istraživanja

Transparentnost Srbija sprovela je 2016/2017 istraživanje „Subvencije investitorima - svrsishodna državna pomoć ili promocija“ u okviru kojeg je analizirala sistem državne pomoći, sistem subvencija (u skladu sa Zakonom o ulaganjima), praksu Komisije za kontrolu državne pomoći i dvadesetak konkretnih slučajeva državne pomoći, sa stanovišta **transparentnosti, ispunjavanja ciljeva i namene subvencija, izveštavanja i kontrole**. U okviru analize dat je i pregled važećih propisa, kao i izveštavanja medija o temi državne pomoći.

1.1.2. Polazišta

Reč je o svojevrsnom nastavku istraživanja „Državna pomoć – promišljeno ulaganje ili skrivena korupcija“¹ iz 2014/2015 koje je pobudilo veliko interesovanje za ovu oblast. Tada smo utvrdili da **ne postoji adekvatan mehanizam kontrole, odgovornosti i sankcionisanja** dodele državne pomoći mimo zakona, kao **ni mehanizam kojim bi se utvrđivala svrsishodnost** državne pomoći. Analiza je ukazala da je novac često trošen nenamenski.

1.1.3. Promene pravnog okvira i okruženja

U međuvremenu je objavljeno da se **prekida praksa dodele enormne državne pomoći preduzećima u državnom vlasništvu** (koja su u najvećoj meri činila uzorak u prvom istraživanju), a usvojen je Zakon o ulaganju i **više puta izmenjena uredba** koja reguliše dodelu podsticaja za direktne investicije. Stoga je bilo neophodno ponovo otvoriti neke od tema koje su bile u fokusu prvog istraživanja. S druge strane, s obzirom na to da su **nova radna mesta, fabrike**, investitori već nekoliko izbornih ciklusa jedan od glavnih **aduta svih vladajućih garnitura**, nametnula su se i dodatna pitanja - ne samo svrsishodnosti pojedinačnih odluka o dodeli državne pomoći, već **ekonomske opravdanosti celog sistema subvencioniranja investitora** i političke (zlo)upotrebe subvencija.

¹ Državna pomoć – promišljeno ulaganje ili skrivena korupcija, Transparentnost Srbija, 2015.
http://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/Drzavna_pomoc_izvestaj_februar_2015.doc

1.1.4. Glavni zaključci po tačkama

2. **Podaci o subvencijama i izveštaji nisu transparentni.** Transparentnost je dodatno umanjena izuzetno spornom odlukom *Komisije za kontrolu državne pomoći* da nema potrebe da se izjašnjava o subvencijama koje se daju u skladu sa Uredbom o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija, čak ni kada je reč o subvencijama koje se daju bez javnog poziva.
3. Postoji **značajan broj slučajeva** dodeljivanja enormnih iznosa državne pomoći, posebno u periodu od 2010. do 2013. godine, **koji nisu prijavljivani Komisiji** za kontrolu državne pomoći. Neke od tih slučajeva KKDP je naknadno razmatrala i odobravalala državnu pomoć. Postoje i predmeti u kojima ovo kontrolno telo nije ni naknadno razmatralo dozvoljenost državne pomoći ili makar nije donelo odluku o tome.
4. U nekim slučajevima je **Zakon prekršen**, tako što je **nesporno dodeljena državna pomoć u iznosu koji prevazilazi propisima dozvoljen limit**. Za ovo **niko nije odgovarao** (niti propisi predviđaju mogućnost da za to odgovara neko od državnih zvaničnika), a **Komisija nije donosila rešenja o povraćaju sredstava**.
5. **Komisija je** (kao što je ukazano i u izveštaju iz 2015. godine) **donosila pojedine sporne odluke** ili odluke koje su sadržavale **greške i kontradiktornosti** (npr: odbijala je da razmatra dozvoljenost subvencije na osnovu predloga ugovora, a razmatrala je na osnovu memoranduma; proglasila se nenadležnom u jednom slučaju iako je bila u obavezi da postupa; u rešenjima KKDP su navođeni pogrešni iznosi subvencija ili broja zaposlenih). **Pravni položaj Komisije** (nepromenjen u odnosu na prethodno istraživanje) **je nedefinisan** i predstavlja čudan hibrid između radnog tela Vlade i nezavisnog organa.
6. **Nije usvojen podzakonski dokument** (čije je usvajanje najavljeno još 2013. godine) kojim bi se regulisala **procedura utvrđivanja svrsishodnosti državne pomoći**.
7. Postupak **utvrđivanja ostvarivanja ciljeva** dodele državne pomoći investitorima, u skladu sa Zakonom o ulaganju i Uredbom o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija, precizno je utvrđen. Ako je suditi prema dokumentima u koje je TS imala uvid (a nije dobila sve tražene dokumente) postupak se sprovodi. Ova **oblast je značajno unapređena**. Naime, cilj i namena subvencija su sada **vrlo jednostavno postavljeni** - podrška korisniku da investira određeni iznos radi **ostvarenja investicionog projekta i otvaranja određenog broja radnih mesta**.
8. **Ostala je sporna svrsishodnost celog sistema subvencionisanja** otvaranja novih radnih mesta, odnosno investicionih ulaganja. Pored **ekonomske opravdanosti**, za šta do sada ni pristalice ni protivnici subvencija nisu predstavili sveobuhvatnu i detaljnu analizu, postavlja se pitanje **političke (zlo)upotrebe subvencija** zarad pridobijanja birača u sredinama u koje se dovode investitori i eventualnih dodatnih (nevidljivih) uslova koji se postavljaju investitorima.

1.1.5. Nalazi istraživanja

Iako nisu rešena najvažnija pitanja dodele državne pomoći, sistem jeste unapređen u odnosu na 2015. Nesumnjivo je, da bez obzira na važna pitanja šire ekonomske opravdanosti ili pogubnosti dodele subvencija i političke pozadine celog sistema subvencija, sadašnji sistem predstavlja napredak. Sada se od primalaca državne pomoći zahteva **konkretna investicija i precizan broj novozaposlenih, uz pružanje verodostojnih dokaza** (revizorska kuća izrađuje izveštaj, Centralni registar obveznika osiguranja izveštava o broju zaposlenih). Podsećamo da je u sistemu koji je opisan u izveštaju TS iz 2015. godine, novac deljen za fluidne i neostvarive ciljeve, čija se realizacija pre nije ni pratila. To, međutim, **nije dovoljno da se konstatuje da je ostvaren napredak u oblasti kontrole državne pomoći.**

Od februara 2017. godine **KKDP se ne izjašnjava o dozvoljenosti subvencija investitorima. Izvodi iz ugovora više se ne mogu pronaći na sajtu KKDP** (gde su ranije bili citirani u okviru odluka o dozvoljenosti). **Ne postoje mehanizmi kontrole dostizanja ciljeva** dodele državne pomoći za one slučajeve koji nisu obuhvaćeni propisima o direktnim ulaganjima.

Neizjašnjavanje KKDP o subvencijama investitorima je posledica rešenja iz februara 2017. godine kojim je Komisija utvrdila da je Vladina **Uredba o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija** usklađena sa **Uredbom o pravilima za dodelu državne pomoći** i da se nacrti ugovora ubuduće ne moraju dostavljati KKDP na odlučivanje.

Prva **posledica ove odluke** biće to što će **Vlada, odnosno Ministarstvo privrede,** zajedno sa Savetom za ekonomski razvoj i Razvojnoum agencijom, **birati kome će bez konkursa dodeliti subvenciju, odnosno državnu pomoć, a potom će sami kontrolisati** da li je ugovor koji zaključuju u skladu sa pravilima o kontroli državne pomoći. Neće postojati obaveza da se bilo koji dokument (pre objavljivanja godišnjeg izveštaja o radu Saveta za ekonomski razvoj) objavi.

I druga posledica direktno utiče na **manju transparentnost.** Odluke Komisije pružale su mogućnost da javnost sazna da su pojedini ugovori (za koje se inače nije znalo) zaključeni. Na osnovu tih informacija su zainteresovani građani, NVO i mediji mogli da od Ministarstva privrede (ili od Komisije za kontrolu državne pomoći) zatraže kopije ugovora, kako bi se utvrdilo ne samo kakve subvencije su date investitorima, već i kakve je eventualne druge obaveze prihvatila Republika Srbija. S obzirom na to da se Ministarstvo zaključkom ovlašćuje da zaključi ugovor, a da ne postoji obaveza objavljivanja zaključaka Vlade, **javnost će biti ostavljena na volju predstavnicima Vlade - da li će objaviti ili ne da je ugovor zaključen.** Druga mogućnost biće "nasumično" i periodično upućivanje zahteva za dostavljanje svih ugovora zaključenih u nekom prethodnom periodu.

1.1.6. Zapažanja o pojedinim slučajevima

Projekat „Beograd na vodi“ imao je svoju kontroverzu i u praksi Komisije za kontrolu državne pomoći. U rešenju od 22. jula 2015. godine Komisija je zaključila da se ugovor Republike Srbije, firme „Beograd na vodi“ doo, „Belgrade Waterfront Capital

Investment“ LLC iz UAE i „Al Maabar Investment International“ LLC iz UAE ne odnosi na državnu pomoć. Ipak je analizirala ugovor i na kraju zaključila da se „Republika Srbija prilikom zaključivanja ponašala kao privatni investitor, realno i racionalno te da je naknada Republici Srbiji za ustupanje prava na zemljište utvrđena u skladu sa tržišnim principima“. Postavlja se pitanje, međutim, u vezi sa računicom koja je primenjena (detaljnije u poglavlju „Analiza prakse Komisije za kontrolu državne pomoći“).

Za analizu u okviru ovog projekta izabrano je 27 firmi, odnosno (potencijalnih) slučajeva dodele državne pomoći, na osnovu rešenja koja smo pronašli na sajtu Komisije za kontrolu državne pomoći i izveštaja medija (vesti o investitorima koji su dobili subvencije ili o investitorima koji "dolaze u Srbiju" uz "podršku Vlade Srbije"). Nakon što su iz uzorka odstranjeni predmeti u kojima ipak nisu dodeljene subvencije, **analiziran je ukupno 21 slučaj**. U pitanju su subvencije dodeljene sledećim firmama: NCR doo Beograd; Mei Ta; Džonson Električar; Lear Corporation; Delphi Packard doo Novi Sad; Aunde; Leoni Wiring Systems Southeast doo Prokuplje; Kontitek fluid Srbija Subotica; Yura Rača; Yura Niš; Yura Leskovac; Technic development doo (Geox) Vranje; Tibet moda; Tigar Tyres; Falke Srbija; SR Technics Services; Streit Nova; Teklas Automotive; Truck Lite Europe; PKC Wiring System; Mitros.

U većini analiziranih slučajeva su utvrđene specifičnosti ili nepravilnosti. Detalji su predstavljeni u poglavlju „Analiza mehanizama za utvrđivanje svrsishodnosti državne pomoći“, a ovde navodimo nekoliko primera:

1. Ono što je specifično kod državne pomoći firmi **NCR doo Beograd** (a što ilustruje način na koji su subvencije deljene u vreme ministროvanja Mladana Dinkića) jeste to što je prilikom razmatranja ugovora za dodelu državne pomoći iz 2015. godine KKDP utvrdila (na osnovu izjave korisnika o tome da li je bio ili jeste korisnik državne pomoći) da je **pomoć dodeljivana 2011. i 2013. godine, a da Komisija nije razmatrala dozvoljenost**, pa je tek u februaru 2016. godine pokrenula postupak naknadne kontrole.
2. Specifičnost subvencije firmi **Mei Ta** u iznosu od 22,71 miliona evra je u tome što je Ministarstvo privrede potpisalo ugovor pozivajući se na **rešenje KKDP koje još nije bilo doneto**.
3. Za subvenciju firmi **Džonson Električar** je specifično da se iz izveštaja koje je Ministarstvo privrede dostavilo TS vidi da je **postojala najmanje još jedna subvencija** za Džonson Električar, **koju KKDP nije razmatrala**, niti je o njoj bila obavještenja u okviru zahteva za izjašnjenje o subvenciji iz 2016. godine.
4. Prilikom razmatranja dozvoljenosti pomoći za firmu **Leoni Wiring Systems Southeast doo Prokuplje** KKDP je ustanovila da je **postojala i ranije dodeljena subvencija**, koju je potom razmatrala u naknadnom postupku.
5. TS je razmatrala subvencije za fabrike **Yura u Rači, Leskovcu i Nišu**. Ispostavilo se da **postoji samo jedno rešenje KKDP** koje se odnosi na dozvoljenost državne pomoći dodeljene firmi Yura Rača za otvaranje pogona u Leskovcu. Korespondencija sa KKDP tim povodom predstavljena je u „Analizi prakse KKDP“. Podaci o ovim investicijama dodeljenim u vreme ministra Mladana Dinkića mogu sa naći u medijskim izveštajima, a TS je od

Ministarstva privrede pribavila izveštaje o realizaciji i podatke o stanju broja zaposlenih.

6. KKDP nije razmatrala (ili bar nije donela i/ili objavila rešenje) o dozvoljenosti subvencije za firmu **Technic development doo (Geox) Vranje**. TS je utvrdila na osnovu prikupljenih podataka da bi Komisija, **da je razmatrala dozvoljenost ove subvencije, morala da donese negativno rešenje i zatraži povrat subvencije**, jer je probijen limit, odnosno intenzitet državne pomoći je bio veći od dozvoljenog.
7. Kod subvencije, odnosno investicije firme **Tiger Tyres**, utvrdili smo da je korisnik investirao u građevinske objekte iznos kakav se retko sreće - 81,46 miliona evra (nije sporno sa stanovišta primene Zakona)!
8. Ugovor sa firmom **Teklas** koja je otvorila pogon u Vladičinom Hanu zaključen je u vreme važenja uredbe koja je omogućavala da se u najsiromašnijim opštinama isplaćuju plate radnicima na nivou minimalne zarade u Srbiji, umesto 20% veće od "minimalca". Tako je najmanja neto zarada isplaćena za radnike Teklase u 2016. godini iznosila **20.328 dinara**.
9. U slučaju subvencije za **Mitros Fleischwaren**, ako se izuzme pitanje opravdanosti izmene investicionog projekta (i odluka Vlade da dâ saglasnost na izmenu), kojim je **odloženo zapošljavanje** i smanjeno ulaganje u opremu u odnosu na građevinske radove, nisu nađene bilo kakve nepravilnosti po pitanju dinamike realizacije investicija i zapošljavanja nakon izmene plana i dinamike i iznosa isplate subvencija. Sporno je, međutim, zbog čega KKDP **nije razmatrala dozvoljenost ove subvencije**. U ugovoru TS nije uočila elemente koji bi mogli da utiču na to da ova subvencija po bilo kom parametru izlazi iz okvira postavljenih propisima koji važe u ovoj oblasti. KKDP je, međutim, donela **spornu odluku da je reč o investiciji u oblasti poljoprivrede, te da ona za nju nije nadležna**. Posebno je **sporan redosled poteza** na relacijama Ministarstvo privrede - Komisija za kontrolu državne pomoći - Transparentnost Srbija, što je detaljno opisano u poglavlju „Analiza mehanizama za utvrđivanje svrsishodnosti državne pomoći“.

1.2 Preporuke

Zbog svega navedenog Transparentnost – Srbija ističe sledeće ključne preporuke za dalje reforme:

- **Razmatranje potrebe za daljim postojanjem** Komisije za kontrolu državne pomoći, imajući u vidu broj izuzetih slučajeva dodele državne pomoći u postojećem pravnom okviru i praksu odobravanja; alternativno: preuzimanje njenih poslova od strane Komisije za zaštitu konkurencije ili izmena pravnog okvira;
- **Jasno definisanje pravnog položaja Komisije za kontrolu državne pomoći** u skladu sa načelima iz Strategije reforme javne uprave, kako bi se znalo da li je reč o državnom organu, radnom telu Vlade ili nekom trećem obliku organizovanja;
- Uvođenje **zakonskog mehanizma za prikupljanje podataka** o propisima, aktima poslovanja i transakcijama koji mogu predstavljati državnu pomoć, kako kontrola ne bi zavisila od dobre volje davaoca, uz otvaranje podataka i ukrštanje podataka iz baza organa vlasti;
- **Objavljivanje podataka o dodeli subvencija** – ugovori i izveštaji nezavisnih revizora o ostvarivanju postavljenih uslova za uplatu tranši;
- Utvrđivanje **obaveze povraćaja sredstava** u slučaju nesvrshodnog korišćenja ili zabranu dodele sredstava tom korisniku, kao i kazni za odgovorna lica;
- Utvrditi **da li su ispunjene obaveze u vezi sa isplatom zarada** (na osnovu prikupljenih podataka nije jasno koji će biti minimalni troškovi zarada u dve godine nakon dostizanja punog obima zaposlenosti, a koji se koristi kao osnov za utvrđivanje dozvoljenosti subvencije);
- Uređivanje sistema za utvrđivanje **ostvarivanja svrhe** državne pomoći u slučajevima koji ne podležu kontroli Komisije za kontrolu državne pomoći;
- Propisati **kazne za neprijavljivanje državne pomoći**, nezakonitu dodelu i druge prekršaje koji sada nisu obuhvaćeni;
- Pokrenuti **postupke zbog uočenih slučajeva nepoštovanja pravila**;
- Utvrditi **precizna pravila za način promocije** dodele državne pomoći od strane predstavnika organa vlasti i u potpunosti **zabraniti organizovanje takvih promotivnih aktivnosti u doba izborne kampanje**;
- Predočiti javnosti sve **argumente u prilog** aktuelnog sistema dodele državne pomoći i **suočiti ih sa argumentima kritičara** na javnom slušanju u Narodnoj skupštini;

2. O istraživanju i metodologiji

Cilj istraživanja „Subvencije investitorima - svrsishodna državna pomoć ili promocija” je uspostavljanje i primena sistema za praćenje svrsishodnosti državne pomoći u Republici Srbiji. Transparentnost Srbija (TS) je ovom analizom težila da utvrdi da li postoji mehanizam za utvrđivanje svrsishodnosti državne pomoći i da li se taj mehanizam primenjuje, te da javnost upozna sa slučajevima u kojima se dodela državne pomoći koristi za političku promociju i utvrdi načine da se ova oblast bolje uredi kroz propise i praksu.

TS je analizirala rešenja Komisije za kontrolu državne pomoći (KKDP) objavljena na sajtu KKDP, izveštaje o funkcionerskim kampanjama u prethodnim izbornim ciklusima i izveštaje medija o investicijama koje su bile potpomognute subvencijama. Na osnovu toga načinjen je izbor preduzeća za koje je bilo potrebno utvrditi da li su dobili državnu pomoć i da li je dozvoljenost te pomoći razmatrala KKDP. Među njima je utvrđeno nekoliko spornih za koje nije bilo moguće pronaći rešenja na stranici KKDP, zbog čega su od KKDP zatražena dodatna tumačenja.

TS je od svih (eventualno) nadležnih tražila i podatke o izradi propisa (uredbe) kojom bi bilo regulisano pitanje utvrđivanja svrsishodnosti državne pomoći. Prikupljeni su svi važeći relevantni propisi koji se odnose na oblast kontrole državne pomoći i ulaganja, odnosno podsticaje ulaganjima, kao i njihove izmene u prethodnom periodu.

TS je analizirala postupanje KKDP i posebnu pažnju posvetila slučajevima dodele državne pomoći za koje je KKDP navela da ih nije razmatrala i slučaju u kome je odgovorila da je dve godine nakon podnošenja zahteva za mišljenje, a sedam dana nakon podnošenja zahteva TS da dostavi odluku, donela odluku da nije nadležna. TS je istovremeno "testirala" rad KKDP kroz podnošenje dve inicijative (ponovljene inicijative sa novom argumentacijom) za razmatranje jednog slučaja dodele državne pomoći. Ta "epizoda" je deo analize prakse KKDP i ujedno deo završnog izveštaja.

TS je pratila izveštavanje medija o subvencijama, državnoj pomoći, funkcionerskoj kampanji u preduzećima i izdvojila nekoliko pozitivnih primera medijskog izveštavanja o dodeli državne pomoći, koji se izdvajaju od uobičajene medijske slike (prenošenje izjava funkcionera sa potpisivanja sporazuma ili polaganja kamena temeljaca, otvaranja fabrika i sl.).

TS je od nadležnog organa (Ministarstva privrede) prikupila podatke o načinima na koji se utvrđuje ispunjavanje ciljeva postavljenih prilikom dodele državne pomoći i podatke o vanrednim kontrolama i izveštajima koje je Ministarstvo vršilo/izrađivalo u vezi sa dodelom državne pomoći. Ovi podaci predstavljeni su u okviru analize mehanizama za utvrđivanje svrsishodnosti državne pomoći, što čini centralni deo završnog izveštaja.

Sve ovo predstavljeno je kroz četiri analize koje čine ovaj izveštaj – „Analizu mehanizama za utvrđivanje svrsishodnosti državne pomoći”, „Analizu prakse KKDP”, „Analizu medijskog izveštavanja o državnoj pomoći i subvencijama” i „Analizu propisa. Izveštaj takođe sadrži rezime, kao i preporuke za promenu propisa i/ili prakse.

3. Analiza mehanizama za utvrđivanje svrsishodnosti državne pomoći

3.1. Akt o utvrđivanju svrsishodnosti

Poseban propis, podzakonski akt, kojim bi se regulisalo pitanje utvrđivanja i provere svrsishodnosti državne pomoći do danas nije usvojen. Usvajanje takvog akta bilo je najavljeno u Akcionom planu za ispunjavanje preporuka iz godišnjeg izveštaja o napretku Srbije u evropskim integracijama za 2013. godinu. Akcioni plan je tada propisao usvajanje uredbe koja bi služila za analizu efekata državne pomoći, odnosno odlučivanje da li je neka državna pomoć svrsishodna i opravdana.

U maju 2014. godine, u Komisiji za kontrolu državne pomoći Transparentnosti Srbija je rečeno da će uredba biti doneta, ali da je rad na njoj pripremi preuzelo Ministarstvo finansija. Ti podaci tada su prikupljeni za izveštaj TS iz 2015. godine o svrsishodnosti državne pomoći², a sagovornice na ovu temu bile su tadašnja predsednica Komisije za kontrolu državne pomoći Inga Šuput Đurić i tadašnja šefica Odeljenja za državnu pomoć u Ministarstvu finansija, a sadašnja predsednica KKDP, Andrijana Ćurčić.

TS je zbog toga u okviru ovog istraživanja pokušala da utvrdi da li je ta ili slična uredba u međuvremenu izrađena ili se na njoj radi. Od Komisije za kontrolu državne pomoći, i ministarstava finansija i privrede zatraženi su usvojeni tekst, nacrt ili radna verzija uredbe ili nekog drugog akta koji reguliše oblast **kontrole svrsishodnosti državne pomoći**.

Komisija je odgovorila da je razmatrala zahtev i „da ne raspolaže traženim podacima, niti je bila uključena u izradu navedenog akta". Slični odgovori stigli su i od dva ministarstva. Ministarstvo privrede je odgovorilo da se tražena informacija, prema njihovom saznanju, nalazi u Ministarstvu finansija, a Ministarstvo finansija je odgovorilo da Odeljenje za kontrolu državne pomoći ne raspolaže traženim podacima, niti je učestvovalo u izradi navedenog akta. Zanimljivo je da kod davanja odgovora ovi državni organi nisu prepoznali Zakon o ulaganjima, niti Uredbu o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija kao akte koji regulišu, bar u jednom delu, kontrolu svrsishodnosti državne pomoći.

Naime, neki od zaključaka pomenutog izveštaja TS iz 2015. godine navode da je **novac često trošen nenamenski i da nije postojala ni namera da se postignu zacrtani ciljevi**. Ciljevi dodele državne pomoći preduzećima, uglavnom u državnom vlasništvu, koja su poslovala sa teškoćama bili su **„održanje ili oživljavanje procesa proizvodnje, uz maksimalno moguće očuvanje nivoa zaposlenosti, kao i očuvanje konkurentnosti nacionalne privrede”, „povećan kvalitet proizvodnje i konkurentna sposobnost”, „povećanje proizvodnih kapaciteta, očuvanje**

² Državna pomoć – promišljeno ulaganje ili skrivena korupcija, Transparentnost Srbija, 2015. http://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/Drzavna_pomoc_izvestaj_februar_2_015.doc

zaposlenosti i otvaranje novih produktivnih radnih mesta". Ni u jednom slučaju nisu bili postavljeni precizni indikatori - koliko radnih mesta, kako je pre davanja državne pomoći izmeren kvalitet proizvodnje i konkurentska sposobnost, a kako nakon korišćenja pomoći. Komisija je ovakvu pomoć odobravalala, novac je deljen, a preduzeća su slala izveštaje iz kojih se videlo da je značajan deo, ponekad i veći deo, novca trošen nenamenski - od plaćanja računa za cvečare, preko uplata dugova za zdravstveno osiguranje radnika, pa do plaćanja kazni za saobraćajne prekršaje.

Uvidom u praksu Komisije za kontrolu državne pomoći, prilikom odabira slučajeva dodele koji će biti uključeni u uzorak za ovo istraživanje, utvrđeno je da takvi slučajevi više nisu razmatrani od strane ovog tela³. Pojedinačne odluke koje je KKDP donosila od 2015. do februara 2017. godine u najvećem broju slučajeva odnosile su se na ugovore o subvencijama investitorima koje su za cilj imale „realizaciju investicionog ulaganja", a što je podrazumevalo investiranje određenih sredstava i zapošljavanje određenog broja radnika, u definisanim rokovima.

Tako definisani ciljevi, propisani uredbama o privlačenju direktnih investicija (u posmatranom periodu usvojene su četiri verzije uredbe i jedna izmena i dopuna), i potom Zakonom o ulaganjima delimično su učinile suvišnom posebnu uredbu za utvrđivanje svrsishodnosti državne pomoći. Naime, kao što će u nastavku biti pokazano, ovi propisi uređuju mehanizme za kontrolu ispunjavanja ciljeva. Međutim, ne treba smetnuti sa uma da se, pored dodele subvencija za direktne investicije, državna pomoć dodeljuje i kroz druge šeme državne pomoći, da se dodeljuje pojedinačna državna pomoć korisnicima koji ne spadaju u kategoriju investitora i da postoji ogroman broj slučajeva državne pomoći male vrednosti⁴. Stoga **pitanje uređenja načina na koji će se utvrđivati svrsishodnost državne pomoć ne treba stavljati *ad acta* samo stoga što je dominantni** (bar sa stanovišta prisutnosti u javnosti, odnosno u medijima) **oblik državne pomoći uređen po pitanju praćenja dostizanja postavljenih ciljeva.**

Pored toga, iz nalaza ove analize se može zaključiti da postoje dodatni razlozi za uvođenje "paralelne" kontrole i u ovoj oblasti. Naime, združenim delovanjem Vlade Srbije i KKDP, odnosno usvajanjem nove Uredbe o privlačenju direktnih investicija i odluke KKDP da ne mora da razmatra ugovore o dodeli državne pomoći koji su u skladu sa tom uredbom, značajno je umanjena transparentnost celog postupka (više u poglavlju „Analiza prakse KKDP"). Takođe, analizom je utvrđeno da se veoma lako menjaju poslovni planovi za realizaciju investicionog programa što može dovesti u pitanje i dinamiku ostvarivanja postavljenih ciljeva, pri čemu celokupan postupak kontrole ostaje netransparentan u trouglu koji čine isključivo članovi vlade i tela pod kontrolom vlade.

U ovoj analizi kao ključna su razmatrana dva pitanja:

³ Analiza razloga zbog čega takvih slučajeva nema na sajtu KKDP izlazi iz okvira ovog istraživanja. Nije utvrđivano da li je obustavljena isplata takve pomoći (okonačana privatizacija, restrukturiranje, odlazak u stečaj) ili je nastavljena u okviru neke od odobrenih šema državne pomoći (treba napomenuti da analizom medijskog izveštavanja nisu nađene vesti o isplatama takve državne pomoći).

⁴⁴ Istraživanjem TS iz 2015. godine, kao i analizom „Državna pomoć i medijski pluralizam (autor Zlatko Minić, 2017) utvrđeno je da se ne ispunjava obaveza prijavljivanja ovog oblika državne pomoći, te je upitno da li se uopšte kontroliše način trošenja i svrsishodnost dodeljene pomoći.

- 1) Da li je iznos državne pomoći, odnosno subvencije izračunat u skladu sa ograničenjima iz propisa o kontroli državne pomoći, da li je KKDP razmatrala dozvoljenost državne pomoći, izjasnila se i da li postoji bilo šta sporno u odluci Komisije⁵
- 2) Da li primaoci državne pomoći ispunjavaju obaveze, da li dostavljaju dokumente koji treba da potvrde da su ostvareni ciljevi investicionog programa i da li se to utvrđuje pre uplata tranši državne pomoći.

Treba uzeti u obzir da bi se, sa šireg stanovišta državne pomoći investitorima, ova pitanja u vezi sa poštovanjem propisa o ulaganjima i kontroli državne pomoći, mogla okarakterisati kao formalna. Iznad njih **ostaje pitanje smislenosti ili svrsishodnosti isplata subvencija investitorima da bi otvarali nova radna mesta**. U poglavlju o izveštavanju medija naveli smo primere novinarskih analiza (ili citiranja ekonomskih stručnjaka i političara) na tu temu. U okviru ovog poglavlja navešćemo i nekoliko osvrtu stručnjaka objavljenih u stručnoj literaturi, samo kao pokušaj da bacimo još malo svetla iz različitih uglova na ova pitanja, ali bez pretenzija i da ovo pitanje razrešimo. Podaci koje smo pribavili o investitorima i njihovim obavezama mogu dati odgovor na pitanje da li oni formalno poštuju obaveze, ali ne i na dilemu da li je potrebno isplaćivati ogromne subvencije, kao i da li je to, uz eventualnu ekonomsku štetu (ili uprkos ekonomskoj koristi) i jedan od oblika kupovine glasova birača u sredinama u koje se investitori "dovode" na osnovu direktnih dogovora političara (što je priznao direktno italijanski investitor u Jagodini, a indirektno implicirao investitor koji je obrazložio da nisu želeli subvenciju da bi sačuvali nezavisnost - citirano u poglavlju o medijskom izveštavanju).

Nesumnjivo je, međutim, da bez obzira na ova važna pitanja (šire ekonomske opravdanosti ili pogubnosti, političke pozadine celog sistema subvencija) ovakav sistem u kome se od onoga ko prima državnu pomoć zahteva konkretna investicija i precizan broj novozaposlenih, uz pružanje verodostojnih dokaza (izveštaj revizorske kuće, izveštaj Centralnog registra obveznika osiguranja o broju zaposlenih) jeste bolji od sistema koji je opisan u izveštaju TS iz 2015. godine, kada je novac deljen za fluidne i neostvarive ciljeve, čija se realizacija nije pratila. To, međutim, nije dovoljno da se konstatuje da je ostvaren napredak u kontroli državne pomoći. Od februara 2017. godine, KKDP ne odlučuje o dozvoljenosti subvencija investitorima, izvodi iz ugovora više se ne mogu pronaći na sajtu KKDP (gde su ranije bili citirani u okviru odluka o dozvoljenosti) i ne postoje mehanizmi kontrole dostizanja ciljeva dodele državne pomoći za sve one slučajeve koji nisu obuhvaćeni propisima o direktnim ulaganjima.

3.2. Propisi o praćenju ostvarivanja ciljeva u oblasti direktnih ulaganja

U Uredbi iz 2014. godine sistem kontrole sprovođenja investicionog projekta, odnosno dostizanja postavljenog cilja, bio je postavljen tako da su svoje uloge, pored Ministarstva privrede, imali i Komisija za ocenu prijava (sastavljena od resornih ministara, pandan sadašnjem Savetu za ekonomski razvoj), Agencija za strana

⁵ Na primer, kao u slučaju PKC obrađenom u izveštaju iz 2015. godine.

ulaganja i promociju izvoza (SIEPA), Nacionalna služba za zapošljavanje i Agencija za privatizaciju.

Uredba je propisivala da, nakon što je zaključen ugovor o dodeli sredstava i korisniku dodeljena sredstva, „Komisija kontroliše dinamiku realizacije investicionog projekta i predlaže Ministarstvu mere kojima se na najefikasniji način postiže cilj ove uredbe, a koji mogu podrazumevati, između ostalog, i izmenu načina realizacije investicionog projekta, izmenu rokova u skladu sa Uredbom, kao i smanjenje iznosa dodeljenih sredstava srazmerno smanjenju ugovornih obaveza, po prethodno obrazloženom zahtevu korisnika, i to u slučaju nastupanja promenjenih okolnosti, u smislu propisa kojima se uređuju obligacioni odnosi”.

Tada je bilo propisano da korisnici sredstava **na kraju svake godine** "podnose SIEPA-i izveštaj nezavisnog revizora o poslovanju, kao i izveštaj nezavisnog revizora o ispunjenosti investicije predviđene ugovorom **na kraju investicionog perioda**, zajedno sa izveštajem ovlašćenog procenitelja o vrednosti unete polovne opreme, a na zahtev Komisije i izveštaj ovlašćenog procenitelja o vrednosti druge unete imovine. Korisnici sredstava **nakon dostizanja pune zaposlenosti** predviđene investicionim projektom, dostavljali su SIEPA-i kvartalne izveštaje sa podacima **o isplaćenim zaradama, porezima i doprinosima** za sve zaposlene.

Nacionalna služba za zapošljavanje vršila je **kontrolu broja zaposlenih** kod korisnika sredstava nakon dostizanja pune zaposlenosti predviđene investicionim projektom, o čemu je podnosila **izveštaj Komisiji, preko SIEPA-e**.

Agencija za privatizaciju vršila je **kontrolu visine ulaganja** predviđenog investicionim projektom o čemu je podnosila **izveštaj Komisiji, preko SIEPA-e**.

Na osnovu ovih izveštaja, u slučaju nepoštovanja ugovornih obaveza od strane korisnika sredstava, Komisija je predlagala odgovarajuće mere Ministarstvu. Uredbom je bilo propisano da ministar propisuje obim, način i postupak vršenja kontrole ispunjenja ugovornih obaveza korisnika sredstava.

Zakon o ulaganjima, usvojen u oktobru 2015. godine, nije se detaljno bavio kontrolom dostizanja ciljeva i realizacije investicionog projekta. Zakon deluje kao da je pisan uz ustručavanje da pominjanje kontrole ne odvraća investitore, pa tako uglavnom definiše obaveze davaoca subvencija prema korisniku i ima celu glavu posvećenu pravima ulagača.

U članu naslovljenom „Dužnost organa vlasti i hitnost u postupanju” uzgred se pominje izvršavanje obaveza ulagača: „Organi vlasti dužni da, u okviru svojih nadležnosti, omogućavaju nesmetano ulaganje, kao i da prate i kontrolišu **ostvarivanje prava ulagača i izvršavanje obaveza ulagača**, kao i **preuzetih obaveza Republike Srbije u vezi sa ulaganjem**”. U preostalim stavovima tog člana državni organi (osim Komisije za zaštitu konkurencije, kao nezavisnog tela) se obavezuju da „postupaju u vezi sa ostvarenjem i održanjem ulaganja i ostvarenjem prava i obaveza ulagača, po hitnom postupku” i da „u upravnim stvarima u vezi sa ostvarenjem i održanjem ulaganja i ostvarenjem prava i obaveza ulagača, zahteve ulagača rešavaju sa pravom prvenstva i ulagaču izdaju javnu ispravu, u najkraćem

mogućem roku, ako je ulagač blagovremeno podneo urednu i potpunu dokumentaciju".

Postojanje obaveze kontrole i prikupljanja dokumenata o kontroli može se naslutiti iz člana koji propisuje evidencije koje vodi Razvojna agencija Srbije: „1) evidenciju projektnih timova za podršku ulaganjima; 2) evidenciju investicionih programa; 3) evidenciju o sprovedenim kontrolama izvršenja realizacije ulaganja".

Kontrola je detaljno i sa novim akterima u odnosu na do tada važeće uredbe definisana uredbama o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija iz marta i decembra 2016. godine. Aktuelni tekst Uredbe u poglavlju „Kontrola izvršenja ugovornih obaveza" propisuje da je „korisnik sredstava dužan da Ministarstvo izveštava o realizaciji investicionog projekta za koji su dodeljena sredstava. Izveštaj se podnosi 1) u roku od 60 dana od dana isplate poslednje rate, odnosno od dana završetka investicionog projekta, i 2) u roku od 60 dana od dana isteka perioda garantovanog ulaganja i zaposlenosti".

Izveštaj o realizaciji investicionog projekta sadrži: 1) izveštaj nezavisnog ovlašćenog revizora o reviziji projekta koji sadrži proveru usaglašenosti sa svim odredbama Ugovora; 2) podatke o broju zaposlenih na osnovu izveštaja Centralnog registra obaveznog socijalnog osiguranja; 3) izveštaj nezavisnog ovlašćenog revizora o visini isplaćenih zarada, poreza i doprinosa za sve zaposlene u skladu sa Ugovorom; 4) izveštaj nezavisnog procenitelja o sadašnjoj vrednosti unete upotrebljavane opreme.

Korisnik sredstava je dužan da omogući nezavisnom ovlašćenom revizoru vršenje kontrole ispunjenja obaveze ulaganja (visina i struktura ulaganja u toku realizacije projekta), obaveze zapošljavanja i održanja ugovorom utvrđenog broja zaposlenih (u toku realizacije i u toku perioda garantovanog ulaganja i zaposlenosti), troškova zarada predviđenih investicionim projektom, kao i ispunjenja drugih ugovornih obaveza i, u tu svrhu, da omogući uvid u dokumentaciju korisnika.

Izveštaj nezavisnog ovlašćenog revizora sadrži zaključak sa pozitivnim, odnosno negativnim mišljenjem, a u slučaju davanja mišljenja sa rezervom, odnosno uzdržavanja od izražavanja mišljenja, dužan je da u zaključku obrazloži u čemu se sastoje rezerve, odnosno da navede činjenice i razloge zbog kojih se uzdržao od davanja mišljenja.

Ako iz izveštaja nezavisnog ovlašćenog revizora proizilazi da korisnik sredstava **nije izvršio sve ugovorne obaveze u periodu garantovanog ulaganja i zaposlenosti** (negativno mišljenje, mišljenje sa rezervom, uzdržavanje od izražavanja mišljenja), Ministarstvo će dostaviti pisano obaveštenje korisniku sredstava **o obavezi otklanjanja** utvrđenih nedostataka. Ako u roku od 30 dana nakon prijema obaveštenja korisnik sredstava ne otkloni nedostatak, Ministarstvo **može da raskine ugovor** o dodeli sredstava podsticaja **i da zahteva povraćaj** dodeljenih sredstava isplaćenih korisniku sredstava, uvećan za iznos pripadajuće zakonske zatezne kamate, ili da po odluci Saveta zaključi aneks Ugovora sa korisnikom sredstava.

Kontrola i **praćenje izvršenja ugovornih obaveza** propisana je članom 31. Uredbe: Na zahtev Ministarstva, **Centralni registar obaveznog socijalnog osiguranja** dostavlja **izveštaje o broju novozaposlenih i vrsti radnog angažovanja kod**

korisnika sredstava na dan dostavljanja zahteva za isplatu svake pojedinačne rate dodeljenih sredstava, najkasnije u roku od 10 dana od dana prijema zahteva.

Na zahtev Ministarstva, Centralni registar obaveznog socijalnog osiguranja dostavlja Ministarstvu i izveštaje o broju zaposlenih i vrsti radnog angažovanja zaposlenih kod korisnika sredstava u toku sprovođenja investicionog projekta, kao i u toku perioda garantovanog ulaganja i zaposlenosti. Ministarstvo dostavlja Centralnom registru obaveznog socijalnog osiguranja spisak korisnika sredstava po Ugovorima.

Centralni registar obaveznog socijalnog osiguranja dužan je da **na kraju svakog tromesečja** Ministarstvu dostavlja izveštaje o broju zaposlenih i vrsti radnog angažovanja kod korisnika sredstava, prema spisku dobijenom od Ministarstva. Ministarstvo vrši **kontrolu ispunjenja obaveza** korisnika sredstava, **a na osnovu izveštaja ovlašćenog nezavisnog revizora**.

Ministarstvo može **u svakom trenutku** u toku realizacije investicionog projekta da izvrši **kontrolu visine, dinamike i strukture ulaganja** predviđene investicionim projektom, odnosno Ugovorom, u cilju kontrole ispunjenja ugovornih obaveza korisnika sredstava. Ministarstvo i lica koje angažuje Ministarstvo, sprovode kontrolu i nakon isteka roka za realizaciju investicionog projekta, odnosno pridržavanje obaveze da se investicija održi na istoj lokaciji u jedinici lokalne samouprave u periodu od najmanje pet godina nakon realizacije investicionog projekta za velike privredne subjekte, odnosno najmanje tri godine za male i srednje privredne subjekte.

Propisano je i da, ako se utvrdi da je radi daljeg postupanja u odnosu na investicioni projekat potrebna odluka Saveta, Razvojna agencija sačinjava izveštaj o toku realizacije investicionog projekta, koji dostavlja Savetu na razmatranje i odlučivanje, po prethodno pribavljenom predlogu mera od strane Ministarstva. Taj izveštaj sadrži: 1) rezime izveštaja nezavisnog revizora o reviziji projekta koji sadrži proveru usaglašenosti sa svim odredbama Ugovora; 2) informacije o visini ulaganja korisnika sredstava u odnosu na elemente ulaganja navedene u Prijavi, Ugovoru, odnosno investicionom projektu; 3) informacije o dinamici otvaranja novih radnih mesta, odnosno o dinamici zapošljavanja novih zaposlenih na neodređeno vreme kod korisnika sredstava; 4) pregled blokada po tekućim računima korisnika sredstava, ako ih je bilo; 5) informacije o problemima sa kojima se investitor, odnosno korisnik sredstava susreće u toku realizacije investicionog projekta i 6) druge informacije od značaja za očuvanje finansijskih, razvojnih i bilateralno-ekonomskih interesa Republike Srbije koji mogu biti ugroženi postupanjem korisnika sredstava.

U sistem kontrole uključena je i Agencija za privredne registre, kojoj Ministarstvo dostavlja spisak korisnika sredstava po Ugovorima, te je ona dužna da obavesti Ministarstvo ako se registruju promene kod korisnika sredstava.

Ovaj sistem kontrole primenjuje se i kod ulaganja od posebnog značaja.

3.3. Prikupljeni dokumenti

S obzirom na to da je na osnovu dostupnih dokumenata moglo da se pretpostavi da je za osam slučajeva istekao rok za realizaciju investicionih projekata, TS je od Ministarstva privrede tražila da dostavi izveštaje koji potvrđuju da su ostvareni ciljevi

za koje su date subvencije, uključujući i izveštaje predviđene Uredbom o uslovima i načinu ulaganja (Izveštaj o realizaciji investicionog projekta, kao i izveštaje o broju novozaposlenih i vrsti radnog angažovanja kod korisnika sredstava i broju zaposlenih i vrsti radnog angažovanja, koje dostavlja Centralni registar obaveznog socijalnog osiguranja na zahtev Ministarstva privrede).

Reč je o sledećim firmama, odnosno subvencijama: Džonson Električar Niš, PKC Wiiring System Smederevo, Truck Lite Europe Čuprija, Tigar Tyres Pirot, Geox Vranje, Yura Rača, Yura Niš, Yura Leskovac⁶.

Za preostalih 18 traženi su sledeći podaci od Ministarstva privrede:

- izveštaji o broju zaposlenih i vrsti radnog angažovanja kod korisnika sredstava po ugovorima o dodeli podsticaja koje je na kraju svakog tromesečja u 2016. i 2017. godini dostavlja Centralni registar obaveznog socijalnog osiguranja u skladu sa članom 31. stav 4. Uredbe o uslovima i načinu privlačenja ulaganja za sledeća preduzeća: PKC Wiiring System Smederevo, Truck Lite Europe Čuprija, Tigar Tyres Pirot, Geox Vranje, Yura Rača, Yura Niš, Yura Leskovac, SR Technics Services Beograd, Streit Nova Stara Pazova, Teklas Automotive Vladičin Han, Tibet moda Čuprija, Aunde Jagodina, Delphi Packard doo Novi Sad, Lear Corporation Novi Sad, Džonson Električar Niš, Mei Ta Obrenovac, Leoni Prokuplje i NCR Beograd.

- dokumenti u vezi sa kontrolama koje je Ministarstvo vršilo u skladu sa članom 31. stav 6. Uredbe (Ministarstvo može u svakom trenutku u toku realizacije investicionog projekta da izvrši kontrolu visine, dinamike i strukture ulaganja predviđene investicionim projektom, odnosno Ugovorom, u cilju kontrole ispunjenja ugovornih obaveza korisnika sredstava).

- S obzirom da odluka KKDP za ovu subvenciju nije bila dostupna i da u tom trenutku nije bilo poznato tumačenje KKDP da nije nadležna za ovu subvenciju jer je reč o subvencionisanju poljoprivrede, od Ministarstva privrede je zatražen i ugovor o subvenciji sa kompanijom Gerlinger (odnosno kompanijom Mitros Fleischwaren doo koja je postala vlasnik kompanije Mitros Sremska Mitrovica).

3.4. Uzorak Za analizu u okviru ovog projekta izabrano je 27 firmi, odnosno (potencijalnih) slučajeva dodele državne pomoći, na osnovu rešenja nađenih na sajtu Komisije za kontrolu državne pomoći i izveštaja medija (vesti o investitorima koji su dobili subvencije ili o investitorima koji "dolaze u Srbiju" uz "podršku Vlade Srbije").

To su: 1. NCR doo Beograd 2. Mei Ta 3. Džonson Električar 4. Lear Corporation u Novom Sadu 5. Endava 6. Delphi Packard doo Novi Sad 7. Aunde 8. Dr. Oetker 9. Mekafor Kikinda 10. Cumtobel 11. Eurofiber Čuprija 12. Leoni Prokuplje 13. Kontitek Subotica 14. Simens Subotica 15. Yura Rača 16. Yura Niš 17. Yura Leskovac 18. Geox Vranje 19. Tibet moda Čuprija 20. Tigar Tyres 21. Falke Srbija 22. SR Technics Services 23. Streit Nova 24. Teklas Automotive 25. Truck Lite Europe 26. PKC Wiiring System 27. Mitros.

Za četiri slučaja (Dr. Oetker, Mekafor Kikinda, Eurofiber i Simens Subotica) smo naknadno utvrdili da nisu predmet ovog istraživanja na osnovu činjenice da na sajtu

⁶ Za tri slučaja subvencija iz dostupnih dokumenata moglo se zaključiti da nije dospeo rok za ispunjavanje postignutih ciljeva, te je analiza ovih subvencija ograničena na analizu postupanja KKDP.

Komisije nisu bile dostupne odluke, ali i eksplicitnih izjava predstavnika firmi ili predstavnika Vlade Srbije da je reč o investitorima koji nisu dobili subvencije..

Od preostale 23 firme, za sedam TS nije mogla da pronađe odluke na sajtu KKDP: eventualne subvencije koje su bile najavljene za firme Endava i Cumtobel, subvencije koje su, na osnovu navoda medija, već bile realizovane posle 2010. godine za firme Yura Rača, Yura Niš, Yura Leskovac i Geox Vranje, kao i odluku o subvenciji za Mitros Fleischwaren. Te odluke, odnosno podatke, zatražene su od KKDP.

Na pitanje u vezi sa subvencijama za firme Endava i Cumtobel, KKDP je odgovorila da nije primila prijave državne pomoći. Kasnije je potvrđeno da je država odustala od davanja pomoći kompaniji Endava (iako je Savet za ekonomski razvoj doneo pozitivnu odluku), a Cumtobel je do kraja izrade ovog izveštaja ostao samo još jedna najava investicije (krajem maja se pojavila informacija da će predstavnici grada Niša "uskoro" potpisati memorandum sa tom firmom).

Na zahtev da dostavi svoju odluku o preostale četiri subvencije, Komisija je odgovorila da se sva njena rešenja javno objavljuju na internet prezentaciji, na adresi www.kkdp.gov.rs u okviru sekcije "Odluke Komisije". Transparentnost Srbija je potom pojasnila Komisiji da joj je poznato gde se objavljuju odluke ali da joj se obratila upravo zbog toga što odluke povodom ugovora o subvencijama zaključenim sa tim firmama nije mogla da nađe na sajtu. KKDP je nakon toga dostavila novi odgovor da joj je, od pomenutih firmi, dostavljena samo prijava individualne pomoći firmi Yura Rača u februaru 2016. godine, za izgradnju novog objekta u Leskovcu. U vezi sa Mitrosfleischwaren, KKDP je informisala TS da se proglasila nenadležnom i da je "dopis" u vezi sa tim, neposredno nakon što je TS uputila zahtev KKDP, dostavila i Ministarstvu. Iz odgovora nije jasno kakva je pravna forma tog "dopisa", da li je KKDP donela odluku na sednici, niti kada je sednica održana. Nikakva odluka KKDP u vezi sa Mitrosom nije dostupna na sajtu KKDP.

3.5. Analizirane subvencije

3.5.1. NCR doo Beograd

Ono što je specifično kod državne pomoći firmi **NCR doo Beograd** (a što ilustruje način na koji su subvencije deljene u vreme ministra Mladana Dinkića) jeste to što je prilikom razmatranja ugovora za dodelu državne pomoći iz 2015. godine KKDP utvrdila (na osnovu izjave korisnika o tome da li je bio ili jeste korisnik državne pomoći) da je pomoć dodeljivana takođe 2011. i 2013. godine, a da Komisija nije razmatrala dozvoljenost, pa je tek u februaru 2016. godine pokrenula postupak naknadne kontrole.

Naime, NCR je u oktobru 2011. dobila 1,5 milion evra od Ministarstva ekonomije za otvaranje Centra za izuzetnost i zapošljavanje 300 radnika. Potom je u aprilu 2013. dobila 1,5 milion evra od Ministarstva finansija i ekonomije za zapošljavanje novih 300 radnika. U postupku naknadne kontrole KKDP nije razmatrala dozvoljenost ove dve državne pomoći pojedinačno, već je, nakon što je odobrila treću subvenciju, razmatrala prve dve zbirno sa tom trećom - zbirni iznos dodeljen za sve tri subvencije

i zbirnu obavezu koju je korisnik ugovorom prihvatio. Obračunali su da je na taj način intenzitet državne pomoći 23,86% opravdanih troškova zarada.

Nakon ove tri subvencije, usledila je i četvrta u aprilu 2016. godine, 3.131.495 evra. Ovog puta Komisija je sva četiri ugovora razmatrala kao deo jedinstvenog investicionog projekta. Ukupna subvencija je 10.135.495 evra, a ukupna obaveza zapošljavanja 2014 do kraja 2016. godine (po 300 po prva dva ugovora, 600 po trećem i 550 po četvrtom ugovoru).

Predviđeno je da subvencija za četvrti ugovor bude isplaćena u tri rate - 2017, 2018 i 2019. godine. Uslov za isplatu prve tranše (trećine subvencije od 3.131.495 evra) je zapošljavanje 550 novih radnika u roku od 9 meseci od dana zaključena ugovora, a najkasnije do 31.12.2016. godine i ulaganje 600.000 evra u istom roku. Ne navode se uslovi za isplatu preostalih rata u 2018. i 2019. godini. Ukupno bi NCR morao da ima 2014 zaposlena na kraju perioda (decembar 2016.) i da se taj broj ne smanjuje pet godina. Na dan potpisivanja četvrtog ugovora imao je 1544 zaposlena. Dostavljeni dokumenti pokazuju da je u oktobru 2016. imao 2106 zaposlenih čime je ispunio obavezu.

KKDP je, inače obračunala da je intenzitet državne pomoći za sva četiri ugovora zbirno 25,84%. KKDP je kao bruto zaradu koju isplaćuje korisnik računala 750 evra, što je znatno iznad zakonskog minimuma (uvećanog za 20% kako predviđa Uredba i ugovor), ali se može pretpostaviti da odgovara realnim troškovima zarada s obzirom na to da NCR zapošljava radnike sa višim nivoom školske spreme čije su plate znatno iznad minimalne mesečne zarade.

U dopisu Ministarstva NCR-u, iz decembra 2016. godine, navodi se da je (trećim) ugovorom o dodeli sredstava predviđeno je da privredno društvo u periodu od godinu dana nakon ispunjenja obaveze zaposlenja (800 novozaposlenih lica) isplaćuje zarade u skladu sa članom 3. stav 6. Ugovora (da svakom zaposlenom redovno isplaćuje neto zaradu u iznosu koji je najmanje 20% veći od minimalne zarade u Republici Srbiji), kao i da u tom periodu isplati najmanje 15.236.632 evra na ime troškova zarada za 1421 radnika. *„Na osnovu Izveštaja o nalazima činjeničnog stanja od 9.12.2016. godine, pripremljenog od strane društva za konsalting i reviziju „KPMG d.o.o.“ Beograd, utvrdili smo da su ispunjeni uslovi za isplatu druge tranše sredstava u skladu sa Ugovorom. Napominjemo da je potrebno da nam dostavite pregledniji deo priloga Izveštaja ovlašćenog revizora u kome se nalaze podaci o zaposlenim licima, kako bismo ih detaljno sagledali. Na osnovu navedenog, smatramo da su ispunjeni uslovi za isplatu druge tranše dodeljenih sredstava i da možete dostaviti zahtev za isplatu sa bankarskom garancijom i drugom neophodnom dokumentacijom.“*

Iz izveštaja Centralnog registra obveznika socijalnog osiguranja sa stanjem od 31. marta 2017. godine vidi se da NCR na taj dan imao 2126 zaposlenih.

3.5.2. Mei Ta Europe doo

Specifičnost subvencije firmi **Mei Ta** je u tome što je Ministarstvo privrede potpisalo Ugovor pozivajući se na rešenje KKDP koje još nije bilo doneto. Reč je o subvenciji od čak 22.710.000 evra kineskoj kompaniji Mei Ta za izgradnju fabrike u Obrenovcu.

Komisija za kontrolu državne pomoći je 11. februara 2016. donela [rešenje broj 023-02-00006/2015-1](#) kojim se dozvoljava državna pomoć od 22.710.000 evra kompaniji Mei Ta Europe doo. Reč je o kompaniji sa četiri zaposlena, registrovanoj u Obrenovcu, koju je osnovala istoimena kompanija sa Kipra, a koja je, pak, zavisno jednočlano društvo kineske kompanija Mei Ta Industrial, članice grupacije koja zapošljava 10.000 radnika. Komisija je izračunala da pomoć iznosi 37,85% troškova ulaganja od 60 miliona evra, pa je dozvoljena prema Zakonu i Uredbi, koji propisuju da pomoć za velika privredna društva može iznositi do 50% početnog ulaganja.

S obzirom da je u [medijima](#) dovođen u pitanje obračun vrednosti zemljišta koje je dato kineskoj kompaniji kao deo državne pomoći, treba napomenuti da bi se, i da je vrednost 14 hektara ustupljenog građevinskog zemljišta procenjena i na višestruko veću vrednost od 1,7 miliona evra, iznos državne pomoći uklopio u maksimalni dozvoljeni okvir, ali bi verovatno investitor morao da isplati više od 1,9 miliona evra za preostalih 16 hektara.

Ministarstvo privrede je Komisiji za kontrolu državne pomoći još u julu 2015. podnelo zahtev za davanje mišljenja o dozvoljenosti državne pomoći i uz njega priložilo Predlog zaključka o usvajanju Okvirnog sporazuma o investiranju između Republike Srbije, grada Beograda, gradske opštine Obrenovac i kineske kompanije Mei Ta. Komisija je u avgustu 2015. odgovorila Ministarstvu i objasnila da je Okvirni sporazum pravno neobavezujući i da nije osnov za davanje mišljenja o dozvoljenosti državne pomoći (zanimljivo je da je nešto kasnije KKDP razmatrala Memorandum sa firmom Streit Nova - taj slučaj je opisan u okviru ovog poglavlja), već je potrebno da dostave ugovore predviđene okvirnim sporazumom.

Potom je Ministarstvo privrede 29. oktobra 2015. dostavilo prijavu državne pomoći i Predlog zaključka vlade kojim se usvaja Ugovor o dodeli sredstava i priložilo Nacrt ugovora. Sednica Komisije održana je 3. novembra, ali je u međuvremenu Vlada (30. oktobra) utvrdila zaključak, a ministar privrede Sertić sa direktorom kineske kompanije registrovane u Obrenovcu 2. novembra potpisao Ugovor o dodeli sredstava. Iako su slični ugovori ranije dobijali veliki medijski publicitet, 2 novembra 2015. se informacija o potpisivanju ugovora nije pojavila ni na sajtu Ministarstva privrede, ni na sajtu Vlade Srbije, a samim tim, ni u medijima.

Komisija za kontrolu državne pomoći ipak je, kako se navodi u Rešenju, „došla do saznanja“ da je Predlog zaključka u međuvremenu usvojen. Do usvajanja zaključka je došlo na sednici Vlade od 30. oktobra. Ta se informacija takođe ne može naći na sajtu Vlade niti u Službenom glasniku, jer se zaključci ne objavljuju. Stoga je Komisija i naložila Ministarstvu da podnese potpunu prijavu u roku od 15 dana. Ministarstvo je to uradilo nepun mesec dana po isteku roka, 14. decembra 2015, te je Komisija na sednici 11. februara donela rešenje kojim daje pozitivno mišljenje.

Šta je sporno? Iako je Rešenje **usvojeno 11. februara 2016. godine**, ministar Sertić je još **2. novembra 2015. potpisao Ugovor o dodeli sredstava u kome se poziva na zaključak Vlade od 30. oktobra** (tim zaključkom je Vlada prihvatila nacrt ugovora) i **na (buduće) rešenje** Komisije za kontrolu državne pomoći kojim se odobrava državna pomoć za kompaniju Mei Ta. U ugovoru se navodi broj rešenja, istovetan broju rešenja donetom tri meseca kasnije, za šta nije bila potrebna vidovitost, jer je ceo predmet od avgusta i odlučivanja o prvom podnetom zahtevu vođen pod istim

brojem. Za unošenje podatka kog datuma je rešenje doneto bila bi potrebna ili vidovitost ili drskost da se unese lažni podatak. I jedno i drugo su izostali, pa se ugovor poziva na buduće rešenje, bez datuma.

Budući da Zakon o kontroli državne pomoći, suprotno logici, ne sadrži pravilo o ništavosti ugovora niti kazne za one koji krše pravila o dodeli te pomoći ili o kontroli, činjenica da je državna pomoć tek naknadno kontrolisana, verovatno neće imati uticaja na validnost ugovora. S druge strane, unošenje neistinitih podataka u ugovor može biti kažnjivo, a može biti i razlog za raskid, na primer, ukoliko je strani partner bio doveden u zabludu da su dodelu subvencije odobrili svi nadležni organi Republike Srbije.

U rešenju KKDP se navodi da je davalac pomoći Republika Srbija i opština Obrenovac, pomoć traje od 2016. do 2021. godine, a dodela zemljišta je jednokratna. Dodeljuje se 1.710 miliona evra vredno zemljište, ukupne površine 13ha 98a 65m², 3.5 miliona evra subvencija u 2016. godini uz obavezu Mei Ta da investira 10 miliona evra i zaposle 40 radnika, 3.5 miliona u 2017, kumulativno investicija 20 miliona i zaposleno kumulativno 150, 3.5 miliona u 2018, kumulativno investicija 30 miliona i zaposleno kumulativno 350, 3.5 miliona u 2019, kumulativno investicija 40 miliona i zaposleno kumulativno 550, 7 miliona u 2021, kumulativno investicija 60 miliona i zaposleno kumulativno 770.

Intenzitet pomoći je 37,85% u odnosu na opravdane troškove početnih ulaganja (od 60 miliona evra).

Inače, KKDP je obračunala i da će troškovi zarada firme Mei Ta tokom dvogodišnjeg perioda nakon dostizanja pune zaposlenosti (774 radnika) biti 9.907.200 evra. To znači da je u ovom slučaju prosečna bruto mesečna plata 533 evra.

Iz Ministarstva privrede u aprilu 2017. godine je Transparentnosti dostavljen izveštaj CROSO iz septembra 2015. kojim se potvrđuje da Mei Ta ima četiri zaposlena (početni broj u odnosu na koji se računa broj novozaposlenih) i prevod sa kineskog jezika revizorskog izveštaja za kinesku kompaniju Mei Ta iz 2012. godine. Nije dostavljen dokument koji bi potvrdio da li je Mei Ta ispunila obavezu investiranja 10 miliona evra (traženi su dokumenti u vezi sa kontrolama koje je Ministarstvo vršilo u skladu sa članom 31. stav 6. Uredbe koja kaže da Ministarstvo može u svakom trenutku u toku realizacije investicionog projekta da izvrši kontrolu visine, dinamike i strukture ulaganja predviđene investicionim projektom, odnosno Ugovorom, u cilju kontrole ispunjenja ugovornih obaveza korisnika sredstava).

Što se tiče obaveze zapošljavanja, dostavljen je tablerani pregled izveštavanja CROSO o broju zaposlenih u pojedinim firmama obuhvaćenim uzorkom TS. Tako je Mei Ta u aprilu 2016. imala osam zaposlenih (pet na neodređeno), u junu 32 (29 na neodređeno), u septembru 62 (31 na neodređeno) i u decembru 85 (59 na neodređeno). Iz toga se vidi da je obaveza po pitanju broja zaposlenih na kraju 2016. godine ispunjena.

3.5.3. Džonson Elektrik

U aprilu 2016, KKDP je odobrila državnu pomoć od 19.2 miliona evra za firmu **Džonson Električnik**, koja predviđa isplatu ovog iznosa u četiri jednake tranše od 2017. do 2020. godine po dostavljanju dokaza da su ispunili deo obaveze ulaganja i zapošljavanja. KKDP je utvrdila da je subvencija 44,85% opravdanih troškova od 42.809.000 evra, što uključuje izgradnju novog proizvodnog objekta za 9.3 miliona evra, rekonstrukciju objekta za 402.000 evra i ulaganje u novu opremu 33.107.000 evra. Ulaganje u polovnu opremu od 7.191.000 evra komisija nije uzela u obzir jer se radi o velikom privrednom subjektu i ulaganje u polovnu opremu ne predstavlja opravdani trošak. Korisnik se, naime, obavezao da investira 50 miliona evra, da ne smanjuje ukupan broj radnika ispod 3.400 pet godina od završetka investicionog projekta i da u istom periodu ne smanjuje vrednost osnovnih sredstava.

Ono što je specifično za ovaj slučaj, jeste da se iz izveštaja koje je Ministarstvo privrede dostavilo TS vidi da je postojala najmanje još jedna subvencija za Džonson Električnik, koju KKDP nije razmatrala, niti je o njoj bila obavještena u okviru zahteva za izjašnjenje o subvenciji iz 2016. godine.

Naime, Ministarstvo privrede je firmi Džonson Električnik u junu 2016. godine poslalo obavještenje da je tri meseca ranije usvojena nova Uredba o uslovima i načinu privlačenja ulaganja i ukazala na mehanizme dokazivanja ispunjenosti obaveza korisnika subvencija. U dopisu se pominje ugovor o subvenciji zaključen između Ministarstva finansija i privrede i Džonson Električnika od 22. avgusta 2013. i činjenica da 22. avgusta 2016. ističe rok za realizaciju obaveza i za podnošenje zahteva za isplatu poslednje tranše. Iz dopisa se ne vidi kakve su bile obaveze firme Džonson Električnik po tom ugovoru.

TS su dostavljeni i polugodišnji izveštaji koji je Džonson Električnik marta i avgusta 2014. podneo SIEPA-i, iz kojih se takođe ne vide ukupne obaveze (do avgusta 2014. investirano je oko 900 miliona dinara i zaposleno 49 radnika na neodređeno i 15 na određeno vreme). Pored toga dostavljen je izveštaj revizora iz avgusta 2015. godine, koji takođe nije relevantan sa stanovišta ispunjavanja investicionog projekta. Nisu dostavljeni izveštaji o tome koliko je Džonson Električnik imao zaposlenih tokom 2016. godine, niti se podaci o broju zaposlenih u ovoj firmi nalaze u tablearnom pregledu stanja na dan 31. marta 2017. godine.

3.5.4. Lear Corporation doo

KKDP je donela rešenje u decembru 2015. godine kojim se dozvoljava pomoć za **Lear Corporation doo** za period 2017-2018. godina. Ukupno je planirano 9.588.000 evra subvencija, od toga 3.848.625 u 2017. godini, a u 2018. godini dve rate od 4.361.775 i 1.377.600 evra, što je 32,57 % opravdanih troškova dvogodišnjih zarada.

KKDP je utvrdila da su troškovi zarada u dvogodišnjem periodu 29,44 miliona, što znači da je mesečna bruto zarada za svakog od 2000 radnika 603 evra. Korisnik se obavezao da isplaćuje zaradu 20% veću od minimalne zarade.

Korisnik se obavezao da osnuje postrojenje za proizvodnju kablovskih snopova u Novom Sadu i zaposli 2000 radnika u roku od tri godine od dana potpisivanja ugovora. Ugovor predviđa da ukupna vrednost ulaganja od strane korisnika iznosi najmanje 16.780.000 evra, a KKDP je u obzir uzela kao opravdani trošak ulaganja

samo vrednost nove opreme, od 9.722.000 evra. Dozvoljenost je računata u odnosu na troškove zarada.

Prema izveštaju CROSO od 31. marta 2017. Lear ima 1549 zaposlenih, od toga 1548 na neodređeno vreme. Ministarstvo privrede nije dostavilo bilo kakve podatke o izvršavanju obaveza korisnika (izveštaj revizora) iz kojih bi se moglo zaključiti koliki su iznosi koje Lear isplaćuje za zarade, odnosno kolika je prosečna zarada. Naime, ukoliko se isplaćuju zarade na minimalnom nivou predviđenom ugovorom (oko 350 evra) postavlja se pitanje da li je subvencija u okviru graničnih dozvoljenih vrednosti (2000 zaposlenih x 24 meseca x 350 evra = 16,8 miliona te bi subvencija od 9.588.000 evra predstavljala 57% troškova).

3.5.5. Delphi Packard doo Novi Sad

U februaru 2016. godine KKDP je donela odluku kojom odobrava subvenciju od 18.300.000 evra za firmu **Delphi Packard doo Novi Sad** koja se bavi „proizvodnjom opreme za povezivanje žica i kablova“. Trajanje državne pomoći je od 2016. do 2019. godine. Subvencija će biti dodeljena u tri rate 2017, 2018. i 2019. godine, po 6.1 milion evra. Prva rata dodeljuje se kada firma uloži 16.877.650 evra i zaposli 785 radnika, druga kada uloži 11.337.650 evra i zaposli dodatnih 1215 radnika, a treća kada uloži još 6.097.650 evra i zaposli 1000 radnika.

Ugovor predviđa osnivanje postrojenja u Novom Sadu uz ulaganje 25.712.950 evra i zapošljavanje 2000 radnika, u trogodišnjem periodu nakon zaključenja ugovora, gde procenjeni trošak zarada iznosi 24.578.911 evra. U drugo postrojenje, gde će zaposliti 1000 radnika, korisnik mora da uloži 8.6 miliona evra, a procenjeni trošak zarada je 12.610.064 evra. Tačna lokacija drugog postrojenja treba da se definiše aneksom ugovora, a biće određena u saradnji korisnika i Razvojne agencije Srbije, u zavisnost od raspoloživosti kvalifikovane radne snage, s tim što će „korisnik nastojati da postrojenje ustanovi u nekoj od nerazvijenih opština u Srbiji sa visokom stopom nezaposlenosti“.

Svi zaposleni rade sa punim radnim vremenom i nejasno je zbog čega je minimalna zarada definisana na osnovu cene rada po satu. Bruto zarada po računici KKDP je 516,5 evra mesečno. S obzirom na to da je intenzitet državne pomoći 49,21% (na samoj granici dozvoljenosti za velika preduzeća od 50%) opravdanih troškova, odnosno procenjenih troškova zarada za novoootvorena radna mesta, biće važno pratiti izveštaje revizora o troškovima zarada i prosečnim zaradama. Ministarstvo privrede nije dostavilo TS bilo kakve izveštaje o dosadašnjoj kontroli ispunjavanja obaveza. Na dan 31. marta Delphi Packard ima 1336 zaposlenih, od toga 896 na neodređeno, čime je, po pitanju broja zaposlenih, već ispunjena obaveza za 2017. godinu.

3.5.6. Aunde

Odlukom Komisije iz oktobra 2016. godine odobrena je subvencija za firmu **Aunde**, koja se bavi izradom presvlaka za automobilsku industriju. Ukupan planirani iznos pomoći je 1.011.000 evra, od toga 141.540 u 2016. godini po dostavljanju dokaza da je korisnik investirao 807.500 evra i zaposlio 16 novih radnika, a a preostalih 869.460

evra u 2018. godini po dostavljanju dokaza da je korisnik ispunio obavezu ulaganja od 2.592.500 evra i obavezu zaposlenja 354 nova radnika. Obračunato je da je to 25% troškova zarada za period od dve godine, koji iznose 4.044.000 evra za 370 radnika. Po isteku tri godine ukupan broj zaposlenih na neodređeno mora biti najmanje 571, a ukupan na određeno i neodređeno najmanje 624. Korisnik je u prethodnoj godini imao 166 zaposlenih čiji su godišnji troškovi zarada iznosili 913.458 evra (458 evra mesečno bruto), a na dan potpisivanja ugovora 201 na neodređeno i 53 na određeno. Na dan 31. marta 2017. Aunde, prema podacima CROSO, ima 299 zaposlenih, od toga 246 na neodređeno.

Inače, Komisija je uvidom u dokumentaciju utvrdila da je korisnik već dobijao državnu pomoć, na osnovu ugovora iz oktobra 2012. godine i aneksa ugovora iz jula 2013. godine, ukupno 1.2 miliona evra za izgradnju fabrike u Jagodini uz ulaganje od 2.563.000 evra i zapošljavanje najmanje 200 radnika.

Iako je u rešenju najavljeno da će Komisija u naknadnom postupku razmatrati dozvoljenost te pomoći, rešenje nije bilo moguće pronaći u vreme izrade ovog izveštaja.

3.5.7. Leoni Wiring Systems Southeast doo Prokuplje

U avgustu 2016. godine Komisija je razmatrala prijavu državne pomoći za firmu **Leoni Wiring Systems Southeast doo Prokuplje** za period 2016-2018. godina – ukupno 5.5 miliona evra subvencija, i to: 2.000.000 u 2016. godini, kada korisnik dostavi dokaze da je investirao osam miliona evra i ima 5002 radnika i 3.5 miliona u 2018. kada dostavi dokaze da je uložio dodatnih 14 miliona evra i ima 5202 radnika, od toga 4293 na neodređeno vreme (ova investicija kasnije je nazvana "faza 2").

Cilj i namena državne pomoći je podrška za realizaciju investicionog projekta za izgradnju u opremanje pogona za proizvodnju kablovskih setova u opštinama Prokuplje i Doljevac kao i zapošljavanje novih radnika.

Na dan potpisivanja ugovora Leoni je imao 4702 zaposlena od čega 3293 na neodređeno i 1409 na određeno vreme.

Komisija je razmatrajući dozvoljenost ove pomoći utvrdila da je postojala neprijavljena državna pomoć iz 2013. godine, Ministarstvo privrede podnelo je prijavu i KKDP ju je razmatrala na sednici već u septembru 2016. godine.

S obzirom na to da je prošlo manje od tri godine do dodele nove pomoći, sve je razmatrano kao jedinstven investicioni projekat vredan 16.117.216,57 evra, što je, kako je utvrđeno 47,6% od ukupnih opravdanih troškova u dve faze, jedinstvenog projekta, a koji iznose 35.036.277 evra.

Za prvu fazu (po ugovoru o državnoj pomoći iz 2013. godine) rok za realizaciju bio je 2016. godina i podrazumevala je 21 milion evra ulaganja, a u drugoj fazi ulaganje je već pomenutih 22 miliona evra, pri čemu Komisija u zbir ukupnih ulaganja nije računala ulaganja u polovnu opremu, te je izračunala da je zbir 35.036.277 evra. S obzirom da to da nije imala primedbe na eventualna ulaganja u polovnu opremu u drugoj fazi, može se zaključiti da je sporan bio iznos predviđen po ugovoru iz 2013.

godine, te je investicija koja bi se priznala kao osnov za izračunavanje da li je subvencija u granicama dozvoljene 13.036.277 evra. Na osnovu zbira subvencija, može se zaključiti, iako se eksplicitno ne pominje, da je subvencija 2013. godine iznosila 10 miliona evra.

Prilikom razmatranja ovog "jedinственog investicionog projekta" u dve faze, KKDP je utvrdila da postoji i treća faza, te je tražila dodatnu dokumentaciju i u oktobru 2016. godine ponovo je razmatrala "slučaj Leoni". Ukupan iznos državne pomoći, za sve faze, je 23.101.216,57 evra, odnosno za treću fazu je predviđeno 6.984.000 evra. Za treću fazu predviđeno je ulaganje od 22 miliona evra, a broj zaposlenih na kraju investicionog perioda (2019. godine) trebalo bi da bude 7402 (od toga 6492 na neodređeno).

Prema podacima CROSO, Leoni nadan 28. novembra 2016. ima 5085 zaposlenih, što znači da je ispunjena obaveza po pitanju broja zaposlenih na kraju 2016. godine. U izveštaju revizora, dostavljenom TS iz Ministarstva privrede, vidi se da je potvrđeno da je ispunjena i obaveza ulaganja osam miliona evra (kao i zaposlenja novih 300 radnika, što potvrđuje i izveštaj CROSO)⁷.

3.5.8. Kontitek fluid Srbija

U septembru 2015. godine KKDP je razmatrala dozvoljenost državne pomoći za preduzeće **Kontitek fluid Srbija** koju daje grad Subotica i koja se sastoji u građevinskom zemljištu vrednom 253.727,15 evra (2ha 54a 22m²). To je 1,49% planiranih investicija od 17 miliona evra.

Kontitek je planirao izgradnju industrijskog objekta za proizvodnju komponenata za auto-industriju, odnosno proširenje postojeće delatnosti. Cilj i namena državne pomoći jeste realizacija investicionog projekta, to jest izgradnja industrijskog objekta u funkciji realizacije projekata ekonomskog razvoja i to za proizvodnju komponenata za auto-industriju, koja predstavlja proširenje postojeće delatnosti.

Korisnik je obavezan da zaposli ne manje od 500 radnika do 31. decembra 2018. godine, a početne investicije moraju opstati na istoj lokaciji najmanje pet godina po završetku projekta (a to je 31. decembar 2018. godine).

U decembru 2015. godine KKDP je odobrila i državnu pomoć od tri miliona evra koju je istoj firmi dodelila Vlada Srbije. Planirana je isplata u tri jednake rate 2016, 2017. i 2018. godine, a korisnik ima istu obavezu koja je već predviđena ugovorom sa gradom Suboticom - da u roku od tri godine investira 17 miliona i zaposli 500 radnika (pored postojećih 622 koji su trenutno zaposleni, od toga 300 na neodređeno vreme).

Ministarstvo privrede nije dostavilo izveštaje revizora o ispunjavanju obaveza Kontiteka niti podatke CROSO o broju zaposlenih. U tabelarnom pregledu broja zaposlenih na dan 31.marta 2017. godine nema Kontiteka.

⁷ Treba napomenuti, kako bi se izbegla zabuna, da postoje i ugovori o subvenciji za firme Leoni WSC Southeast Europe Prokuplje i Leoni Corporation doo Beograd.

3.5.9. Yura u Rači, Leskovcu i Nišu

TS je razmatrala subvencije za fabrike **Yura** u **Rači, Leskovcu i Nišu**. Ispostavilo se da postoji samo jedno rešenje KKDP koje se odnosi na dozvoljenost državne pomoći dodeljene firmi Yura Rača za otvaranje pogona u Leskovcu. Korespondencija sa KKDP tim povodom predstavljena je u „Analizi prakse KKDP“. Podaci o ovim investicijama dodeljenim u vreme ministra Mladana Dinkića mogu sa naći u medijskim izveštajima, a TS je od Ministarstva privrede pribavila izveštaje o realizaciji i podatke o stanju broja zaposlenih.

U julu 2010. godine objavljeno je da je Kompanija **Yura** u fabrici u **Rači** pokrenula serijsku proizvodnju električnih instalacija za auto-industriju. Mediji su preneli izjavu tadašnjeg ministra Dinkića da je Yura tri meseca ranije kupila preduzeće „Zastava elektro“ u Rači, pri čemu je odmah uposlila 300 radnika i započela renoviranje fabričkih hala. Prema njegovim rečima u julu 2010. bilo je zaposleno 820 radnika, a do kraja godine trebalo je da bude zaposleno "više od hiljadu". Naveo je i da je subvencija Vlade za zapošljavanje u računskoj „Yuri“ bila 4.500 evra po radnom mestu.

Mladan Dinkić je tom prilikom, u julu 2010. godine najavio i da će **Yura** za otvaranje fabrike u **Nišu** dobiti subvenciju od 7.000 evra po novootvorenom radnom mestu. Fabrika je trebalo da bude završena do proleća 2011. godine, a da do kraja te godine uposli 1500 ljudi.

U izveštaju SIEPA-e dostavljenom u martu 2015. godine Ministarstvu privrede navode se podaci o subvencijama i realizaciji ugovora sa kompanijom Yura za pogone u Rači i Leskovcu.

Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja je prvi ugovor sa kompanijom **Yura** potpisalo 12. aprila 2010. godine. Reč je o ugovoru za projekat „Proizvodnja kablovskih instalacija za auto-industriju-Kupovina fabrike Zastava **Rača** iz privatizacije“. Korisnik je bio novoosnovano privredno društvo i obavezao se na investiciju od osam miliona evra i otvaranje 1000 radnih mesta u periodu od tri godine. Odobrena je subvencija od 4, miliona evra. Zapošljavanje je realizovano već 1. septembra 2010. kada je povučena i poslednja tranša subvencije. Prema izveštaju iz februara 2015. kompanija je izvršila ulaganja od 8.778.225 evra, a na dan 31. decembra 2014. imala je 1172 zaposlenih na neodređeno vreme. Projekat je potpuno realizovan, uključujući i obavezu zadržavanja broja zaposlenih u periodu od tri godine po povlačenju poslednje tranše. KKDP ovu subvenciju nije razmatrala.

Ugovor sa kompanijom Yura za projekat u **Nišu** Ministarstvo ekonomije je potpisalo 14. septembra 2010. godine. Kao što je Dinkić naveo u izjavi - odobreno je 10.5 miliona evra, za ulaganje od 15 miliona evra i zapošljavanje 1500 radnika u roku od tri godine. Zapošljavanje je realizovano 15. novembra 2012. godine kada je povučena i poslednja tranša subvencije. Kompanija je, prema izveštaju iz februara 2015. izvršila investicije od 15.885.006 evra i na dan 31. decembra 2014. imala je 1.745 zaposlenih na neodređeno vreme, navela je SIEPA u izveštaju. KKDP nije razmatrala dozvoljenost ove državne pomoći.

Za fabriku **Yura Leskovac** nađena je odluka KKDP. Reč je o dodeli zemljišta vrednog 951.506,92 evra (3ha, 72 ara, 17m²) što je 47,6 % opravdanih troškova (tačno ispod granice od 50% koliko je dozvoljena pomoć za velike privredne subjekte) ulaganja od dva miliona evra. Davalac subvencije je grad Leskovac. Cilj je dalja realizacija investicionog projekta, tj. proširenje postojećih kapaciteta za proizvodnju električne i elektronske opreme za motorna vozila.

Korisnik se obavezao da izgradi novi objekat i u roku od šest meseci od dana overe ugovora i da u roku od 12 meseci zaposli još 700 radnika te da ukupan broj zaposlenih u pogonu u Leskovcu ne smanjuje ispod 2215 broj zaposlenih u pogonima u Leskovcu od isteka tih 12 meseci pa do isteka roka od pet godina od dana overe ugovora. U rešenju KKDP navodi se da je davalac subvencije dostavio izjavu korisnika da sredstva koja su obuhvaćena investicijom **ne sadrže nijedan drugi vid državne pomoći**, osim nameravane državne pomoći u vidu dodele građevinskog zemljišta. Predviđeno je da korisnik u roku od šest meseci od overe ugovora izgradi objekat u skladu sa elaboratom.

Od materijala koji se odnose na kontrolu sprovođenja investicionog projekta **Yura Leskovac**, odnosno na izveštaje o realizaciji projekta, Ministarstvo privrede je dostavilo tri izveštaja. Izveštaj SIEPA-e iz marta 2015. godine predstavlja pregled koje su sve subvencije dodeljene kompaniji Yura. Tu se, pored projekata u Rači i Nišu, navodi da je 28. oktobra 2011. godine Ministarstvo ekonomije potpisalo **ugovor o subvenciji**. Korisnik se obavezao na ulaganje od 13 miliona evra i zapošljavanje 1500 radnika u periodu od naredne tri godine. Odobreno je 7.000 evra po radnom mestu odnosno ukupno 10.5 miliona evra, sa rokom za realizaciju do 28. oktobra 2014. Zapošljavanje je realizovano 26. septembra 2014. godine kada je povučena i poslednja tranša subvencije. Prema izveštaju iz februara 2015, kompanija je izvršila ulaganja od 13.118.409 evra, a na dan 31. decembra 2014. imala je 1538 zaposlenih na neodređeno vreme u pogonu u Leskovcu. Projekat je, zaključila je SIEPA, u potpunosti realizovan, a period monitoringa se završava 26. septembra 2017. godine.

Kao što je navedeno, KKDP ovaj prvi ugovor nije razmatrala.

Ministarstvo privrede dostavilo je TS i šestomesečni izveštaj Yura kompanije iz juna 2015. godine i decembra 2016. godine. Izveštaji sadrže pregledne podatke o realizaciji projekata u sva tri grada. U prvom zveštaju se navodi da se planira izgradnja još jedne fabrike u Leskovcu i proširenje proizvodnje, što je kasnije i realizovano. U tom izveštaju se vidi da je broj zaposlenih u Rači smanjen za 28 (80 manje na neodređeno i 52 više na određeno), u Nišu za 157 (19 manje na neodređeno i 138 manje na određeno), dok je u Leskovcu povećan za 667 (pet na neodređeno i 622 na određeno). Treba napomenuti da je za pogone u Rači i Nišu istekao rok do kada je Yura morala da održava broj zaposlenih na nivou predviđenim ugovorom o subvenciji, dok rok od godinu dana do kada je trebalo da zaposli 700 radnika na određeno vreme nije bio istekao u trenutku izrade ovog izveštaja, te je u tom trenutku bilo manje od 700 novozaposlenih i oni su bili zaposleni na određeno vreme.

U decembru 2016. godine Yura je ukupno imala 5633 zaposlena, od toga 4302 na neodređeno. Prema izveštaju Centralnog registra od 31. marta 2017. godine, imala je 5929, od toga 4619 na neodređeno, a 1310 na određeno.

3.5.10. Geox u Vranju

Rešenje KKDP o subvenciji za fabriku obuće **Geox u Vranju** (odnosno za firmu **Technic development doo** Vranje) ne može se naći na sajtu KKDP među odlukama koje je ovo telo donosilo od osnivanja do danas. Na prvi dopis TS u vezi sa ovim ugovorom i odlukom KKDP o dozvoljenosti pomoći predviđene tim ugovorm (kao i još nekoliko ugovora zaključenih sa kompanijom Yura), Komisija je odgovorila da se sva njena rešenja javno objavljuju na internet prezentaciji, na adresi www.kkdp.gov.rs u okviru sekcije „Odluke Komisije”. Transparentnost Srbija je u novom dopisu Komisiji ukazala da joj je poznato na kojoj stranici se objavljuju odluke ali da joj se obratila upravo zbog toga što tražene odluke nisu na toj stranici. Komisija je potom dostavila novi odgovor u kome nije eksplicitno navela da li je razmatrala dozvoljenost subvencija, već je navela da je od svih pomenutih firmi, na sajtu dostupno samo jedno rešenje u vezi sa subvencijom za firmu Yura Rača za otvaranje pogona u Leskovcu.

Ugovor o subvenciji za fabriku obuće Geox je prema oceni TS sporan, zbog iznosa koji izlazi iz limita postavljenog Uredbom o pravilima za dodelu državne pomoći.

Naime, Uredba predviđa da se „visina regionalne investicione državne pomoći koja se dodeljuje velikim privrednim subjektima utvrđuje do 50% opravdanih troškova za početna ulaganja”. Pri tome su opravdani troškovi - troškovi ulaganja u: 1) početna investiciona ulaganja (materijalna i nematerijalna imovina), 2) nova radna mesta povezana sa početnim ulaganjem. Dalje je u Uredbi pojašnjeno da se ova dva kriterijuma ne mogu primenjivati kumulativno - da se opravdani troškovi računaju kao zbir investicionih ulaganja i troškova zarada, već se: „Ukupan iznos regionalne investicione državne pomoći izračunava na bazi: 1) opravdanih troškova za početna investiciona ulaganja, 2) procenjenih troškova zarada za novootvorena radna mesta povezana sa ulaganjem u dvogodišnjem periodu, 3) kombinacijom metoda iz stava 1. tač. 1) i 2) ovog člana pod uslovom da pomoć ne premaši najpovoljniji iznos koji proizlazi iz primene jednog ili drugog načina izračunavanja” (član 12. Uredbe).

Podatke o iznosu državne pomoći mogli su se naći u medijima, u izjavama najviših državnih zvaničnika. Ugovor o izgradnji fabrike potpisan je u oktobru 2012⁸: „Ministar finansija i privrede Mlađan Dinkić i predsednik kompanije "Geox" Mario Moreti potpisali su danas u Vranju ugovor o dodeli sredstava za direktne investicije, koji će omogućiti **zapošljavanje 1.250 radnika** u novoj fabrici u čiju će izgradnju **"Geox" uložiti 15,8 mil EUR**. Ugovor je potpisan u prisustvu premijera Srbije Ivice Dačića, a kompanija "Geox" namerava da u Vranju izgradi fabriku za proizvodnju ženske modne obuće visokog kvaliteta, koja bi godišnje proizvodila 1.250.000 pari obuće. **Vlada Srbije podržaće to ulaganje kroz program za podsticaj direktnih investicija u iznosu od 9.000 EUR po svakom novootvorenom radnom mestu.** Ministar Dinkić i čelnik "Geox"-a potpisali su i Projektni okvirni ugovor o ostvarivanju međusobnih prava i obaveza između Srbije, Grada Vranja i kompanije "Geox".

⁸ <http://www.ekapija.com/website/sr/page/640638/2012-nbsp-Geox-ula%C5%BEE-15-8-mil-EUR-u-fabriku-%C5%BEenske-obu%C4%87e-u-Vranju-Potpisan-ugovor-o-subvencijama-za-zapo%C5%A1ljavanje>

“Fabrika je, prema navodima medija⁹ otvorena 2016. godine i tada je ponovljen podatak o subvenciji od 9.000 evra: „Planirano je da italijanska fabrika za proizvodnju obuće Geoks zaposli 1.250 radnika. Vlada Srbije **subvencionisala** je izgradnju fabrike sa **11,25 miliona evra**, odnosno sa 9.000 evra po svakom novootvorenom radnom mestu. Vlada je gradu Vranju dala 100 miliona dinara za uređenje zemljišta u slobodnoj zoni, što je bio preduslov da može da počne izgradnja fabrike, a Grad Vranje je po ugovoru završio kompletnu infrastrukturu u tom delu industrijske zone Bunuševac, a u planu je i izgradnja obilaznice”.

Na početku razmatranja treba naglasiti da, s obzirom na to da dokumenti nisu dostupni, nije moguće utvrditi da li se ulaganje od 15.8 miliona evra odnosi na ulaganja sopstvenih sredstava ili ukupna planirana ulaganja.

U svim odlukama KKDP koje je TS razmatrala govorilo se o ukupnim planiranim investicijama i intenzitet državne pomoći je računat kao odnos subvencije i ukupne planirane investicije, što bi trebalo da podrazumeva da to uključuje i sopstvena sredstva korisnika i subvenciju (jer Uredba propisuje da investicija mora da sadrži barem 25% sopstvenih sredstava, što je ograničenje koje nije relevantno za velika preduzeća za koja je procenat subvencije ograničen na 50%, ali bi moglo da bude od značaja za mala preduzeća).

Što se tiče ove konkretne subvencije, ako se dozvoljenost subvencije, sa stanovišta ograničenja računa u odnosu na planirana investiciona ulaganja, dobija se da je subvencija od 11.25 miliona evra 71% planiranih ulaganja od 15.8 miliona evra (ako 15.8 miliona uključuje i subvenciju). Ako ne uključuje, došlo bi se do toga da sama subvencija predstavlja 41,6% ukupnih ulaganja.

Što se tiče obračuna u odnosu na troškove zarada, KKDP je u slučajevima koje je TS analizirala koristila različite iznose mesečnih bruto zarada prilikom izračunavanja troškova zarada, pa su tako iznosi bruto mesečne zarada varirali u rasponu od 377 do 600 evra. To je veći iznos od bruto minimalne zarade uvećane za 20% što je najčešće obaveza korisnika subvencije definisana ugovorom i TS nije uspela da otkrije na koji način je KKDP došla do tolikog iznosa. Izuzetak mogu biti dve firme kod kojih se u ugovoru govori o osnovnoj ceni rada po satu, koja može biti veća od minimalne zbog obrazovnog profila zaposlenih. Prema statističkim podacima, minimalna bruto zarada je od 2011. do 2017. godine rasla u rasponu od 24.000 do 30.000 dinara, ali je, zbog rasta kursa evra, sve vreme bila u mnogo užem rasponu izraženo u evrima - između 230 i 245 evra (ne računajući sezonska variranja decembar/januar i april/maj). Ako se dvogodišnji troškovi zarada primaoca subvencije obračunaju na osnovu ovih podataka, oni iznose 1250 (zaposlenih) x 24 (meseca) x 250 (evra mesečno za bruto zaradu svaog zaspolnog) x 1,2 (uvećanje od 20%) 9 miliona evra i subvencija ne samo da nije u granici do 50% već je veća od troškova zarada u periodu od dve godine. Ako se kao bruto zarada uzme iznos od 500 evra, kojim je KKDP operisala, ponovo se dobija da je subvencija iznad dozvoljenog intenziteta - čak 75%.

Zbog ovih podataka, a na osnovu ranijih iskustava da Komisija u nekim slučajevima nije želela da donese odluku o nedozvoljenosti iako godinama nije mogla da dobije podatke od resornog ministarstva (slučaj Gorenje opisan u izveštaju TS iz 2015.

⁹ <http://rs.n1info.com/a130801/Vesti/Vucic-u-fabrici-Geox-u-Vranju.html>

godine¹⁰), neminovno se postavlja pitanje **da li je subvencija za fabriku obuće "Geox" promakao KKDP ili je razmatran, ali odluka nije doneta jer bi podrazumevala povraćaj nezakonito dodeljenih sredstava.**

Treba naglasiti da je korisnik ispunio svoje obaveze po pitanju zapošljavanja (Izveštaj Centralnog registra obveznika socijalnog osiguranja od 31. marta 2017. godine pokazuje da Technic development doo Vranje ima 1259 zaposlenih na neodređeno, 52 na određeno i dva po ugovoru; nisu dostupni podaci o ispunjavanju obaveze investiranja) i da bi pred sudom od države ponovo naplatio ono što mu je garantovano ugovorom. To nas vraća na pitanje na koje je TS ukazala i u izveštaju iz 2015. godine - **nepostojanje odgovornosti zvaničnika Republike Srbije za ugovore koje potpisuju, a koji nisu u skladu sa propisima.**

TS je dalje analizirala druge eventualne razloge zbog čega odluke o ovoj subvenciji nema na sajtu KKDP, odnosno da li je moguće da je subvencija dodeljena na osnovu neke odobrene šeme državne pomoći koja je podrazumevala javni konkurs i koja nije morala da se kao individualna pomoć prijavljuje Komsiji. Takvu šemu mogla bi predstavljati neka od ranije važećih uredbi o dodeli sredstava investitorima.

Ovaj podsticaj direktnih investicija mogao je da bude realizovan na osnovu Uredbe o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija iz 2011. godine ili 2012. godine. Ni za jednu ni za drugu nije doneto rešenje KKDP da je reč o šemi državne pomoći, a nije poznato da li je Geox dobio sredstva na javnom konkursu, ili je u bila u pitanju individualna pomoć realizovana na osnovu pomenute Uredbe.

KKDP je 31. maja 2012. godine naložila Ministarstvu ekonomije da dostavi potpune prijave svih individualnih državnih pomoći koje su dodeljene na osnovu Uredbe o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija iz 2011. godine, koja je prestala da važi stupanjem na snagu nove Uredbe iz 2012. godine, s obzirom da su na osnovu te uredbe **dodeljivane individualne državne pomoći**. Nismo našli podatke da su ove prijave naknadno dostavljene. Što se tiče Uredbe iz 2012. godine, na sajtu postoji rešenje o otpočinjanju postupka, ali ne i konačno rešenje Komisije.

Sledeća odluka koja se tiče uredbi o privlačenju investicija bila je tek 29. maja 2014. godine. Ministarstvo privrede je, naime 22. maja 2014. godine dostavilo predlog nove uredbe, ali je Vlada Srbije 22. maja usvojila uredbu, pa je KKDP zatražila od Ministarstva da dopuni prijavu i umesto predloga uredbe dostavi usvojenu uredbu. Ministarstvo to nije učinilo (ili bar na sajtu KKDP nema rešenja), već je praksu dostavljanja predloga koji u međuvremenu usvoji nastavilo od 2015. godine, kada je izabran novi sastav Komisije. U martu 2015. Ministarstvo je dostavilo predlog uredbe, KKDP u novom sastavu nije imala problem da razmatra predlog iako je on u međuvremenu usvojen, a takvu praksu nastavili su potom i Ministarstvo i KKDP¹¹.

¹⁰ Državna pomoć – promišljeno ulaganje ili skrivena korupcija, Transparentnost Srbija, 2015.
http://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/Drzavna_pomoc_izvestaj_februar_2015.doc

¹¹ Na sednicama od 18. januara i 2. februara 2017. godine, KKDP je razmatrala predlog uredbe dostavljen 27. decembra 2016. godine, koji je u međuvremenu Vlada usvojila 29. decembra 2017. godine.

Ostalo je nepoznato na osnovu kog akta je dodeljena subvencija firmi Geox Vranje i ko je razmatrao usklađenost te subvencije sa pravilima za dodelu državne pomoći.

Što se tiče izveštaja o realizaciji projekta, kao što je već pomenuto, Geox je ispunila obaveze po pitanju broja zaposlenih – 7. novembra 2016. bilo ih 1280, od toga 1258 na neodređeno, a 31. marta 2017. 1311, od toga 1259 na neodređeno. Ministarstvo je u junu 2016. godine obavetsilo Technic Development da 31. decembra 2016. ističe rok za realizaciju investicionog projekta i podsetilo na obaveze o izveštavanju o realizaciji projekta.

Firma je u novembru 2016. poslala izveštaj revizora o ispunjenosti obaveza za period 2012-2016. sa pregledom ulaganja u osnovna sredstva, spiskom zaposlenih na dan 7. novembra 2016. godine i rekapitulacijom zarada na dan 30. oktobra 2016. Iz ovog izveštaja se vidi da je korisnik subvencije 28. januara 2015. dostavio zahtev za **produžetak roka za realizaciju investicionog projekta** koji je Komisija razmotrila na sednici 16. aprila 2015. godine, prihvatila i 7. maja 2015. potpisan je **aneks ugovora**. TS nije imala uvid u aneks (kao ni u ugovor), ali se na osnovu pomenutog dopisa Ministarstva privrede može zaključiti da je novi rok za ispunjene obaveza 31. decembar 2016. i da do tog datuma mora biti investirano 15.806.8096 evra i zaposleno 1250 novih radnika (u odnosu na stanje na dan potpisivanja ugovora). Od dana ispunjenja obaveze teče trogodišnji rok tokom kojeg se ne sme smanjivati broj zaposlenih.

Iz izveštaja se vidi da su do novembra 2017. isplaćene tri tranše subvencija¹², ukupno 8.437.500 evra, a da je ispunjenje projekta uslov za poslednju tranšu od 2.812.500 evra.

Revizor je utvrdio da je korisnik tokom trajanja projekta investirao 2.433.931.000 dinara, najveći deo za građevinske objekte (oko 1,3 milijarde) i postrojenja i opremu (oko jedne milijarde). Ako se iz ove računice isključi nabavka polovne opreme, investicije iznose 1.968.261.000 RSD odnosno **16.461.160 evra**, što je više od ugovorom predviđenog iznosa. To, međutim, potvrđuje i da subvencija od 11.25 miliona evra ne bi bila u okviru dozvoljenog limita (do 50% investicionih troškova), odnosno Komisija ne bi mogla da je odobri.

Izveštaj revizora potvrđuje da je u oktobru 2016. obračunata zarada za ukupno 1281 zaposlenog, čime je ispunjena obaveza zapošljavanja 1250 radnika. Revizor je, što je posebno bitno sa stanovišta dozvoljenosti subvencije, odnosno razrešenja pitanja da li je u granici do 50% troškova zarada, razmatrao i visine isplaćenih zarada, poreza i doprinosa. Prosečna neto zarada u oktobru 2016. bila je 30.771 dinar (ispunjen uslov da bude 20% veća od minimalne zarade), dok su ukupno isplaćene bruto zarade u tom mesecu bile 59.597.000 dinara.

To znači da je prosečna bruto zarada bila 377 evra, te da dvogodišnje ulaganje u zarade zaposlenih iznosi oko 11.6 miliona evra (377 evra x 1281 zaposleni x 24 meseca). To znači da je subvencija bila 97% troškova zarada u dvogodišnjem periodu

¹² 28. oktobra 2013, 24. aprila 2014. i 1. aprila 2016.

nakon dostizanja pune zaposlenosti, što znači da ne bi bila dozvoljena ni po kriterijumu ulaganja u zarade.

Na osnovu ovih podataka jasno je da bi Komisija, da je razmatrala dozvoljenost ove subvencije, donela negativno rešenje, jer je limit probijen i u odnosu na investiciono ulaganja i u odnosu na troškove zarada.

3.5.11. Tibet moda doo

Po prijavi državne pomoći opštine **Ćuprija**, KKDP je u julu 2016. razmatrala dozvoljenost pomoći firmi **Tibet moda doo** u iznosu od 24,6 miliona dinara koji će se isplaćivati u četiri tranše od 2016. do 2019. godine. Obaveza korisnika je da zakupi poslovni prostor od 2.000 kvadratnih metara (2016. godine), i da u roku od šest meseci od zaključenja ugovora zaposli 20 radnika i da održava taj broj zaposlenih. Predviđeno je da korisnik investira 1,1 milion evra, od toga 881.200 u osnovna sredstva, a ostatak u zakup hale. Intenzitet pomoći (18%) je obračunat u odnosu na investiciono ulaganje. TS nije dobila dokumente koji bi potvrdili da li je ispunjena obaveza korisnika sredstava.

3.5.12. Tigar Tyres

Rešenjem KKDP od 30. septembra 2014. dozvoljena je državna pomoć od 30 miliona evra (u četiri jednake godišnje tranše) za firmu **Tigar Tyres**¹³. **Subvencija je podrška realizaciji investicije od 215.000.000 evra i zapošljavanje 500 radnika najkasnije do 1. septembra 2016. godine.** Korisnik se obavezao da broj zaposlenih ne smanjuje ispod 2648 u periodu od pet godina nakon isteka tog roka, da isplaćuje 20% veću platu od minimalne.

Memorandum o ovoj investiciji potpisao je još 2012. godine, u vreme predizborne kampanje, državni sekretar Nebojša Čirić, u prisustvu tadašnjeg predsednika Borisa Tadića. Fabrika je otvorena u oktobru 2014. godine u prisustvu predsednika Tomislava Nikolića. Prema podacima dostavljenim TS može se zaključiti da je ugovorna obaveza korisnika počela da teče 1. marta 2013. godine. Prva tranša trebalo je da bude isplaćena u 2015. kada se potvrdi da je u toku 2013. i 2014. godine Tigar Tyres investirao u osnovna sredstva i zaposlio radnike na neodređeno vreme, **druga u 2016. godini kada potvrdi da je u roku ispunio u celosti investicioni projekat i zaposlio ukupan broj zaposlenih**, u 2017. godini treća kada potvrdi da od isplate druge tranše ima i dalje najmanje 2648 radnika, da Tigar Tyres nije smanjio vrednost osnovnih sredstava i da je isplaćivao zarade u skladu sa ugovorom. Četvrta tranša se isplaćuje u 2018. kada podnese iste dokaze kao za prethodnu tranšu.

¹³ Tigar je prvu subvenciju od 880.000 evra dobio ugovorom od 14. septembra 2010. godine, sa obavezom da realizuje investicioni projekat u roku od tri godine i da u naredne tri godine ne smanjuje broj zaposlenih. Taj rok istekao je 25. novembra 2016. godine. Ugovor je predviđao otvaranje 220 novih radnih mesta i investiciono ulaganje od 16 miliona evra. Revizor je utvrdio da je ispunjena ta obaveza, ali da je struktura ulaganja odstupala od one predviđene investicionim projektom, te da korisnik subvencije nije u potpunosti postupio u skladu sa ugovorom.

Komisija je u rešenju zaključila da ova dodela državne pomoći doprinosi podsticanju proizvodnje, što doprinosi otvaranju novih, produktivnih radnih mesta. Time se, između ostalog, utiče i na sveukupan društveno-ekonomski razvoj, ali i na smanjenje regionalnih i unutar-regionalnih dispariteta u stepenu društveno ekonomskog razvoja i uslova života, podsticanje razvoja nedovoljno razvijenih devastiranih industrijskih i ruralnih područja, smanjenje negativnih demografskih kretanja, razvoj konkurentnosti na svim nivoima, što ima i pozitivan uticaj na efikasnije korišćenje domaćih prirodnih resursa i dobara.

Prema podacima CROSO iz marta 2017. godine, korisnik je ispunio obavezu po pitanju broja zaposlenih - u maju 2016. bilo ih je 3205, od toga 2707 na neodređeno, a na kraju februara 2017. bilo je 3273 zaposlena, od toga 2671 na neodređeno.

Izveštaj revizora iz avgusta 2016. godine potvrđuje da je u prethodnom periodu Tigar Tyres investirao 215.816.370 evra (od toga 129,2 miliona u postrojenja i premu, **81,46 miliona evra u građevinske objekte**, 4,26 miliona evra u informacione sisteme i oko 880.000 u zemljište), čime je ispunjena obaveza korisnika.

3.5.13. Falke Srbija

U februaru 2016. KKDP je donela rešenje kojim se dozvoljava državna pomoć za firmu **Falke Srbija** u iznosu od 853.497,60 evra. Davalac je Republika Srbija, a korisnik se obavezuje na investicije u iznosu od 1.725.000 evra u novu opremu kako bi se sproveo investicioni projekat koji podrazumeva zapošljavanje 24 nova radnika. Intenzitet pomoći je računat u odnosu na visinu investicionih troškova i iznosi 49,48%. Pomoć se isplaćuje u tri tranše: u 2016. 284.492,20 evra, u 2017 284.492,20 evra i u 2018 284.492,20 evra.

U rešenju postoje greške ili nejasnoće - naime citira se ugovor i navodi da se korisnik obavezao da ne smanjuje „ukupan broj zaposlenih ispod 270" u periodu od pet godina od završetka investicionog projekta (dan isplate poslednje tranše). Potom se navodi da korisnik izjavljuje da na dan potpisivanja ima 709 zaposlenih, od čega 622 na neodređeno i 87 na određeno. Potom se navodi da je „korisnik u obavezi da ne smanjuje ukupan broj zaposlenih na neodređeno vreme ispod 733 zaposlena u periodu od pet godina od završetka investicionog projekta odnosno od ispunjenja obaveze ulaganja.“ I u narednom pasusu, gde se pominje garantovana zarada pominje se 733 radnika.

U obrazloženju odluke KKDP nije razjasnila da li kontradiktornosti postoje u citiranim odredbama ugovora, tako da je ostalo nejasno i gde je nastala kontradiktornost (u ugovoru ili rešenju KKDP) i šta je obaveza firme Falke Srbija.

TS nije dobila podatke o kontroli sprovođenja ugovorenih obaveza za firmu Falke.

3.5.14. SR Technics Services

Državna pomoć za firmu **SR Technics Services** dozvoljena je rešenjem Komisije iz decembra 2015. godine. Pomoć se isplaćuje u tri rate (2016. godine 324.000, a u 2017. i 2018. godini po 243.000 evra). i predstavlja 13,89% troškova zarada u period

od dve godine. Već na početku rešenja KKDP nalazi se greška - navodi se da je pomoć u iznosu od 420.000 evra, a zbir pomoći po godinama iznosi 810.000 evra. Korisnik se, naime, obavezao da otvori 270 novih radnih mesta u roku od tri godine od potpisivanja predloga ugovora i da investira 420.000, a taj broj je greškom naveden kao iznos subvencije.

To se vidi i dalje u rešenju KKDP kada se izračunava intenzitet pomoći (13,89%) i navodi se da je ukupan dodeljeni iznos državne pomoći 810.000 evra. Dvogodišnji troškovi zarada su obračunati na iznos od 5.832.000 evra. To znači da je mesečna bruto plata za svakog od 270 radnika 900 evra, iako se korisnik obavezao da isplaćuje neto zaradu koja je najmanje 20% od minimalne zarade. Reč je o firmi koja se bavi administrativnom podrškom poslovima održavanja vazduhoplova i moguće je da je KKDP prilikom obračuna uzela u obzir obrazovni profil i visinu plate koju će korisnik pomoći isplaćivati, ali se to ne vidi bilo gde u rešenju.

SR Technics je već u decembru 2016. imao 203 zaposlena, od toga 199 na neodređeno, a 31. marta 2017. godine 230, od toga 223 na neodređeno. U izveštaju koji je u julu 2016. godine dostavljen, kao dokaz za ispunjenost uslove za povlačenje tranše subvencije, revizor je utvrđivao broj zaposelnih i ispunjavanje obaveze investiranja, ali ne i iznose zarada, tako da nije bilo moguće utvrditi da li je KKDP pravilno obračunala (buduće) troškove zarada prilikom rešavanja o dozvoljenosti. Treba, ipak naglasiti, da ovo ne dovodi u pitanje ispunjavanje cilja subvencije, kao i da čak i upola manje zarade od onih uzetih za proračun ne bi dovele u pitanje limit za dozvoljenost (obračunato je da je 13,89%, a dozvoljeno je do 50%), kao što je bio slučaj sa nekim drugim subvencijama obrađenim u ovoj analizi.

3.5.15. Streit Nova

Juna 2015. KKDP je dozvolila državnu pomoć firmi **Streit Nova**. Reč je o subvenciji od 4.2 miliona evra za period od 2015. do 2017. godine. To je 35% početnih investicionih ulaganja na koja se obavezao korisnik. Ugovor, naime predviđa da Streit Nova u roku od tri godine od potpisivanja ugovora uloži 12 miliona evra u „izgradnju i industrijsko opremanje” i da zaposli 150 novih radnika, uz postojećih 121, te da ukupan broj od 271 ne smanjuje u roku od pet godina po završetku projekta, odnosno ispunjena obaveze zaposlenja.

Specifičnost u vezi sa ovim slučajem jeste to što je KKDP mesec dana kasnije otkrila da nije razmatrala ugovor već memorandum o razumevanju. Ministarstvo je naknadno dostavilo ugovor, a Komisija je donela zaključak u kojem je ispravila prethodno rešenje, te u zvaničnom aktu sada praktično stoji da je pomoć odobrena na osnovu podataka iz memorandumu o razumevanju!

Prema podacima CROSO Streit Nova je već u decembru 2016. imala 346 zaposlenih, od toga 270 na neodređeno, a 31. marta 2017. 365, od toga 278 na neodređeno. TS je dostavljen i izveštaj revizora od decembra 2015. kojim se potvrđuje da je korisnik ispunio uslove za isplatu prve tranše subvencije (investicija u osnovna sredstva od četiri miliona evra i zapošljavanja 50 radnika). Narednim izveštajem (oktobar 2016.) je utvrđeno da je u osnovna sredstva investirano dodatnih 4,8 miliona evra i zaposleno dodatnih 100 radnika. Streit Nova je u novembru 2016. Ministarstvu privrede

dostavila i izjavu zakonskog zastupnika firme, pod materijalnom i krivičnom odgovornošću, da je od početka ugovorenog perioda (14. novembar 2014.) do 31. oktobra 2016. (ugovorni period se završava 14. novembra 2017.) Streit Nova investirala ukupno 15.439.308 evra.

3.5.16. Teklas Automotive

Komisija je septembra 2015. godine odobrila subvenciju za **Teklas Automotive**. Reč je o subvenciji od 4.748.087 evra koja se isplaćuje u četiri tranše tokom tri godine (2016-2018) i čini 41,84% troškova investicionog ulaganja od 11.347.575 evra. Cilj i namena državne pomoći su vrlo detaljno opisani: izgradnja proizvodnog pogona u oblasti automobilske industrije i to cirkularnih sistema niskog pritiska koji podrazumeva kupovinu vagona i pogona i druge proizvodne opreme. Korisnik se obavezao da realizuje investiciju u roku od tri godine i da otvori 400 novih radnih mesta i da ne smanjuje ukupan broj ispod 400 u roku od pet godina od dana podnošenja zahteva za isplatu poslednje tranše.

Teklas je 31. marta 2017. imao 280 zaposlenih, od toga 144 na neodređeno vreme. TS je dobila izveštaj o isplaćenim bruto zaradama - u decembru 2016. 11.351.744 dinara, što znači da je bruto zarada bila 378 evra. Ugovorom je predviđeno da od trenutka ispunjenja investicionih obaveza i postizanja ugovorenog broja zaposlenih, troškovi zarada iznose (u dvogodišnjem periodu) najmanje 3.062.306 evra. To znači da bi bruto zarada trebalo da bude 319 evra.

Ugovorom je, inače, Teklas obavezan da isplaćuje zaradu na nivou minimalne zarade u Srbiji, a ne 20% kao što je u svim ostalim posmatranim slučajevima. To je zbog činjenice da je ugovor zaključen u vreme važenja uredbe iz marta 2015. godine koje je predviđala **izuzetke za siromašne opštine** - dok u ostalim opštinama zarada mora biti najmanje 20% veća od minimalne, za (siromašne) opštine iz četvrte grupe¹⁴ i (ekonomski) devastirana područja, **zarada može biti i na nivou minimalne**. Tako je najmanja neto zarada isplaćena za radnike Teklasa u 2016. godini iznosila **20.328 dinara**.

U revizorskom izveštaju iz decembra 2016. navodi se da je Teklas od osnivanja do 31. oktobra uložila u osnovna sredstva 5.668.176 evra i na taj način ispunila uslov za isplatu druge tranše subvencije. U tom trenutku bilo je zaposleno 149 radnika (uslov do kraja 2016. bio je 120).

3.5.17. Truck lite Europe GmbH

Memorandum o razumevanju o izgradnji fabrike **Truck lite Europe GmbH** u Čupriji potpisali su u martu 2013. godine tadašnji prvi potpredsednik Vlade Aleksandar Vučić, direktor Truck lite u Srbiji Sven Milhausen i predsednik opštine Čuprija

¹⁴ U skladu sa Uredbom o utvrđivanju jedinstvene liste razvijenosti regiona i jedinica lokalne samouprave (Sl. glasnik 104/2014)

<http://ras.gov.rs/uploads/2017/03/podrska%20za%20otvaranje%20novih%20radnih%20mesta/Listu%20razvijenosti%20JLS.pdf>

Ninoslav Erić. Vlada Srbije usvojila je Nact ugovora o subvenciji firmi **Truck Lite Europe** 25. jula 2014. godine. Korisnik se obavezao da u roku od tri godine realizuje projekat u opštini Čuprija (proizvodnja opreme za osvetljenje u oblasti automobilske industrije), odnosno da investira 11 miliona evra i zaposli 500 radnika. Od pomenutih 11 miliona, deset se odnosi na investiciona ulaganja, a milion evra na zakup prostorija. Korisnik se obavezao da će zaposlenim isplaćivati neto zaradu u iznosu najmanje 20% većem od minimalne neto zarade u Srbiji propisane za mesec koji prethodi mesecu za koji se isplaćuje zarada.

Vlada je odobrila subvenciju od tri miliona evra, koja se isplaćuje u tri jednake rate 2015, 2016. i 2017. godine.

Prema podacima Centralnog registra obaveznog socijalnog osiguranja, Truck Lite Europe je u septembru i decembru 2016. godine imao 0 zaposlenih. Rok za realizaciju obaveze investiranja 11 miliona evra i zapošljavanja radnika nije, međutim, još istekao.

Iz dostupnih dokumenata nije poznato kada je tačno potpisan Ugovor, odnosno da li je uopšte potpisan. Još 1. avgusta 2014. godine predsednik opštine Čuprija Ninoslav Erić izjavio je¹⁵ da je prethodnog dana „u Beogradu potpisan ugovor po kojem će Vlada Srbije dodeliti nemačkoj kompaniji 'Truck lite' subvencije za zapošljavanje radnika", te da bi krajem avgusta i opština Čuprija trebalo „da potpiše ugovor sa investitorom i da se počne sa izgradnjom fabrike". On je naveo da bi „po predviđenoj dinamici u oktobru 2015. godine iz fabrike u Čupriji trebalo da izađe prvi proizvod".

U novembru 2015. pojavljuje se vest¹⁶ iz koje se može zaključiti da ugovor još nije potpisan. Naime, predsednik opštine je izjavio da je kompanija Truck lite Europe GmbH, zbog promene vlasničke strukture, odgodila izgradnju fabrike u Čupriji, umesto za 2015. za 2016. godinu. Erić je zaboravio da je za 2015. godinu najavljivao početak proizvodnje u fabrici, a ne početak izgradnje fabrike.

U junu 2016. godine član opštinskog veća Ilija Paunović "objašnjava"¹⁷ za Tanjug da investicija „nije propala kako bi neki voleli" već je „prolongirana za 2017. godinu". U toj izjavi prvi put se pominje ugovor i aneks ugovora: „Zbog toga što je postala akvizicija jedne od najbogatijih amaričkih porodica, odnosno investicionog fonda braće Cook, Truck lite je prolongirala dolazak u Čupriju za 2017.godinu. To stoji i u aneksu ugovora zaključenog između njih i Vlade Srbije". Član opštinskog veća je dao i dodatni razlog za "pomeranje rokova" – „posle izbora došlo (je) do pomeranja rokova, pa bi već za nekoliko meseci američko – nemački gigant trebalo da krene u investiranje u Čupriji".

TS je od Ministarstva privrede tražila podatke o realizaciji ovog projekta, zajedno sa još 17, ali ih u odgovoru, koji je sadržao podatke o realizaciji 14 projekata, nije bilo. Dostavljen je samo podatak da je u septembru i decembru 2016. i na dan 31. marta 2017. broj zaposlenih bio nula. S obzirom na to da se Truck lite ne pominje u izveštajima o broju zaposlenih za jun i april 2016, može se pretpostaviti da je ugovor potpisan između juna i septembra 2016. godine.

¹⁵ <http://www.ekapija.com/website/sr/page/953638/Nema%C4%8Dki-Trak-lite-gradi-fabriu-u-%C4%86upriji-Prvi-proizvodi-u-oktobru-2015-godine>

¹⁶ <http://www.seebiz.eu/truck-lite-europe-odgodio-izgradnju-fabrike-za-narednu-godinu/ar-125135/>

¹⁷ <http://gdeinvestirati.com/2016/06/13/nemacka-kompanija-ne-odustaje-od-fabrie-u-cupriji/>

3.5.18. PKC Wiring System

Odluka Komisije za kontrolu državne pomoći u vezi sa subvencijom za firmu **PKC Wiring System**, za otvaranje pogona u Smederevu, bila je predmet razmatranja TS u analizi objavljenoj 2015. godine¹⁸. TS je tada ustanovila da je sporno da li je iznos pomoći premašio dozvoljeni limit, s obzirom na to da je KKDP obračunala troškove zarada u odnosu na konačan broj zaposlenih, što svrstava PKC u Smederevu u kategoriju velikih preduzeća, a računala je da je limit 60% što je limit za srednja preduzeća (za velika je 50% troškova zarada).

Naime, ugovor koji su Srbija i "PKC Wiring Systems" doo zaključile, predviđa subvenciju od 7,5 miliona evra i predviđa da će PKC investirati ne manje od osam miliona evra u pokretanje postrojenja za proizvodnju kablovskih sistema, od toga ne manje od sedam miliona evra u materijalna sredstva i ne manje od milion evra u nematerijalna sredstva.

PKC se obavezala da će zaposliti najmanje 1500 radnika na neodređeno vreme, počev od 2014. godine, u roku od 24 meseca od dana potpisivanja zapisnika o predaji novog postrojenja. Zarade zaposlenih će biti najmanje 20% veće od minimalne neto zarade u Srbiji. Novo postrojenje je zgrada koju PKC iznajmljuje od Grada Smedereva, a koju je Grad izgradio. Ranije je saopšteno da izgradnja košta 682 miliona dinara. Svečana primopredaja hale za potrebe medijske promocije obavljena je **11. decembra 2014.** godine, ali se u dokumentima do kojih je TS došla vidi da se kao datum primopredaje objekta (i početni dan od kada teče dvogodišnji rok za ispunjavanje obaveze) vodi 13. februar 2015. Uredba o pravilima za dodelu državne pomoć propisuje da se „visina regionalne investicione državne pomoći koja se dodeljuje velikim privrednim subjektima utvrđuje do 50% opravdanih troškova za početna ulaganja". Za srednje privredne subjekte može biti 60%, a za male 70%.

Opravdani troškovi za početna ulaganja su:

- 1) početna investiciona ulaganja (materijalna i nematerijalna imovina),
- 2) nova radna mesta povezana sa početnim ulaganjem.

Pošto su početna investiciona ulaganja PKC-a osam miliona evra, jasno je da 7,5 miliona subvencije nikako ne može da se uklopi u ograničenje visine (intenziteta) državne pomoći u odnosu na početna investiciona ulaganja (do 50%, odnosno 60 ili 70%). Zbog toga se kao parametar uzimaju troškovi novih radnih mesta. Uredba, naime predviđa i takvu mogućnost: „Ukupan iznos regionalne investicione državne pomoći se izračunava na bazi:

- 1) opravdanih troškova za početna investiciona ulaganja,
- 2) procenjenih troškova zarada za novootvorena radna mesta povezana sa ulaganjem u dvogodišnjem periodu,"

¹⁸ Državna pomoć – promišljeno ulaganje ili skrivena korupcija, Transparentnost Srbija, 2015.
http://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/Drzavna_pomoc_izvestaj_februar_2015.doc

Prilikom izračunavanja procenjenih troškova zarada za novootvorena radna mesta u dvogodišnjem periodu, Komisija za kontrolu državne pomoći se pozvala na ugovornu obavezu investitora da zaposli 1500 radnika na neodređeno vreme u roku od dve godine od primopredaje hale. Tom računicom (1500 zaposlenih x 24 meseca x 350 evra bruto plata = 12,6 miliona evra) dolazi se do iznosa od 12,6 miliona evra i zaključuje da je 60% od tog iznosa 7,56 miliona evra, što znači da se subvencija od 7,5 miliona evra uklapa u zakonsko ograničenje.

Kao što se vidi, Komisija je kao ograničenje visine (intenziteta) subvencije uzela 60%, što je ograničenje za srednje privredne subjekte, koji imaju između 50 i 250 zaposlenih. Znači, obračun se radi u odnosu na 1500 zaposlenih, a PKC se tretira kao srednje preduzeće (sa 50-250 zaposlenih), s obzirom na to da u je tom trenutku PKC (podaci Centralnog registra dostavljeni TS iz Ministarstva privrede) imala 52 zaposlena.

Ugovor je potpisan u skladu sa Uredbom o stranim investicijama iz 2012. godine koja je imala loše definisane obaveze korisnika sredstava i načina obračuna obaveze u vezi sa zapošljavanjem i trajanjem obaveze održavanja broja zaposlenih (za sve investitore tri godine). Uredba usvojena u maju 2014. godine, samo dva meseca nakon potpisivanja ugovora, već predviđa da se dostignuti broj zaposlenih kod korisnika sredstava nakon realizacije investicionog projekta ne smanjuje u periodu od tri godine u slučaju malih i srednjih privrednih društava, a pet godina u slučaju velikih privrednih društava. PKC bi sa 1500 zaposlenih bio veliko preduzeće, ali ugovor predviđa obavezu održavanja broja u roku od tri godine.

Tako se u kombinaciji umanjenih obaveza iz tada važeće Uredbe o privlačenju direktnih investicija i tumačenja Uredbe o pravilima za dodelu državne pomoći, kao troškovi obračunavaju plate za svih 1500 zaposlenih tokom dve godine trajanja pune zaposlenosti, a obaveza održavanja tog broja traje još samo jednu godinu (ukupno tri godine - dve godine od primopredaje hale do dostizanja broja od 1500 i još jednu potom). Tokom te dve godine povećanja broja zaposlenih stvarni troškovi plata nisu ni približno 12,6 miliona evra, kako je obračunala KKDP. Naime u prvih 10 meseci 2016. godine, (do oktobra, kada je dostignuta zaposlenost od 1500) troškovi za plate iznosili su 622.981.292 dinara. Samo u oktobru je taj iznos 82.272.071 dinar. Od februara 2015. (zvanično preuzimanje hale), zaključno sa septembrom 2015. isplaćene su bruto zarade u ukupnom iznosu 313.721.818 dinara. TS nema revizorske izveštaje o troškovima plata za period oktobar 2015. - decembar 2015. (u septembru 2015. su mesečni troškovi bili oko 44 miliona, a u januaru 2016. 65,6 miliona) i novembar 2016- februar 2017 (u oktobru 2016. kada je broj zaposlenih bio 1513 troškovi su bili 82,2 miliona). Približni troškovi za ovaj nepokriveni period mogu se izračunati korišćenjem gornje vrednosti za period oktobar/decembar 2015. i iznosa iz oktobra 2016. za period do februara, s obzirom na to da se cena rada nije menjala, a broj zaposlenih je do kraja perioda smanjen za 6.

To bi značilo da je u dvogodišnjem periodu PKC za plate utrošio 313,7 miliona (februar-septembar 2015) + 196,8 miliona (oktobar-decembar 2015 65,6 x 3) + 622,9 miliona (januar-oktobar 2016) + 246,8 miliona (novembar 2016-januar 2017. godine 82,27 x 3) = 1,38 milijardi dinara. Preračunato u evre, po srednjem kursu za navedene

periode (u celom periodu kurs nije značajno varirao i kretao se u rasponu od 120 do 124 dinara za evro) to je 11,24 miliona evra. To je približno iznosu kojim je KKDP operisala pri obračunu troškova zarada, ali isključivo zahvaljujući činjenici da je PKC (prema podacima revizorskih izveštaja) isplaćivao zarade koje su bile u bruto iznosu znatno iznad 350 evra koje je kao jedinične KKDP uzela u obračun. Pa i na taj način zbir je nešto manje od onog koji je KKDP uzela u obzir, uz rezervu TS zbog obuhvaćenih datuma (od 1. umesto 13. februara 2015. i do 31. januara 2017. umesto 12. februara 2017. godine) i obračunskog kursa.

Rok za ispunjene obaveze istekao je 13. februara 2017. godine. Iz pribavljenih podataka vidi se da je već krajem septembra 2016. PKC imao 1504 stalno zaposlena (na neodređeno vreme) i da je taj broj 31. marta 2017. bio 1507 (i jedan na određeno vreme). To znači da je finska firma svoju obavezu ispunila. Ona sada ima obavezu da održava broj zaposlenih na ne manje od 1500 do septembra 2019. godine. Ostalo je otvoreno pitanje načina na koji je KKDP utvrdila da je subvencija u okviru limita i zbog čega se sa ugovorom žurilo pre usvajanja nove uredbe kojom je predviđeno da se broj zaposlenih za preduzeće koje dobija ovako visoku subvenciju ne smanjuje najmanje pet godina.

3.5.19. Mitros

Transparentnost Srbija na sajtu KKDP nije našla rešenje kojim se odobrava državna pomoć kompaniji **Mitros**, iako su mediji citirali izjave o ovoj državnoj pomoći. Tako su, na primer, mediji 17. aprila 2016. godine citirali izjavu predsednika Vlade da je „Vlada Srbije austrijskom investitoru, vlasniku kompanije Gerlinger, pomogla sa 5,8 miliona evra za 300 zaposlenih u Mitrosu¹⁹. Zbog toga je TS tražila od Ministarstva privrede ugovor o subvenciji sa kompanijom Gerlinger (ili kompanijom Mitros Fleischwaren doo) koja je postala vlasnik kompanije Mitros Sremska Mitrovica, a od KKDP informaciju da li je razmatrala ovu državnu pomoć i odluku koju je donela.

U ugovoru, koji je dobijen od Ministarstva privrede, vidi se da je reč o državnoj pomoći. Potpisali su ga 20. marta 2015. godine Ramo Adrović kao direktor Mitros Fleischwaren i Željko Sertić kao ministar Privrede. U ugovoru stoji da je investitor privredno društvo koje posluje u sektoru prerade mesa i proizvodnje mesnih prerađevina. Iz stečajne mase kupio je pokretnu i nepokretnu imovinu koju je činila klanica Privrednog društva Mitros ad u stečaju, u devastiranom stanju. Korisnik subvencije „namerava da izvrši značajna početna ulaganja da bi osposobio industrijski pogon klanice". Zaključkom vlade od 19. marta 2015. godine odobreno je davanje podsticaja i zaključenje ugovora za realizaciju investicionog projekta. Projekat podrazumeva početna ulaganja u osnovna sredstva u iznosu od najmanje 20 miliona evra i otvaranje najmanje 300 radnih mesta povezanih sa početnim ulaganjem. Potpisano je da korisnik može menjati sadržaj investicionog projekta uz saglasnost druge strane ali ne sme da smanji visinu investicije i broj radnih mesta ispod 300.

Obavezuje se da u periodu od tri godinu od dana potpisivanja ugovora realizuje projekat, odnosno uloži 20 miliona evra, gde najmanje 25% od 20 miliona evra mora da finansira iz sopstvenih sredstava, odnosno iz sredstava koja ne sadrže bilo kakvu

¹⁹ http://www.rtv.rs/sr_lat/vojvodina/sremska-mitrovica/mitros-ponovo-radi_709926.html

državnu pomoć. Obavezao se i da u roku od tri godine otvori najmanje 300 radnih mesta i da ne smanjuje ispod 300 u narednih pet godina od dostavljanja dokaza o ispunjenju obaveze zaposlenja, kao i da ne smanjuje vrednost osnovnih sredstava dostignutu realizacijom investicionog projekta u roku od 5 godina. Vlada dodeljuje podsticaj od 5,8 miliona evra.

Ulaganje korisnika uključuje troškove: rekonstrukcije i adaptacije imovine, izgradnje novih objekata, pribavljanja novih mašina i uređaja. Od 30. juna 2015. korisnik podnosi zahteve za isplatu sredstava u iznosu od 29% troškova koje je imao do maksimalnog iznosa od 5,8 miliona evra, a poslednji nakon 31.12.2017. Uz svaki zahtev podnosi izveštaj revizora koji potvrđuje izvršenje obaveze ulaganja za period na koji se odnosi zahtev za isplatu i dokaz da je izvršio obavezu zapošljavanja.

Ugovorom je regulisano izveštavanje o realizaciji obaveza, mehanizmi kontrole, mogućnost raskida ugovora i povraćaja isplaćenih sredstava u slučaju da nije zaposlen odgovarajući broj zaposlenih ili da je prekršena obaveza u vezi sa visinom ulaganja. Rokovi za sve obaveze korisnika se produžavaju ako bude zabrane izvoza mesa ili mesnih prerađevina u Rusiju za period važenja zabrane, s obzirom da je projektom predviđen izvoz u Rusiju.

Iz izveštaja koji su dostavljeni TS iz Ministarstva privrede vidi se da je korisnik sredstava, uz saglasnost Vlade Srbije menjao investicioni plan, odnosno da je za 2016. godinu odložen veći deo zapošljavanja radnika, te da je predviđeno manje ulaganje u opremu (za pet miliona evra), a veće u rekonstrukciju i projektovanje.

Tako bi ulaganje u građevinske objekte trebalo da se okonča 2016. godine - ukupno se ulaže 9.244.601 evra (6.168.573 u 2015 i 3.076.028 u 2016. godini) i 11.386.399 evra u opremu (oko 3,7 u 2015. godini, 7,1 u 2016. i 500.000 evra u 2017. godini). Planirano je da se u 2015. zaposli 35, u 2016. još 145 i u 2017. još 120 radnika, kako bi bio dosegnut planirani i ugovoreni broj od 300 radnika. Prvobitno je bilo planirano da se do kraja 2015. godine zaposli 200 radnika, a naredne još 60 i 2017. godine preostalih 40.

Vlada Srbije je 29. novembra 2016. godine dala saglasnost na izmenu poslovnog plana. Savet za ekonomski razvoj je prethodno preporučio da se dozvoli izmena, ali da se tranša subvencije za 2016. godinu ne isplati dok se ne dosegne broj zaposlenih predviđen izmenjenim poslovnim planom za 2016. godinu (180 radnika). Prema podacima Centralnog registra, 30. septembra 2016. godine Mitros je imao 149 zaposlenih na neodređeno vreme i 1 na određeno. Već 27. oktobra 2016. Centralni registar je potvrdio da Mitros Fleischwaren ima 181 zaposlenog na neodređeno. Mitros je, inače, zahtev za isplatu prve tranše subvencije (893.500 evra) podneo 31. jula 2015. godine, druge tranše (1.966.462 evra) 5. maja 2016, a treće tranše (2.412.397 evra) 5. avgustu 2016. godine.

Ugovor predviđa da će korisnik tokom trajanja investicionog projekta podnositi šest puta zahtev za isplatu sredstava u iznosu od 29% troškova koje je imao, a do maksimalnog iznosa od 5,8 miliona evra, počev od 30. juna 2015. godine, na svakih šest meseci tako da će poslednji zahtev za isplatu biti podnet 31. decembra 2017. godine. Uz svaki zahtev, korisnik podnosi izveštaj ovlašćenog revizora, a uz zahtev za isplatu poslednje tranše i izveštaj revizora da je izvršio obavezu zapošljavanja.

Prema izveštaju revizora Mitros je od 20. marta 2015. do 30. juna 2015. godine uložio 3.081.033,37 evra (izveštaj iz jula 2015), a u drugom polugodištu 2015. ukupno 6.851.344,54 evra (izveštaj iz januara 2016). Prema trećem izveštaju revizora, iz jula 2016) u prvih šest meseci 2016. investirano je 8.318.612,30 evra.

Prema podacima Uprave za trezor, Ministarstvo privrede je 3. septembra 2015. godine uplatilo Mitrosu 107.354.433,30 dinara (što je 893.500 evra iz prve zahtevane tranše), 24. maja 2016. 241.627.806,43 dinara (što je zahtevanih 1.966.462 evra) i 22. decembra 2016. godine 297.435.099,86 dinara (što je zahtevanih 2.412.397 evra).

Ako se ne razmatra pitanje opravdanosti izmene investicionog projekta (i odluke da se da saglasnost na izmenu), kojim je **odloženo zapošljavanje** i smanjeno ulaganje u opremu u odnosu na građevinske radove, nisu nađene bilo kakve nepravilnosti po pitanju dinamike realizacije investicija i dinamike zapošljavanja nakon izmene plana, kao i dinamike i iznosa isplate subvencija, nakon pribavljanja odgovarajućih dokaza da su obaveze ispunjene.

Nejasno je, međutim, zbog čega KKDP nije razmatrala dozvoljenost ove subvencije. U ugovoru u koji je TS imala uvid nisu uočene odredbe koje bi mogle da utiču na to da ova subvencija po bilo kom parametru izlazi iz okvira postavljenih propisima koji važe u ovoj oblasti.

KKDP je, međutim, donela **odluku da je reč o investiciji u oblasti poljoprivrede, te da ona za nju nije nadležna**. Posebno je sporan redosled poteza na relacijama Ministarstvo privrede, Komisija za kontrolu državne pomoći i Transparentnost Srbija.

U ugovoru, **potpisanom 20. marta 2015. godine** navodi se da je investitor privredno društvo koje posluje **u sektoru prerade mesa i proizvodnje mesnih prerađevina**. Prethodno je zaključkom vlade od 19. marta 2015. godine odobreno davanje podsticaja i zaključenje ugovora za realizaciju investicionog projekta, koji je detaljno opisan u biznis planu dostavljenom od strane investitora i korisnika. U biznis planu se navodi da je kompanija orijentisana na proizvodnju mesa i mesnih proizvoda za izvoz u Rusiju, Kinu i druge države EU, a da proizvodni asortiman obuhvata „meso i mesne prerađevine od svinjskog mesa kao što su namazi, slanina, šunka, kuvani mesni proizvodi, sirovi mesni proizvodi, kuvana dimljena kobasica i sirova kobasica“. Vlada Srbije je ugovorom odobrila subvenciju od 5,8 miliona evra.

TS je od KKDP **9. marta 2017. godine** zatražila podatak da li je prijavljena ova državna pomoć i kopiju rešenja. Komisija je odgovorila **3. aprila 2017. godine** da je na sednici održanoj tog dana razmatrala zahtev i ustanovila sledeće: Ministarstvo privrede je **13. marta 2015. godine** dostavilo Komisiji nacrt ugovora između Vlade Srbije i privrednog društva Mitros Fleischwaren doo. „U vezi sa tim, u dopisu broj 401-00-00014/2015-01 **od 16. marta 2017. godine**, pozivajući se na član 1 stav 2. Zakona o kontroli državne pomoći i član 73. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Komisija je utvrdila da nije nadležna da odlučuje o državnoj pomoći koja može biti sadržana u ugovoru, s obzirom na to da se radi **o proizvodnji poljoprivrednih proizvoda**“.

Zakon o poljoprivredi (Sl. glasnik 41/2009, 10/2013 - dr. zakon i 101/2016) definiše da je *poljoprivredna proizvodnja* „proces proizvodnje biljnih i stočarskih proizvoda,

uzgoj ribe, pčela, odnosno drugi oblici poljoprivredne proizvodnje (gajenje pečuraka, puževa, staklenička, plastenička proizvodnja, gajenje začinskog i lekovitog bilja i drugo), koja se obavlja na poljoprivrednom zemljištu, kao i na drugom zemljištu ili građevinskoj celini koji se nalaze na teritoriji Republike Srbije". Poljoprivredni proizvodi jesu primarni proizvodi i proizvodi **prvog stepena njihove prerade nastali u poljoprivrednoj proizvodnji. Proizvod prvog stepena prerade u stočarstvu je meso, ali ne i mesne prerađevine²⁰, a Mitros Fleischwaren se ne bavi stočarstvom niti se bavi isključivo prvim stepenom prerade mesa (kao što se vidi iz citiranog biznis plana). U Agenciji za privredne registre, kao pretežna delatnost Mitrosa registrovana je „proizvodnja mesnih prerađevina".**

Na osnovu ovog može se zaključiti da nije bilo osnova da se Komisija za kontrolu državne pomoći proglasi nenadležnom i da zaključi da je reč o subvenciji za proizvodnju poljoprivrednih proizvoda.

Pored toga, **indikativni su datumi** odlučivanja, odnosno dostavljanja odluka. Ministarstvo je ugovor dostavilo u martu 2015. godine. Nema podataka da se bilo šta dešavalo dve godine, dok 9. marta 2017. TS nije zatražila informaciju o odluci Komisije. Sedam dana posle toga, 16. marta 2017. (a dve godine nakon što je Ministarstvo dostavilo prijavu državne pomoći), Komisija odgovara Ministarstvu da je reč o poljoprivrednoj proizvodnji i da ona nije nadležna. Potom, 3. aprila 2017. godine, razmatra zahtev TS i dostavlja odgovor. Indikativno je i to što KKDP nije dostavila TS svoju odluku koju je u martu 2017. godine poslala Ministarstvu privrede, kako bi se utvrdilo kada je razmatran zahtev Ministarstva privrede iz marta 2015. godine.

3.6. Sistem subvencija investitorima

U poglavlju „Analiza medijskog izveštavanja o državnoj pomoći/subvencijama" citirano je nekoliko stručnjaka koji su za medije govorili o svrishodnosti subvencionisanja investitora sa stanovišta ekonomske koristi. Kao dodatni prilog za tu debatu, ovde se navode i dva stava o ovoj dilemi objavljena u stručnoj literaturi. Reč je o izvodima iz dva rada objavljena u zborniku „Strane direktne investicije i privredni rast u Srbiji"²¹.

U radu „**Državni podsticaji stranim direktnim investicijama kao instrumenti politike javnih rashoda u Republici Srbiji**" Dragana Gnjatović konstatuje kakav je pravni okvir i zaključuje, bez analize konkretnih slučajeva, sledeće: „Republika Srbija je jedna od najmanje razvijenih evropskih zemalja, sa dohotkom po stanovniku na nivou 35% proseka dohotka po stanovniku Evropske unije. Ova činjenica mora biti polazište u oceni značaja privlačenja stranih direktnih investicija uz pomoć državnih podsticaja. Državni podsticaji stranim direktnim investicijama su u Republici Srbiji sistemski uređeni tako da istovremeno budu instrument regionalne i sektorske državne

²⁰ Tumačenje prof Miladina Ševarlića sa Poljoprivrednog fakulteta u Beogradu, u razgovoru sa saradnikom - istraživačem TS obavljenim za potrebe ove analize.

²¹ Organizatori okruglog stola održanog 15. oktobra 2016. godine: Naučno društvo ekonomista Srbije sa Akademijom ekonomskih nauka i Ekonomski fakultet u Beogradu; Izdavač: Ekonomski fakultet u Beogradu, Redaktori Radovan Kovačević i Mirjana Gligorić
<http://nde.ekof.bg.ac.rs/zbornici/2017/Strane%20direktne%20investicije%20i%20privredni%20rast%20u%20Srbiji.pdf>

pomoći. Kao instrument regionalne državne pomoći, podstiču strane investitore da ulažu u manje razvijena područja, a kao instrument sektorske državne pomoći da ulažu u radno intenzivne proizvodnje. Iako uvedeni u privredni sistem zemlje prvenstveno radi realizacije strateških razvojnih ciljeva, državni podsticaji stranim direktnim investicijama mogu da posluže i kao instrumenti stabilizacione ekonomske politike. Naime, u slučaju korišćenja državnih podsticaja, strani investitori moraju da obezbede četvrtinu vrednosti investicionog projekta i otvore određen broj radnih mesta, i to uz niz fiskalnih olakšica ukoliko je njihova proizvodnja namenjena izvozu. **Jasno je da se korišćenjem državnih podsticaja stranim direktnim investicijama kao komponente državne potrošnje istovremeno uvećava investiciona potrošnja, a otvaranjem novih radnih mesta i korišćenjem fiskalnih olakšica stvaraju uslovi za povećavanje domaće lične potrošnje i inostrane tražnje**".

Do drugačijeg zaključka su, međutim, došli Božo Drašković i Saša Milivojević u radu „**Zamke razvojne uloge stranog kapitala**“: „Strane direktne investicije i privatizacija nisu potvrdili očekivanja da će tranzicija u tržišnu privredu dovesti do ekonomskog rasta, razvoja, kao i porasta zaposlenosti. Ekonomska politika kreirana na navedenim postulatima pokazuje se neuspešnom. Očekivanja da će se sa ekonomskom politikom privatizacije kao jedne od ključnih tačaka deregulacije i liberalizacije uz stimulisanje priliva stranih direktnih investicija po receptu MMF obezbediti sveukupni ekonomski napredak, pokazala su se i suviše optimističnim. Potpuna liberalizacija, deregulacija i privatizacija predstavljaju za male i nerazvijene zemlje začarani krug generisanja ekonomskih i socijalnih problema. Problem predstavlja i to što bekstvo od tržišnog fundamentalizma u državni intervencionizam u okolnostima neodgovornih partijskih vlada, vodi ne ka razvoju, već nužno dovodi do daljih tokova redistribucije društvenog bogatstva. **Očekivanja da će privlačenje stranih investicija rešiti sve razvojne probleme, pokazuju se kao nerealno optimistička**“.

4. Analiza propisa

Osnovni zakonski okvir za sistem državne pomoći i kontrole državne pomoći, od značaja za ovu analizu²², čine Zakon o kontroli državne pomoći (Sl. glasnik 51/2009), usvojen u julu 2009. godine, a u primeni od 1. januara 2010. godine, Uredba o pravilima za dodelu državne pomoći (Sl. glasnik br. 13/2010, 100/2011, 91/2012, 37/2013, 97/2013 i 119/2014), Zakon o ulaganjima (Sl. glasnik 89/2015) i Uredba o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija (Sl. glasnik 110/2016).

4.1. Zakon o kontroli državne pomoći

Zakon o kontroli državne pomoći uređuje opšte uslove i postupak kontrole državne pomoći, a pravila za dodelu državne pomoći su propisana Uredbom. Zakon o ulaganjima i Uredba o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija od značaja su za analizu svrishodnosti dodele državne pomoći.

Zakon je definisao državnu pomoć kao „svaki stvarni ili potencijalni javni rashod ili umanjeno ostvarenje javnog prihoda, kojim korisnik državne pomoći stiče povoljniji položaj na tržištu u odnosu na konkurente, čime se narušava ili postoji opasnost od narušavanja konkurencije na tržištu“.

Da bi neka mera predstavljala državnu pomoć potrebno je da su kumulativno ispunjena sledeća četiri kriterijuma:

- 1) državna pomoć se dodeljuje iz javnih sredstava (Pravila o dodeli državne pomoći ne odnose se samo na državu, odnosno republiku, autonomnu pokrajinu i jedinice lokalne samouprave, već i na sva pravna lica koja upravljaju i/ili raspolažu javnim sredstvima i dodeljuju državnu pomoć u bilo kom obliku),
- 2) državna pomoć se dodeljuje na selektivnoj osnovi (selektivnost),
- 3) korisnik ili korisnici državne pomoći stiču povoljniji položaj u odnosu na ostale konkurente na tržištu (ekonomska prednost) i
- 4) državna pomoć narušava ili pretili da naruši konkurenciju na tržištu²³.

Zakon ne propisuje pravila za dodelu pomoći, već je to učinjeno Uredbom koja propisuje sledeće kategorije državne pomoći:

- Regionalna državna pomoć se dodeljuje radi podsticaja privrednog razvoja nerazvijenih, odnosno manje razvijenih regiona, tj. područja, pre svega onih u kojima je životni standard izuzetno nizak, ili u kojima vlada velika nezaposlenost,
- Horizontalna državna pomoć je namenjena većem broju unapred neodređenih (nepoznatih) korisnika - za male i srednje privredne subjekte, za sanaciju i za restrukturisanje privrednog subjekta u teškoćama, za zapošljavanje, za zaštitu

²² Postoje i drugi podzakonski akti koji ovom prilikom nisu razmatrani jer nisu relevantni sa stanovišta analize svrishodnosti državne pomoći.

²³ Komsija za kontrolu državne pomoći, Izveštaj o dodeljenoj državnoj pomoći u Republici Srbiji u 2015. godini <http://www.kkdp.gov.rs/izvestaji.php>

- životne sredine, za istraživanje, razvoj i inovacije, za usavršavanje, u obliku rizičnog kapitala, u oblasti kulture,
- Sektorska državna pomoć je namenjena privrednim subjektima u pojedinim delatnostima, odnosno sektorima - proizvodnje čelika, u sektoru vađenja uglja, u sektoru saobraćaja,
 - državna pomoć male vrednosti (de minimis) i
 - državna pomoć za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa. Privredni subjekt koji pruža usluge od opšteg ekonomskog interesa ima jasno određenu obavezu da pruža usluge od opšteg ekonomskog interesa, određene zakonom ili aktom davaoca naknade.

Državna pomoć se prijavljuje Komisiji za kontrolu državne pomoći, koja utvrđuje da li je pomoć dozvoljena. Izuzetak je državna pomoć male vrednosti. Nakon izmena Uredbe iz 2014. godine²⁴, ova vrsta pomoći se ne prijavljuje Komisiji za kontrolu državne pomoći pre dodele. Odluku o opravdanosti dodele de minimis državne pomoći donosi davalac državne pomoći. Davalac de minimis državne pomoći dužan je da u roku od 15 dana od dana dodele, Komisiji za kontrolu državne pomoći i Ministarstvu finansija, dostavi popunjenu Tabelu dodeljene de minimis državne pomoći i da iznose dodeljenih državnih pomoći male vrednosti dostavlja Ministarstvu finansija, radi izrade godišnjeg izveštaja o dodeljenoj državnoj pomoći. Nisu, međutim, propisane bilo kakve sankcije za neizvršavanje ovih obaveza. Uredba propisuje da je davalac državne pomoći dužan takođe da vodi evidenciju o dodeli državne pomoći male vrednosti po pojedinačnim korisnicima pomoći, da čuva podatke o dodeljenoj državnoj pomoći male vrednosti deset godina od dana dodele, da na pisani zahtev Komisije dostavi sve podatke kako bi se utvrdilo da li su pri dodeli državne pomoći male vrednosti bili ispunjeni svi uslovi za njenu dodelu.

Pre dodele nove de minimis državne pomoći, davalac je dužan da zatraži od korisnika pomoći da ga, u pisanoj formi, obavesti o svakoj drugoj de minimis državnoj pomoći koja mu je dodeljena u tekućoj fiskalnoj godini i u prethodne dve fiskalne godine. Davalac može da dodeli novu de minimis državnu pomoć tek nakon što utvrdi da to neće povećati ukupan iznos de minimis državne pomoći koji je primio korisnik iznad limita od 23 miliona za period od tri godine.

Komisija može pokrenuti postupak naknadne kontrole dozvoljenosti državne pomoći. Komisija u postupku naknadne kontrole može naložiti davaocu da otkloni nepravilnosti, a ako on to ne učini, Komisija donosi rešenje kojim se ta državna pomoć smatra nedozvoljenom i nalaže davaocu državne pomoći da, bez odlaganja, preduzme mere za povraćaj dodeljenog iznosa državne pomoći, uvećanog za zakonsku zateznu kamatu. Prema dostupnim informacijama, do sada nije zabeležen slučaj da je naložen povraćaj novca.

²⁴ Izmenom Uredbe i izuzimanjem državne pomoći male vrednosti od kontrole Komisije, ovaj podzakonski akt je prilagođen „labavijem“ pravnom okviru koji omogućava Prelazni sporazum o slobodnoj trgovini sa EU, s obzirom na to da je prema članu 38. tačka 7(a) Prelaznog sporazuma (član 73. tačka 7(a) SSP-a) u prvih pet godina od dana stupanja na snagu tog sporazuma, Republika Srbija bila obavezna da ocenjuje svaku državnu pomoć koju dodeli. („Državna pomoć – promišljeno ulaganje ili skrivena korupcija?”, Transparentnost Srbija, 2015)

Međutim, da se tako nešto i desi, postavlja se pitanje da li će mere za povraćaj novca biti preduzete, s obzirom na to da Zakon ne propisuje bilo kakve sankcije ni za neprijavlivanje državne pomoći, ni za nedostavljanje podataka Komisiji pa isto tako ni za nepostupanje po nalogu da se otklone nepravilnosti ili izvrši povraćaj dodeljenog novca. Jedini mehanizam koji Komisiji stoji na raspolaganju jeste da utvrđene nepravilnosti prijavi drugim nadležnim organima (Ministarstvu finansija, Državnoj revizorskoj instituciji, budžetskoj inspekciji), koji mogu da pokrenu dalje procedure utvrđivanja odgovornosti.

Osim dodeljivanja državne pomoći u vidu subvencija, povoljnijih kredita, poreskih podsticaja, izdavanja garancija i sl., državna pomoć postoji i u slučajevima kada: privredni subjekt kupuje ili iznajmljuje zemljište u javnom vlasništvu po nižoj ceni od tržišne, prodaje zemljište državi po ceni višoj od tržišne, uživa privilegovani pristup infrastrukturi bez plaćanja naknade ili kada privredni subjekt stiče rizični kapital²⁵ od države pod uslovima koji su povoljniji od onih koje bi dobio od privatnog investitora.

U analizi objavljenoj 2015. godine²⁶, TS je zaključila da, iako su Zakon o kontroli državne pomoći i Uredba usaglašeni sa relevantnom evropskom regulativom, ovi propisi „**nisu rešili krupne probleme u vezi sa dodelom državne pomoći u Srbiji** (odsustvo normi o kontroli kako se sredstva dodeljena kao državna pomoć troše, ograničenje pojma državne pomoći na samo neke njene vidove i izostavljanje iz kontrole svih oblika državne pomoći koji nisu obuhvaćeni evropskom regulativom, odsustvo preduslova za efikasnu kontrolu)“, a pri tome su „**uneli značajne konfuzije u domaći pravni sistem**, naročito u vezi sa institucionalnim okvirom (nejasan pravni status Komisije za kontrolu državne pomoći)“.

Zakon, naime, nije definisao status Komisije. Propisano je da je Komisija „operativno nezavisna u radu“. Nju obrazuje Vlada, na predlog četiri ministarstva²⁷ i Komisije za zaštitu konkurencije, odnosno Komisiju čini pet članova koje predlažu pet pobrojanih predlagača. Zakon propisuje i da je predstavnik ministarstva nadležnog za poslove finansija ujedno i predsednik Komisije, a predstavnik Komisije za zaštitu konkurencije zamenik predsednika Komisije.

S obzirom na to da ovakav sastav Komisije može da dovede do situacije sukoba interesa (Ministarstvo privrede, nadležno za poslove ekonomije je često davalac državne pomoći), Zakon propisuje mehanizme koji bi trebalo da spreče, ili makar umanje, sukob interesa pri odlučivanju. Član Komisije dužan je da se u postupku kontrole državne pomoći pridržava odredaba propisa koji uređuju sprečavanje sukoba interesa pri vršenju javnih funkcija. Član Komisije koji je istovremeno i predstavnik davaoca državne pomoći, odnosno predlagača propisa koji predstavlja osnov za dodelu državne pomoći, u postupku kontrole državne pomoći može da pruža dodatne informacije, ali bez prava učešća u odlučivanju.

²⁵ Rizični kapital je finansiranje u obliku vlasničkog kapitala ili u obliku sličnom vlasničkom kapitalu u ranim fazama nastanka i ranog razvoja privrednog subjekta (faza započinjanja, osnivanja i razvoja).

²⁶ „Državna pomoć – promišljeno ulaganje ili skrivena korupcija?“, Transparentnost Srbija, 2015

²⁷ Ministarstva nadležnog za poslove finansija, ministarstva nadležnog za poslove ekonomije i regionalnog razvoja, ministarstva nadležnog za poslove infrastrukture i ministarstva nadležnog za poslove zaštite životne sredine.

Komisija sa ovakvim sastavom, načinom izbora i nadležnostima predstavlja hibrid koji nije ni radno telo Vlade, ni nezavisno telo. Ne postoji posebna budžetska linija sa transparentnim iznosom namenjenim za rad Komisije²⁸, prostor i uslove za rad obezbeđuje Ministarstvo finansija, ali članovi Komisije pojedinačno uživaju samostalnost i nezavisnost, odnosno zaštićeni su od arbitrarnog smenjivanja.

Stručne, administrativne i tehničke poslove za Komisiju obavlja Ministarstvo finansija. To, između ostalog, uključuje i prijem prijava i drugih podataka o državnoj pomoći, obradu tih podataka, pripremu rešenja Komisije u postupku prethodne i postupku naknadne kontrole, vođenje evidencije o državnoj pomoći i pripremu predloga godišnjeg izveštaja o dodeljenoj državnoj pomoći, koji Komisija podnosi Vladi.

Komisija je nadležna da:

- 1) u postupku prethodne kontrole odlučuje o dozvoljenosti prijavljene državne pomoći;
- 2) u postupku naknadne kontrole odlučuje o dozvoljenosti dodeljene državne pomoći;
- 3) donosi rešenja i zaključke u postupku prethodne, odnosno naknadne kontrole;
- 4) podnosi Vladi godišnji izveštaj o dodeljenoj državnoj pomoći u Republici Srbiji;
- 5) saraduje sa državnim institucijom nadležnom za poslove revizije, organom Republike Srbije nadležnim za poslove budžetske inspekcije, službom autonomne pokrajine, odnosno jedinice lokalne samouprave nadležnom za poslove budžetske inspekcije i drugim domaćim i međunarodnim organima, organizacijama i institucijama u obavljanju poslova iz svoje nadležnosti;
- 6) objavljuje na svojoj internet prezentaciji rešenja koja donosi u postupku prethodne i naknadne kontrole, godišnji izveštaj o dodeljenoj državnoj pomoći u Republici Srbiji po usvajanju od strane Vlade, kao i druge podatke i informacije za koje oceni da su od značaja za primenu ovog zakona;
- 7) vrši i druge poslove u skladu sa ovim zakonom.

Državna pomoć se prijavljuje kao šema državne pomoći ili individualna državna pomoć. Šema državne pomoći je skup svih propisa (ili nacрта ili predloga propisa) koji predstavljaju osnov za dodelu državne pomoći korisnicima koji nisu unapred poznati.

Individualna državna pomoć je pomoć koja se dodeljuje na osnovu akta davaoca državne pomoći, unapred određenom korisniku, a nije zasnovana na šemi državne pomoći.

Za slučajeve kada je državna pomoć već dodeljena, a nije bila prijavljena Komisiji, Zakon propisuje proceduru naknadne kontrole. Komisija je započinje na osnovu sopstvenih informacija ili informacija dobijenih iz drugih izvora, „koje ukazuju da se radi o državnoj pomoći koja je dodeljena, odnosno koja se koristi ili je korišćena suprotno odredbama Zakona“. Po Zakonu svako lice „koje ima pravni interes“ može podneti Komisiji zahtev za pokretanje postupka naknadne kontrole.

²⁸ <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/zakoni/2016/3081-16.pdf> Zakon propisuje da se „sredstva za rad Komisije obezbeđuju u budžetu Republike Srbije“.

Bez obzira na to da li se državni organ odazove i u propisanom roku dostavi podatke ili ne, Komisija donosi odluku o dozvoljenosti državne pomoći u postupku identičnom kao u slučaju prethodne kontrole. Do donošenja odluke Komisija može da naloži davaocu državne pomoći privremeno obustavljanje dalje dodele državne pomoći, ukoliko oceni da bi dalja dodela te pomoći izazvala ozbiljnije poremećaje konkurencije na tržištu. Oglušenje o ovaj nalog ne povlači za sobom bilo kakve sankcije. Komisija u postupku naknadne kontrole može naložiti davaocu da otkloni nepravilnosti, a ako to ne učini Komisija donosi rešenje kojim se ta državna pomoć smatra nedozvoljenom i nalaže davaocu državne pomoći da, bez odlaganja, preduzme mere za povraćaj dodeljenog iznosa državne pomoći, uvećanog za zakonsku zateznu kamatu.

Zakon ne propisuje bilo kakve sankcije za neprijavljivanje državne pomoći, za nedostavljanje podataka Komisiji ili za nepostupanje po nalogu da se otklone nepravilnosti ili izvrši povraćaj dodeljenog novca. Jedini mehanizam koji Komisiji stoji na raspolaganju jeste da utvrđene nepravilnosti prijavi drugim nadležnim organima (Ministarstvu finansija, Državnoj revizorskoj instituciji, budžetskoj inspekciji), koji mogu da pokrenu dalje procedure utvrđivanja odgovornosti.

Propisi ne predviđaju uključivanje Komisije, na bilo koji način, u postupak utvrđivanja ispunjenosti ciljeva postavljenih prilikom dodele državne pomoći, odnosno u postupak utvrđivanja svrsishodnosti državne pomoći.

4.2. Uredba o pravilima za dodelu državne pomoći

Uredba o pravilima za dodelu državne pomoći uređuje postupak i način prijavljivanja državne pomoći. Stupila je na snagu 20. marta 2010. godine.

Uredbom je definisano da je privredni subjekat, korisnik državne pomoći, svako pravno i fizičko lice koje, nezavisno od pravnog oblika i načina finansiranja, u obavljanju delatnosti proizvodnje ili prometa robe ili pružanja usluga na tržištu koristi državnu pomoć u bilo kom obliku, izuzev privrednog subjekta u postupku privatizacije.

Državna pomoć namenjena izvozu je zabranjena. Zabrana dodele državne pomoći primenjuje se na obim izvoza, upravljanje i rukovođenje distributivnom mrežom roba i tekuće troškove privrednog subjekta direktno povezane sa izvoznim aktivnostima.

Kategorije državne pomoći, koja može da se dodeli u skladu sa ovom uredbom, su regionalna državna pomoć, horizontalna državna pomoć, sektorska državna pomoć, državna pomoć male vrednosti (*de minimis* državna pomoć) i državna pomoć za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa.

4.2.1. Regionalna državna pomoć

Regionalna državna pomoć se dodeljuje radi podsticaja privrednog razvoja nerazvijenih, odnosno manje razvijenih regiona, tj. područja, pre svega onih u kojima je životni standard izuzetno nizak, ili u kojima vlada velika nezaposlenost.

Vrste regionalne državne pomoći²⁹ su:

- 1) regionalna investiciona državna pomoć (za početna ulaganja i otvaranje novih radnih mesta povezanih sa početnim ulaganjem),
- 2) regionalna državna pomoć za novoosnovane male privredne subjekte,
- 3) regionalna državna pomoć za operativno poslovanje³⁰

Visina regionalne investicione državne pomoći koja se dodeljuje velikim privrednim subjektima utvrđuje se do 50% opravdanih troškova **za početna ulaganja**³¹. Visina regionalne investicione državne pomoći može da se poveća za male privredne subjekte za najviše 20 procentnih poena, a za srednje privredne subjekte za najviše 10 procentnih poena.

Visina regionalne investicione državne pomoći za velika početna ulaganja utvrđuje se na sledeći način: 1) za opravdane troškove do 50 miliona evra u dinarskoj protivvrednosti - do 50% tih troškova, 2) za deo opravdanih troškova od 50 - 100 miliona evra u dinarskoj protivvrednosti - do 25% tih troškova, 3) za deo opravdanih troškova veći od 100 miliona evra u dinarskoj protivvrednosti - do 17% tih troškova.

Kod **investicionih ulaganja**, korisnik regionalne investicione državne pomoći mora da obezbedi učešće od najmanje 25% opravdanih troškova iz sopstvenih sredstava ili iz drugih izvora koji ne sadrže državnu pomoć. Početne investicije i novootvorena radna mesta povezana sa ovim investicijama moraju opstati u istom području, odnosno regionu, najmanje pet godina (u slučaju malih i srednjih privrednih subjekata tri godine) nakon završetka projekta.

²⁹ Regionalna državna pomoć ne može da se dodeli privrednim subjektima koji obavljaju delatnost u sektorima: čelika, sintetičkih vlakana i uglja, kao ni privrednim subjektima u teškoćama.

³⁰ Regionalna državna pomoć može da se dodeli za pokrivanje operativnih troškova poslovanja samo ukoliko su kumulativno ispunjeni sledeći uslovi:

- 1) da državna pomoć doprinosi ravnomernom regionalnom razvoju,
- 2) da je državna pomoć proporcionalna teškoćama koje treba da se otklone,
- 3) da je državna pomoć vremenski ograničena i da se postupno smanjuje.

³¹ Početno ulaganje je ulaganje u materijalnu i nematerijalnu imovinu, i to u slučaju: (1) započinjanje obavljanja nove poslovne delatnosti, (2) proširenja postojeće delatnosti, (3) diversifikacija postojećeg proizvodnog programa u nove, dodatne proizvode, (4) bitne promene u celokupnom proizvodnom procesu postojeće delatnosti, (5) sticanja sredstava koja su u neposrednoj vezi sa privrednim subjektom pod uslovom da je taj privredni subjekat zatvoren ili bi bio zatvoren da nije kupljen od strane nezavisnog investitora po tržišnim uslovima;

4.2.2. Horizontalna državna pomoć

Horizontalna državna pomoć je namenjena većem broju unapred neodređenih (nepoznatih) korisnika i znatno manje narušava tržišnu konkurenciju od sektorske državne pomoći.

Horizontalna državna pomoć može da se dodeli:

- 1) za male i srednje privredne subjekte³²,
- 2) za sanaciju i za restrukturisanje privrednog subjekta u teškoćama,
- 3) za zapošljavanje,
- 4) za zaštitu životne sredine,
- 5) za istraživanje, razvoj i inovacije,
- 6) za usavršavanje,
- 7) u obliku rizičnog kapitala,
- 8) u oblasti kulture

4.2.3. Sektorska državna pomoć

Sektorska državna pomoć je namenjena privrednim subjektima u pojedinim delatnostima, odnosno sektorima. Ova kategorija je znatno selektivnija u odnosu na horizontalnu državnu pomoć i, samim tim, u većoj meri narušava, ili preti da naruši, konkurenciju na tržištu. Iz navedenih razloga, Evropska komisija primenjuje posebna pravila za dodelu državne pomoći u osetljivim sektorima, kao što su sektori čelika, uglja, sintetičkih vlakana i brodogradnje.

Specifične vrste sektorske državne pomoći, za koje se Uredbom propisuju posebna pravila za dodelu, su:

- 1) **u sektoru proizvodnje čelika,**
- 2) **u sektoru vađenja uglja,**
- 3) **u sektoru saobraćaja.**

4.2.4. Državna pomoć male vrednosti

Državna pomoć male vrednosti (*de minimis* državna pomoć), u iznosu do 23 miliona dinara po pojedinačnom privrednom subjektu u bilo kom periodu u toku tri uzastopne fiskalne godine³³. Prema prvobitnom tekstu uredbe o opravdanosti dodele pomoći odlučivala je Komisija. Uredba je, međutim, izmenjena³⁴ tako da se ova vrsta pomoći

³² Uredbom su postavljeni i cenzusi za određivanje malih i srednjih privrednih subjekata - mali privredni subjekt ima manje od 50 zaposlenih i njegov godišnji promet i/ili ukupan godišnji bilans manji je od 10 miliona evra, dok srednji privredni subjekt ima između 50 i 250 zaposlenih, njegov godišnji promet manji je od 50 miliona evra i/ili ukupan godišnji bilans manji od 43 miliona evra.

³³ Posebna ograničenja važe u oblasti drumskog saobraćaja

³⁴ Službeni glasnik RS, broj 37/2013 i broj 97/2013

uopšte ne prijavljuje Komisiji za kontrolu državne pomoći pre dodele. Odluku o opravdanosti dodele državne pomoći male vrednosti donosi sam davalac državne pomoći, koji je dužan, da u roku od 15 dana od dana dodele, Komisiji za kontrolu državne pomoći dostavi kopiju dokumenta o dodeli te pomoći.

Davalac državne pomoći dužan je takođe da vodi evidenciju o slučajevima dodele državne pomoći male vrednosti po pojedinačnim korisnicima pomoći, da čuva podatke o dodeljenoj državnoj pomoći male vrednosti deset godina od dana dodele, da na pisani zahtev Komisije dostavi sve podatke kako bi se utvrdilo da li su pri dodeli državne pomoći male vrednosti bili ispunjeni svi uslovi za njenu dodelu i da iznose dodeljene državne pomoći male vrednosti dostavi ministarstvu finansija, radi izrade godišnjeg izveštaja o dodeljenoj državnoj pomoći.

Izmenom Uredbe i izuzimanjem državne pomoći male vrednosti od kontrole Komisije, ovaj podzakonski akt je prilagođen „labavijem“ pravnom okviru koji omogućava Prelazni sporazum o slobodnoj trgovini sa EU, s obzirom na to da je prema članu 38. tačka 7(a) Prelaznog sporazuma (član 73. tačka 7(a) SSP-a) u prvih pet godina od dana stupanja na snagu tog sporazuma, Republika Srbija bila obavezna da ocenjuje svaku državnu pomoć koju dodeli.

Uredba je prethodno menjana i krajem 2011.³⁵ godine kako bi se ispunile obaveze propisane članom 74. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju³⁶, odnosno propisala pravila za dodelu pomoći preduzećima koja obavljaju **usluge od opšteg ekonomskog interesa - javnim preduzećima** i preduzećima kojima su dodeljena posebna prava, kao što su, na primer, partneri u javno - privatnim partnerstvima u oblastima od opšteg ekonomskog interesa (na primer, naknada za privatno preduzeće koje obavlja poslove sakupljanja i odlaganja komunalnog otpada). Iznos ovakve pomoći je ograničen na 15 miliona evra godišnje, a ovde nije detaljnije razmatrana jer ti slučajevi nisu predmet ove analize.

4.3. Uredba iz 2014. o privlačenju investicija

Vlada Srbije usvojila je 22. maja 2014. godine **Uredbu o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija**. Ovaj propis, koji je bio "prethodnica" Zakonu o ulaganjima, usklađen je sa pravilima za dodelu regionalne državne pomoći, ali je uneo u oblast dodele državne pomoći jednu važnu novinu - veliko diskreciono pravo Vlade da odlučuje o subvencijama za ulaganja „od posebnog značaja“, odnosno „ulaganjima od strateškog interesa za Republiku Srbiju“. Sredstva za ulaganja od posebnog značaja dodeljuju se po odluci Vlade (a ne Komisije i ne na javnom konkursu).

Uredba je propisala da se sredstva mogu koristiti za finansiranje investicionih projekata u proizvodnom sektoru, sektoru usluga koje mogu biti predmet međunarodne trgovine i strateške projekte iz oblasti turizma, ali se ne mogu koristiti za finansiranje investicionih projekata u sektoru **primarne poljoprivredne**

³⁵ Službeni glasnik RS, broj 100/2011

³⁶ Pomenuti član propisuje da će Srbija po isteku roka od tri godine od stupanja Prelaznog sporazuma na snagu (1. januar 2012) primeniti „načela koja su utvrđena u Ugovoru o EZ“ na javna preduzeća i preduzeća kojima su dodeljena posebna prava.

proizvodnje, ugostiteljstva, igara na sreću, trgovine, proizvodnje sintetičkih vlakana, uglja i čelika, duvana i duvanskih prerađevina, oružja i municije, kao ni privrednih subjekata u teškoćama.

4.4. Zakon o ulaganjima

Zakon o ulaganjima usvojen je u oktobru 2015. godine, nakon višemesečne polemike oko nekoliko spornih i koruptivnih odredbi, na koje su ukazivali Agencija za borbu protiv korupcije, Poverenik za informacije od javnog značaja, Ombudsman i Transparentnost Srbija.

Zakon je predvideo ukidanje Agencije za strana ulaganja i promociju izvoza i Nacionalne agencije za regionalni razvoj (najkasnije u roku od 120 dana od dana stupanja na snagu Zakona) i osnivanje dva novog tela Razvojne agencije Srbije i Saveta za ekonomski razvoj.

Najviše rasprava izazvala je odredba koja je u prvobitnom tekstu ograničavala pristup podacima i informacijama koje su državni organi saznali u toku pregovora sa investitorima. Bilo je, naime, predviđeno da se protiv rešenja kojim se odbija pristup informacijama „iz investicionog programa ili posebnog investicionog ugovora" ne može izjaviti žalba, već samo pokrenuti upravni spor. Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja predviđa žalbu Povereniku kao pravilo. Izuzetak su situacije kada zahtev odbija neki od šest visokih organa koji su posebno imenovani. Na primer, kada Vlada odbije zahtev, može se pokrenuti upravni spor pred Upravnim sudom, kada to učini ministarstvo (koje takođe poseduje ugovor ili drugi dokument), može se uložiti žalba Povereniku.

Agencija za borbu protiv korupcije je, inače, utvrdila brojne rizike od korupcije, između ostalog preširoka diskreciona ovlašćenja za zaključenje posebnog investicionog ugovora, neusaglašenost sa odredbama važećih zakona, nepostojanje rokova i sankcija, korišćenje nepreciznih formulacija. Od 52 člana Zakona, Agencija je identifikovala rizike od korupcije u 21 članu i preporučila da se nedostaci otklone. Agencija je na sporne, koruptivne odredbe ukazivala dva puta - prvi put u osvrtu na verziju koja je bila na javnoj raspravi u proleće 2015, a potom i u analizi nove verzije, objavljene u avgustu.

Ministarstvo je u drugoj verziji samo načinilo manevar bez želje da otkloni suštinski problem na koji je Agencija ukazala. Odredba je preformulisana u to da o „zahtevima za pristup informacijama odlučuje Vlada“. Cilj je isti - protiv odluka Vlade ni inače nije dozvoljena žalba Povereniku.

Pri tom, u Zakonu o ulaganjima nije ni precizno definisano šta se sve smatra „informacijom o ulaganjima“ - da li će se to odnositi i na podatke o raspolaganju javnom imovinom, oprostima dugovanja i drugim obavezama koje država preuzima prema investitorima. Za ovo ozbiljno narušavanje jedinstva pravnog sistema Vlada nije dala ni reč obrazloženja. Konačno, parlament je usvojio amandman Zaštitnika građana, pa je propisano da se „pristup informacijama od javnog značaja u oblasti ulaganja ostvaruje u skladu sa zakonom kojim se uređuje slobodan pristup informacijama od javnog značaja“.

Ostale su, međutim, brojne sporne odredbe. U Zakon nisu unete odredbe o načinu vršenja nadležnosti i poslova Saveta za ekonomski razvoj i Razvojne agencije, što je Agencija za borbu protiv korupcije predlagala, niti su preciznije definisani kriterijumi za imenovanje upravnog odbora i direktora Razvojne agencije. Ostale su odredbe po kojima Vlada Srbije i ministar privrede podzakonskim aktima uređuju kriterijume prema kojima se određuje koje ulaganje može da dobije status investicije „od posebnog značaja“, a po istom principu određuju se uslovi i način privlačenja direktnih investicija.

Jedini zakonom predviđeni kriterijumi za "povlašćene" su veličina ulaganja, uticaj na privredni razvoj Srbije i spoljnotrgovinski bilans, broj zaposlenih i kredibilitet ulagača.

Iako je kao cilj Zakona promovisano izjednačavanje prava stranih i domaćih investitora, uvedena je nova diskriminacija domaćih kompanija, bar prilikom uvoza opreme. Zakon predviđa da strani ulagač može uvesti svu opremu, izuzev automobila i aparata za igre na sreću, bez plaćanja carine i drugih uvoznih dažbina. Domaći investitori plaćaju sve te dažbine.

Zakon sadrži niz odredbi kojim se "dozvoljava" ono što je već dozvoljeno drugim propisima i koje ovom zakonu daju "deklarativni ton" ili odredbi kojima je propisano šta bi "moglo" da se uradi (zaštita stečenih prava, sloboda plaćanja prema inostranstvu, rešavanje sporova). Ove odredbe nisu od značaja za predmet ove analize te nisu detaljnije ovde razmatrane.

U glavi „Vrste i kriterijumi za ulaganja prema značaju i podsticaji ulaganjima“, Zakon propisuje da ulaganja mogu biti „od posebnog značaja za Republiku Srbiju“ (ulaganje od posebnog značaja) i „ulaganje od lokalnog značaja“.

Ulaganje od posebnog značaja jeste ulaganje čije ostvarenje bi bitno uticalo na dalji razvoj privrede Srbije, unapređenje konkurentnosti privrede i Srbije kao investicione lokacije i njen ravnomeran regionalni razvoj u odnosu na predmet ulaganja i teritorijalnu koncentraciju određenih privrednih grana i privrednih delatnosti i kod kojeg postoji značajno ulaganje u osnovna sredstva ili otvaranje većeg broja novih radnih mesta. Ulaganje od posebnog značaja je i ulaganje koje se realizuje na teritoriji jedne ili više jedinica lokalne samouprave i podstiče realizaciju zajedničkih razvojnih prioriteta više jedinica lokalne samouprave u funkciji povećanja nivoa njihove konkurentnosti, kao i ulaganje na osnovu usvojenih bilateralnih sporazuma i sporazuma o prekograničnoj saradnji.

Za ulaganja od posebnog značaja predlog dodele državne pomoći donosi se **bez objave javnog poziva**.

Ulaganje od lokalnog značaja je ulaganje koje u skladu sa ovim zakonom ne predstavlja ulaganje od posebnog značaja, a koje doprinosi privrednom i društvenom razvoju jedinice lokalne samouprave na čijoj teritoriji se realizuje.

Kriterijumi na osnovu kojih se utvrđuje značaj ulaganja su 1) broj novih radnih mesta i efekat ulaganja na broj zaposlenih u privredi u jedinici lokalne samouprave; 2) vrsta

i iznos ulaganja; 3) uticaj na ukupan spoljnotrgovinski bilans Republike Srbije ili u pojedinačnim industrijskim granama, odnosno prema ciljanim izvoznim tržištima; 4) dugoročnost ulaganja; 5) stvaranje velike vrednosti ili visoke dodate vrednosti; 6) reference i kredibilitet ulagača.

Vlada bliže određuje kriterijume prema kojima se ulaganje određuje kao ulaganje od posebnog značaja ili kao ulaganje od lokalnog značaja u skladu sa propisima kojim se uređuje dodela i kontrola državne pomoći.

Ulagači mogu ostvariti pravo na različite podsticaje za ulaganja u skladu sa propisima kojima se uređuju: 1) državna pomoć; 2) poreski podsticaji i olakšice i oslobođenja od plaćanja taksu; 3) carinske povlastice; 4) sistem obaveznog socijalnog osiguranja.

Vlada bliže uređuje kriterijume, uslove i način privlačenja direktnih investicija i vođenje evidencije o odobrenim podsticajima, u skladu sa ovim zakonom i propisima kojima se uređuje kontrola i dodela državne pomoći.

Ugovore o dodeli podsticajnih sredstava obezbeđenih iz budžeta Srbije sa ulagačem zaključuje Ministarstvo privrede uz prethodnu saglasnost Vlade.

Savet za ekonomski razvoj, koji odlučuje o dodeli podsticaja, čine ministar privrede (kao predsedavajući), i ministri finansija i rada i zapošljavanja, kao i direktor Razvojne agencije Srbije. Član je i predsednik Privredne komore Srbije.

Savet ima sledeće nadležnosti: 1) prati stanje u oblasti ulaganja i privrednog razvoja, javno promovise ciljeve privrednog razvoja Republike Srbije i podstiče njihovu realizaciju; 2) **donosi odluku o dodeli podsticaja za ulaganja**, u skladu sa ovim zakonom i zakonom kojim se uređuje kontrola i dodela državne pomoći; 3) donosi Poslovnik o svom radu; 4) podnosi Vladi jednom godišnje izveštaj o svom radu, koji se objavljuje na internet stranici Vlade; 5) obavlja i druge poslove u skladu sa Zakonom.

Za obavljanje razvojnih, stručnih i operativnih poslova podsticanja i realizacije direktnih ulaganja, promocije i povećanja izvoza, razvoja i unapređenja konkurentnosti privrednih subjekata, ugleda i razvoja Republike Srbije u oblasti privrede i regionalnog razvoja, Zakon predviđa osnivanje Razvojne agencije Srbije.

Agencija 1) saraduje sa državnim organima i organizacijama i nosiocima javnih ovlašćenja, organima teritorijalne autonomije i lokalne samouprave, radi obezbeđivanja uslova za primenu zakona i drugih propisa kojima se uređuju pitanja od značaja za unapređenje privrednog razvoja i ulaganja; 2) prati primenu Zakona i predlaže odgovarajuće mere; 3) učestvuje u pripremi programa i projekata privrednog i regionalnog razvoja; 4) vrši analize i obezbeđuje podatke i informacije za potrebe unapređenja politike privrednog i regionalnog razvoja; 5) vrši akreditaciju i koordinaciju regionalnih razvojnih agencija; 6) obavlja stručne i administrativno-operativne poslove u vezi sa projektima privlačenja direktnih investicija i ulaganja i prati njihovu realizaciju u skladu sa zakonom i propisima; 7) sprovodi programe i projekte sa ciljem unapređenja izvoznih aktivnosti privrednih subjekata; 8) sprovodi programe i projekte sa ciljem unapređenja položaja, aktivnosti i konkurentnosti malih i srednjih privrednih subjekata i preduzetnika; 9) vodi Centralizovani informacioni

sistem koji objedinjuje relevantne podatke organa vlasti, od značaja za izradu analiza i studija u oblasti privrednog i regionalnog razvoja; 10) vodi evidenciju ulagača od posebnog značaja i ulagača od lokalnog značaja; 11) predlaže, koordinira i sprovodi aktivnosti strateškog marketinga privrednih potencijala i ugleda Republike Srbije; 12) pruža stručnu i savetodavnu podršku privrednim društvima i preduzetnicima; 13) priprema i realizuje programe edukacije instruktora i konsultanata za potrebe razvoja privrednih društava i preduzetništva; 14) izvršava i koordinira sprovođenje programa i projekata privrednog i regionalnog razvoja za podsticanje direktnih investicija; 15) obezbeđuje uslove za pristup i realizaciju projekata koji se finansiraju iz međunarodne razvojne pomoći; 16) prati i analizira uslove ulaganja i privredne uslove na pojedinačnim tržištima i u pojedinačnim sektorima i daje predloge za njihovo unapređenje; 17) ostvaruje saradnju u oblasti ulaganja i prikuplja informacije o stanju ulaganja u drugim državama; 18) vodi posebne evidencije u skladu sa Zakonom; 19) vodi postupak protiv funkcionera u kome se odlučuje da li postoji povreda Zakona o čemu donosi odluku; 20) predlaže davanje državne pomoći, u skladu sa Zakonom i propisima o kontroli državne pomoći; 21) organizuje i vrši izdavačku delatnost u skladu sa svojim delokrugom; 22) obavlja i druge poslove, u skladu sa Zakonom i Statutom Agencije.

4.5. Uredbe o privlačenju ulaganja iz 2016.

Nakon usvajanja Zakona, Vlada u martu 2016. donosi novu **Uredbu o uslovima i načinu privlačenja ulaganja**, kojom prestaje da važi Uredba o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija (dva puta menjane posle usvajanja 2014. godine), a 29. decembra iste godine novu Uredbu, koja je na snazi u vreme završetka rada na ovoj analizi.

U Uredbi iz marta nestaje zabrana dodele podsticaja za ulaganja u oblasti poljoprivrede, ali se poljoprivreda ne pominje ni kao oblast u kojoj se može dodeliti subvencija. Navodi se, naime da se sredstva mogu koristiti za finansiranje investicionih projekata **u proizvodnom sektoru** i sektoru usluga koje mogu biti predmet međunarodne trgovine. „Sredstva se ne mogu koristiti za finansiranje investicionih projekata u sektoru saobraćaja, ugostiteljstva, igara na sreću, trgovine, proizvodnje sintetičkih vlakana, uglja i čelika, duvana i duvanskih prerađevina, oružja i municije, brodogradnje (izgradnja pomorskih trgovačkih plovila na sopstveni pogon – najmanje 100 bruto registrovanih tona), aerodroma, komunalnom sektoru i sektoru energetike, širokopojasne mreže, kao ni privrednih subjekata u teškoćama”.

U konačnoj verziji iz decembra, poljoprivreda, uvedena u martu na mala vrata, zvanično je ustanovljena kao jedna od oblasti u kojoj se mogu dodeliti subvencije.

Navodi se, naime, da se sredstva mogu koristiti za finansiranje investicionih projekata u proizvodnom sektoru i sektoru usluga koje mogu biti predmet međunarodne trgovine, ali je u članu 9. (član 10. u verziji Uredbe iz marta 2016) koji detaljnije razrađuje investicione projekte za koje se mogu dodeliti sredstva, pored pet kategorija investicionih projekata u proizvodnom sektoru i jednog investioconog u sektoru usluga, dodato da se sredstva mogu dodeliti i za: „investicione projekte **u sektoru poljoprivrede i ribarstva** čija je minimalna vrednost 2.000.000 evra i kojima se obezbeđuje zapošljavanje najmanje 25 novih zaposlenih na neodređeno vreme,

odnosno otvaranje najmanje 25 novih radnih mesta povezanih sa investicionim projektom".

Unošenje poljoprivrede zanimljivo je sa dva stanovišta. Prvo je tumačenje Komisije za kontrolu državne pomoći da je subvencija data kompaniji Mitros državna pomoć u oblasti poljoprivrede, što bi značilo da Komisija nije nadležna za tu oblast, a da je subvencija dozvoljena po Zakonu o ulaganjima. Ovo pitanje je detaljnije analizirano u poglavlju o praksi Komisije. Drugo je najava dolaska nemačkog poljoprivrednog giganta "Tenis"..

Postoje, međutim još neke specifičnosti u Uredbi. Još od prve verzije, iz 2014. godine, provlači se odredba da se subvencije mogu dobiti za finansiranje investicionih projekata u proizvodnom sektoru i sektoru usluga koje mogu biti predmet međunarodne trgovine.

Usluge koje mogu biti predmet međunarodne trgovine su definisane gotovo isto u svim verzijama uredbe - iz prvobitne (2014 godine) „usluge koje se pružaju u najvećem delu putem informaciono-komunikacionih tehnologija prevashodno korisnicima van teritorije Republike Srbije (razvoj računarskih programa, objedinjeno i/ili ustupljeno obavljanje administrativnih procesa korporacija, skladištenje i obrada podataka, logistički, korisnički i projektni centri)" u decembru 2016. godine nestaje samo reč "logistički".

Nakon burnih reakcija u javnosti u jesen 2016. godine, a posle vesti da je Savet odobrio subvenciju za jednu britansku IT kompaniju³⁷, iz Ministarstva privrede poručuju da će izmeniti propise. Problem je bio, naime, u tome što su profili koje zapošljava ta kompanija deficitarni, te bi uz subvenciju stekla veliku prednost nad konkurencijom, odnosno ne bi zaposlila nezaposlene, već bi "preotela" stručnjake konkurenciji.

Ministar privrede³⁸ izjavljuje da će novom uredbom biti onemogućeno da se subvencije za radna mesta dodeljuju IT sektoru, odnosno firmama koje se bave softverskim inženjeringom.

Zanimljivo je, međutim, da u definiciji usluga međunarodne trgovine koje mogu biti predmet dodele sredstava podsticaja, kao primer šta to znači ostaje "**razvoj računarskih programa**", ali se u odredbu u kojoj se nabraja za koje oblasti se ne može dodeliti subvencija dodaje "**razvoj softvera**".

Konačno, **Uredba** iz decembra 2016. (važeća u vreme zaključenja ove analize), propisuje da su **opravdani troškovi** 1) ulaganja u materijalna i nematerijalna sredstva počev od dana podnošenja prijave za dodelu podsticajnih sredstava do dana isteka roka za realizaciju investicionog projekta, u skladu sa ugovorom o dodeli sredstava podsticaja (opravdani troškovi **ulaganja**) ili 2) bruto zarade za nove zaposlene povezane sa investicionim projektom u dvogodišnjem periodu nakon dostizanja pune zaposlenosti (opravdani troškovi bruto **zarada**).

³⁷ <http://www.blic.rs/vesti/ekonomija/bura-u-srpskom-it-sektoru-zbog-subvencija-drzave-stranoj-firmi/b4myk6y>

³⁸ <http://www.blic.rs/vesti/ekonomija/sve-o-subvencijama-za-radna-mesta-ko-ce-moci-da-ih-dobije-i-ko-vise-nece/zf4vgyx>

U slučaju kupovine imovine privrednog subjekta koji je prestao sa radom, ili bi prestao sa radom ako ne bi bio kupljen, opravdani troškovi su troškovi kupovine imovine od strane trećeg lica po tržišnim uslovima. Imovina koju privredni subjekt stiče po osnovu ulaganja nakon podnošenja prijave za dodelu podsticajnih sredstava, osim zemljišta i zgrada, mora da bude nova.

Opravdani troškovi ulaganja u nematerijalna sredstva za velika privredna društva mogu se priznati u visini do 50% ukupne vrednosti opravdanih troškova ulaganja, a za mala i srednja privredna društva u visini do 100% opravdanih troškova ulaganja.

Korisnik sredstava je dužan da za realizaciju investicionog projekta obezbedi učešće od najmanje 25% opravdanih troškova iz sopstvenih sredstava ili iz drugih izvora koji ne sadrže državnu pomoć.

Subvencije ne mogu dobiti 1) privredni subjekti u teškoćama, u smislu propisa kojima kojima se uređuju pravila za dodelu državne pomoći; 2) koji imaju dospele, a neizmirene obaveze u Republici Srbiji; 3) privredni subjekti kod kojih je broj zaposlenih smanjen za 10% i više tokom 12 meseci pre podnošenja prijave za dodelu sredstava; 4) u kojima Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave ima učešće u vlasništvu; 5) koji je u obavezi povraćaja nedozvoljene državne pomoći; 6) kome je bio raskinut ugovor o dodeli podsticajnih sredstava.

Izuzetno korisnik sredstava može biti privredno društvo čiji je osnivač Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave, ako pre podnošenja prijave za dodelu sredstava pribavi prethodnu saglasnost Vlade.

Deo koji ograničava procenat i iznose subvencija istovetan je kao u Uredbi o pravilima za dodelu državne pomoći: Maksimalan dozvoljeni iznos podsticajnih sredstava za velike privredne subjekte može se utvrditi najviše do 50% opravdanih troškova za realizaciju investicionog projekta. Maksimalan dozvoljeni iznos podsticajnih sredstava za srednje privredne subjekte može se utvrditi najviše do 60% opravdanih troškova, a za male najviše do 70% opravdanih troškova za realizaciju investicionog projekta.

Prilikom određivanja visine sredstava koja mogu biti dodeljena, uzima se u obzir kumulacija sa prethodno odobrenom državnom pomoći, u skladu sa propisima kojima se uređuju pravila za dodelu državne pomoći.

Maksimalan dozvoljeni iznos koji može biti dodeljen za ulaganja veća od 50 miliona evra ne može biti veći od 25% opravdanih troškova ulaganja, a za ulaganja koja prelaze iznos od 100 miliona evra taj procenat ne može biti veći od 17% opravdanih troškova ulaganja i utvrđuje se na sledeći način: 1) za deo opravdanih troškova ulaganja koji prelazi iznos od 50 miliona evra – do 25% tih troškova, 2) za deo opravdanih troškova ulaganja koji prelazi iznos od 100 miliona evra – do 17% tih troškova.

Sredstva se mogu dodeliti za:

- 1) investicione projekte u **proizvodnom** sektoru kod kojih opravdani troškovi ulaganja iznose najmanje 100.000 evra i kojima se obezbeđuje zapošljavanje

najmanje 10 novih zaposlenih na neodređeno vreme odnosno otvaranje najmanje 10 novih radnih mesta povezanih sa investicionim projektom u jedinicama lokalne samouprave koje su prema stepenu razvijenosti razvrstane u **devastirana područja**;

2) investicione projekte u **proizvodnom** sektoru kod kojih opravdani troškovi ulaganja iznose najmanje 200.000 evra i kojima se obezbeđuje zapošljavanje najmanje 20 novih zaposlenih na neodređeno vreme odnosno otvaranje najmanje 20 novih radnih mesta povezanih sa investicionim projektom u jedinicama lokalne samouprave koje su prema stepenu razvijenosti razvrstane u **četvrtu grupu**;

3) investicione projekte u **proizvodnom** sektoru kod kojih su opravdani troškovi ulaganja najmanje 300.000 evra i kojima se obezbeđuje zapošljavanje najmanje 30 novih zaposlenih na neodređeno vreme odnosno otvaranje najmanje 30 novih radnih mesta povezanih sa investicionim projektom u jedinicama lokalne samouprave koje su prema stepenu razvijenosti razvrstane u **treću grupu**;

4) investicione projekte u **proizvodnom** sektoru kod kojih su opravdani troškovi ulaganja najmanje 400.000 evra i kojima se obezbeđuje zapošljavanje najmanje 40 novih zaposlenih na neodređeno vreme odnosno otvaranje najmanje 40 novih radnih mesta povezanih sa investicionim projektom u jedinicama lokalne samouprave koje su prema stepenu razvijenosti razvrstane u **drugu grupu**;

5) investicione projekte u **proizvodnom** sektoru kod kojih su opravdani troškovi ulaganja najmanje 500.000 evra i kojima se obezbeđuje zapošljavanje najmanje 50 novih zaposlenih na neodređeno vreme odnosno otvaranje najmanje 50 novih radnih mesta povezanih sa investicionim projektom u jedinicama lokalne samouprave koje su prema stepenu razvijenosti razvrstane u **prvu grupu**;

6) investicione projekte u sektoru **usluga** koje mogu biti predmet međunarodne trgovine čija je minimalna vrednost 150.000 evra i kojim se obezbeđuje zapošljavanje najmanje 15 novih zaposlenih na neodređeno vreme odnosno otvaranje najmanje 15 novih radnih mesta povezanih sa investicionim projektom;

7) investicione projekte u sektoru **poljoprivrede i ribarstva** čija je minimalna vrednost 2.000.000 evra i kojima se obezbeđuje zapošljavanje najmanje 25 novih zaposlenih na neodređeno vreme odnosno otvaranje najmanje 25 novih radnih mesta povezanih sa investicionim projektom.

Sredstva mogu biti dodeljena samo pod sledećim uslovima:

- 1) da se direktna investicija održi na istoj lokaciji u jedinici lokalne samouprave u periodu od **najmanje pet godina nakon realizacije investicionog projekta** za velike privredne subjekte, odnosno najmanje tri godine za male i srednje privredne subjekte i
- 2) da se dostignuti broj zaposlenih kod korisnika sredstava nakon realizacije investicionog projekta **ne smanjuje u periodu od pet godina** za velike privredne subjekte odnosno **tri godine za male i srednje privredne subjekte**.

Rok za realizaciju investicionog projekta i zapošljavanje novih zaposlenih povezanih sa investicionim projektom je **do tri godine** od dana podnošenja prijave za dodelu podsticajnih sredstava, a koji se nakon zaključenja ugovora o dodeli sredstava podsticaja može **produžiti najviše do pet godina**, računajući od dana podnošenja

prijave za dodelu sredstava, a po obrazloženom zahtevu korisnika sredstava, ukoliko Savet za ekonomski razvoj oceni da su okolnosti koje su dovele do potrebe za produženjem roka objektivne i da je produženje roka opravdano i svrsishodno, odnosno da se time na najefikasniji način postižu ciljevi ulaganja i privrednog razvoja.

Za **ulaganja od posebnog značaja**, rok za realizaciju investicionog projekta i zapošljavanje novih zaposlenih povezanih sa investicionim projektom je **do deset godina** od dana podnošenja prijave za dodelu podsticajnih sredstava.

Kriterijumi za analizu kvaliteta investicionog projekta su:

- 1) reference investitora (prepoznatljivost na tržištu, reference klijenata, dosadašnja iskustva i uspešnost u realizaciji investicionih projekata i sl.);
- 2) procenat nezaposlenih lica čije kvalifikacije odgovaraju delatnosti investitora, odnosno korisnika sredstava u ukupnom broju lica na evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje na teritoriji jedinice lokalne samouprave u kojoj se ulaže;
- 3) broj, odnosno procenat visokokvalifikovanih lica koji se zapošljavaju realizacijom investicionog projekta;
- 4) visina i vrsta investicije (greenfield ili brownfield investicije), odnosno stepen angažovanja građevinske industrije u realizaciji investicionog projekta;
- 5) tehnološki nivo delatnosti koja je predmet ulaganja, u skladu sa klasifikacijom Evrostata;
- 6) prethodna saradnja sa dobavljačima i planirani udeo domaćih dobavljača;
- 7) efekti investicije na zaposlene (obuke zaposlenih i prosečna visina zarada);
- 8) prethodni i planirani obim međunarodnog i ukupnog prometa (pre i nakon investicionog projekta);
- 9) finansijsko-tržišna ocena investicionog projekta (izvori finansiranja, likvidnost, profitabilnost, održivost i period povraćaja investicije i dr.);

Korisniku sredstava koji otvori nova radna mesta povezana sa investicionim projektom odobravaju sredstva čiji iznos po radnom mestu i procenat od ukupnih troškova bruto zarada zavisi od razvijenosti opštine:

	Prva grupa	Druga grupa	Treća grupa	Četvrta grupa	Devastirano područje
Maksimalna subvencija po radnom mestu	3.000 evra	4.000 evra	5.000 evra	6.000 evra	7.000 evra
Maksimalni procenat opravdanih troškova bruto zarada	20%	25%	30%	35%	40%

Jedinstvena lista razvijenosti jedinica lokalne samouprave utvrđuje se Uredbom o utvrđivanju jedinstvene liste razvijenosti regiona i jedinica lokalne samouprave³⁹.

Uredba dozvoljava i dalje povećanje dodeljenih sredstava u visini do određenog procenta opravdanih troškova ulaganja u osnovna sredstva:

	Prva grupa	Druga grupa	Treća grupa	Četvrta grupa	Devastirano područje
Procenat opravdanih troškova ulaganja u osnovna sredstva	10%	15%	20%	25%	30%

Propisano je da ukupan iznos ne sme da pređe gornju granicu do koje je dozvoljeno dodeliti ukupan iznos državne pomoći u skladu sa propisima kojima se uređuju pravila za dodelu državne pomoći.

Uredba definiše i „radno intenzivni investicioni projekat" kojim se otvara najmanje 200 novih radnih mesta povezanih sa investicionim projektom, u roku predviđenom za realizaciju investicionog projekta. I to podrazumeva dodatne subvencije u odnosu na one iskazane u tabeli 1:

Povećanje broja radnih mesta:	200	500	1000
Povećanje iznosa bespovratnih sredstava	10%	15%	20%

Takođe je propisano da ukupan iznos ne sme da pređe gornju granicu do koje je dozvoljeno dodeliti ukupan iznos državne pomoći u skladu sa propisima kojima se uređuju pravila za dodelu državne pomoći.

Posebno sporno u Uredbi je ulaganje od posebnog značaja i diskreciona prava koja su data državnim organima u vezi sa ovim ulaganjima.

Ulaganje od posebnog značaja je:

- 1) ulaganje čijom realizacijom se bitno utiče na dalji razvoj privrede Republike Srbije, koje doprinosi unapređenju konkurentnosti privrede i Republike Srbije kao investicione lokacije i čijom realizacijom se podstiče ravnomeran regionalni razvoj u odnosu na predmet ulaganja i teritorijalnu koncentraciju određenih privrednih grana i privrednih delatnosti, a kojim se u osnovna sredstva korisnika sredstava ulaže najmanje **5 miliona evra ili otvara**

³⁹ Poslednja takva uredba usvojena je 2014. godine. (Sl.glasnik104/2014)

<http://ras.gov.rs/uploads/2017/03/podrska%20za%20otvaranje%20novih%20radnih%20mesta/Lista%20Orazvijenosti%20JLS.pdf>

više od 500 novih radnih mesta povezanih sa investicionim projektom ako se ulaganje realizuje u jedinici lokalne samouprave koja se razvrstava u **prvu ili drugu grupu** prema stepenu razvijenosti, ili kojim se u osnovna sredstva korisnika ulaže više od **dva miliona evra ili se otvara više od 100** novih radnih mesta povezanih sa investicionim projektom, ako se ulaganje realizuje u jedinici lokalne samouprave koja se razvrstava u **treću ili četvrtu grupu prema stepenu razvijenosti, odnosno u devastirano područje;**

2) koje se realizuje na teritoriji jedne ili više jedinica lokalne samouprave i podstiče realizaciju razvojnih prioriteta jedne ili više jedinica lokalne samouprave u funkciji povećanja njihove konkurentnosti. Odluku kojom se utvrđuje razvojni prioritet jedinice lokalne samouprave donosi skupština ili veće jedinice lokalne samouprave, a ako se ulaganje realizuje na teritoriji više jedinica lokalne samouprave odlukom koju donose nadležni organi tih jedinica lokalne samouprave utvrđuje se zajednički razvojni prioritet uz prethodno pribavljeno mišljenje Agencije;

3) ulaganje **na osnovu usvojenih bilateralnih sporazuma;**

4) ulaganje **na osnovu sporazuma o prekograničnoj saradnji.**

Naime, dodela sredstava u skladu sa Uredbom sprovodi se putem javnog poziva za dodelu sredstava, ali se odluka o dodeli sredstava za ulaganja od posebnog značaja donosi bez javnog poziva.

Razvojna agencija Srbije utvrđuje ispunjenost formalnih uslova za dodelu sredstava. Agencija dostavlja Savetu prijavu za dodelu sredstava podsticaja, stručnu analizu kvaliteta investicionog projekta, predlog visine podsticaja i nacrt ugovora o dodeli sredstava podsticaja. Nakon što Savet donese odluku kojom se dodeljuju sredstva, Agencija dostavlja odluku Saveta i Nacrt ugovora o dodeli sredstava podsticaja Ministarstvu. Ministarstvo dostavlja odluku Saveta i tekst Nacrta ugovora o dodeli sredstava podsticaja Komisiji za kontrolu državne pomoći radi utvrđivanja dozvoljenosti dodele sredstava, a pre dostavljanja Vladi radi davanja prethodne saglasnosti na Nacrt tog ugovora.

Medusobna prava i obaveze Ministarstva i korisnika sredstava uređuju se ugovorom o dodeli sredstava podsticaja koji zaključuju Ministarstvo i korisnik sredstava. Tekst nacrta ugovora Ministarstvo dostavlja Komisiji za kontrolu državne pomoći i Vladi, radi davanja prethodne saglasnosti.

Ugovor sadrži: predmet, visinu i dinamiku ulaganja i broj novih radnih mesta povezanih sa investicionim projektom sa dinamikom zapošljavanja, planirane troškove bruto zarada za nova radna mesta povezana sa investicionim projektom u dvogodišnjem periodu nakon dostizanja pune zaposlenosti, obavezu isplate ugovorene zarade, rok za realizaciju investicionog projekta, iznos dodeljenih sredstava, dinamiku isplate dodeljenih sredstava, kao i informacije o sredstvima obezbeđenja, obavezi izveštavanja, kontroli izvršenja ugovornih obaveza, raskidu ugovora, višoj sili, zaštiti životne sredine i zaštiti na radu, rešavanju sporova i druga pitanja od značaja za realizaciju ugovora.

Sastavni deo ugovora je deo biznis plana koji se odnosi na visinu, strukturu i dinamiku ulaganja, plan i dinamiku zapošljavanja i projektovane bruto zarade i planirani udeo domaćih dobavljača u osnovnoj sirovini.

Ministarstvo može da raskine ugovor u svakoj fazi izvršenja, ako utvrdi da korisnik sredstava ne ispunjava uslove utvrđene ugovorom i ako je Savet doneo odluku o raskidu. Ako postoje opravdani razlozi Ministarstvo može i pre sednice Saveta da raskine ugovor i naplati sredstava obezbeđenja, o čemu obaveštava Savet na prvoj narednoj sednici Saveta.

Dodeljena sredstva isplaćuju se u ratama, u skladu sa ugovorom i raspoloživim budžetskim sredstvima.

Korisnik sredstava je dužan da priloži bankarsku garanciju izdatu od poslovne banke koja je registrovana na teritoriji Republike Srbije, bezuslovnu i plativu na prvi poziv u korist Republike Srbije. Isplaćena sredstva moraju biti obezbeđena bankarskom garancijom, u skladu sa ugovorom.

Posebna glava Uredbe posvećena je **kontroli izvršenja ugovornih obaveza**.

Korisnik sredstava dužan je da Ministarstvo privrede izveštava o realizaciji investicionog projekta za koji su dodeljena sredstva. Izveštaj se podnosi 1) u roku od 60 dana od dana isplate poslednje rate, odnosno od dana završetka investicionog projekta, i 2) u roku od 60 dana od dana isteka perioda garantovanog ulaganja i zaposlenosti.

Izveštaj o realizaciji investicionog projekta sadrži: 1) izveštaj nezavisnog ovlašćenog revizora o reviziji projekta koji sadrži proveru usaglašenosti sa svim odredbama Ugovora; 2) podatke o broju zaposlenih na osnovu izveštaja Centralnog registra obaveznog socijalnog osiguranja; 3) izveštaj nezavisnog ovlašćenog revizora o visini isplaćenih zarada, poreza i doprinosa za sve zaposlene u skladu sa ugovorom; 4) izveštaj nezavisnog procenitelja o sadašnjoj vrednosti unete upotrebljavane opreme.

Korisnik sredstava je dužan da omogući nezavisnom ovlašćenom revizoru vršenje kontrole ispunjenja obaveze ulaganja (visina i struktura ulaganja u toku realizacije projekta), obaveze zapošljavanja i održanja ugovorom utvrđenog broja zaposlenih (u toku realizacije i u toku perioda garantovanog ulaganja i zaposlenosti), troškova zarada predviđenih investicionim projektom, kao i ispunjenja drugih ugovornih obaveza i, u tu svrhu, da omogući uvid u dokumentaciju korisnika.

Izveštaj nezavisnog ovlašćenog revizora sadrži zaključak sa pozitivnim, odnosno negativnim mišljenjem, a u slučaju davanja mišljenja sa rezervom, odnosno uzdržavanja od izražavanja mišljenja, dužan je da u zaključku obrazloži u čemu se sastoje rezerve, odnosno da navede činjenice i razloge zbog kojih se uzdržao od davanja mišljenja.

Ako iz izveštaja nezavisnog ovlašćenog revizora proizilazi da korisnik sredstava nije izvršio sve ugovorne obaveze u periodu garantovanog ulaganja i zaposlenosti (negativno mišljenje, mišljenje sa rezervom, uzdržavanje od izražavanja mišljenja),

Ministarstvo će dostaviti pisano obaveštenje korisniku sredstava o obavezi otklanjanja utvrđenih nedostataka.

Ako u roku od 30 dana nakon prijema obaveštenja iz stava 6. ovog člana korisnik sredstava ne otkloni nedostatak, Ministarstvo **može da raskine ugovor** o dodeli sredstava podsticaja i da zahteva povraćaj dodeljenih sredstava isplaćenih korisniku sredstava, uvećan za iznos pripadajuće zakonske zatezne kamate, ili da po odluci Saveta **zaključi aneks ugovora** sa korisnikom sredstava.

Na zahtev Ministarstva, Centralni registar obaveznog socijalnog osiguranja dostavlja izveštaje o broju novozaposlenih i vrsti radnog angažovanja kod korisnika sredstava na dan dostavljanja zahteva za isplatu svake pojedinačne rate dodeljenih sredstava, najkasnije u roku od 10 dana od dana prijema zahteva.

Na zahtev Ministarstva, Centralni registar obaveznog socijalnog osiguranja dostavlja Ministarstvu i izveštaje o broju zaposlenih i vrsti radnog angažovanja zaposlenih kod korisnika sredstava u toku sprovođenja investicionog projekta, kao i u toku perioda garantovanog ulaganja i zaposlenosti.

Ministarstvo dostavlja Centralnom registru obaveznog socijalnog osiguranja spisak korisnika sredstava po ugovorima.

Centralni registar obaveznog socijalnog osiguranja dužan je da na kraju svakog tromesečja Ministarstvu dostavlja izveštaje o broju zaposlenih i vrsti radnog angažovanja kod korisnika sredstava. Ministarstvo vrši kontrolu ispunjenja obaveza korisnika sredstava na osnovu izveštaja ovlašćenog nezavisnog revizora.

Ministarstvo može u svakom trenutku u toku realizacije investicionog projekta da izvrši kontrolu visine, dinamike i strukture ulaganja predviđene investicionim projektom, odnosno ugovorom, u cilju kontrole ispunjenja ugovornih obaveza korisnika sredstava.

4.6. Analiza KKDP o usklađenosti pravila

Usklađenost svih verzija **Uredbe o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija** sa pravilima za dodelu državne pomoći analizirala je i Komisija za kontrolu državne pomoći. U rešenju donetom 2. februara 2017. godine Komisija je utvrdila da odredba aktuelne Uredbe koja se tiče izračunavanja maksimalnog dozvoljenog iznosa subvencija za ulaganja veća od 50 miliona evra u slučaju kada se više ulaganja u periodu od tri godine razmatra kao „jedinствен investicioni projekat“ delimično usklađena sa pravilima propisanim članom 13. **Uredbe o pravilima za dodelu državne pomoći**, koja definiše ograničenja za velika početna ulaganja.

Komisija je utvrdila i da su odredbe koje se tiču oslobađanja stranih investitora od carine za uvoz opreme u skladu sa Uredbom o pravilima za dodelu državne pomoći, ali da su diskriminatorne u odnosu na domaće ulagače i može dovesti do narušavanja konkurencije, te treba da se primenjuje na sve korisnike pomoći, odnosno ulagače - i domaće i strane.

Komisija je dozvolila dodelu regionalne investicione pomoći na osnovu ove uredbe, koja će se tretirati kao šema državne pomoći i zaključila da pojedinačne državne pomoći koje se dodeljuju u skladu sa Uredbom nije potrebno posebno prijavljivati Komisiji na odlučivanje o dozvoljenosti.

Naime, članom 24. stav 2. Uredbe o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija predviđeno je da Ministarstvo privrede dostavlja odluku Saveta i tekst Nacrta ugovora o dodeli sredstava podsticaja Komisiji za kontrolu državne pomoći radi utvrđivanja dozvoljenosti dodele sredstava, a pre dostavljanja Vladi radi davanja prethodne saglasnosti na Nacrt tog ugovora.

Komisija je, međutim, ukazala da, s obzirom na to da je donela rešenje kojim dozvoljava dodelu državne pomoći na osnovu šeme državne pomoći, svaka državna pomoć koja se dodeljuje na osnovu te šeme i koja ispunjava sve uslove predviđene šemom predstavlja dozvoljenu državnu pomoć i nije potrebno svaku pojedinačnu prijavljivati Komisiji.

U februaru u analizi Predloga uredbe koja je usvojena u martu 2016, Komisija je utvrdila da ugovor o dodeli sredstava podsticaja za ulaganja od posebnog značaja predstavlja individualnu pomoć i da će Komisija o ovim ugovorima odlučivati nakon dobijene prijave. Nije, međutim, u rešenje unela bilo kakvu posebnu napomenu da nije potrebno da joj se dostavljaju na odlučivanje drugi ugovori, zaključeni nakon raspisanog javnog poziva, a u skladu sa Uredbom. Uredba je, naime, eksplicitno propisivala da se ugovori o dodeli podsticaja za ulaganja od posebnog značaja dostavljaju Komisiji.

U aktuelnoj verziji uredbe propisano je da se svi nacrti ugovora dostavljaju Komisiji radi davanja prethodne saglasnosti. Iako deluje da je na ovaj način poboljšan mehanizam kontrole (bar preciziranjem u propisu), u praksi je umanjen jer je odlukom Komisije da Uredba predstavlja šemu državne pomoći i da Komisija ne mora da odlučuje ni o jednom ugovoru zaključenom na osnovu te šeme (odnosno uredbe) isključen ovaj mehanizam kontrole. Time se mehanizam kontrole da li je ugovor u skladu sa ograničenjima iz propisa o kontroli državne pomoći (i u skladu sa Uredbom o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija) u potpunosti prepušta Savetu za ekonomski razvoj, Razvojnoj agenciji i Ministarstvu privrede koji ujedno odlučuju o iznosu subvencije.

5. Analiza prakse Komisije za kontrolu državne pomoći

5.1. Položaj Komisije

Komisija za kontrolu državne pomoći je telo sa specifičnim pravnim statusom - ona nije ni radno telo vlade ni nezavisni državni organ. Članove Komisije imenuje Vlada. Zakon propisuje da članove predlažu četiri ministarstva - ministarstvo nadležno za poslove finansija, ministarstvo nadležno za poslove ekonomije i regionalnog razvoja, ministarstvo nadležno za poslove infrastrukture i ministarstvo nadležno za poslove zaštite životne sredine i Komisija za zaštitu konkurencije. Po Zakonu, predstavnik ministarstva finansija ujedno je i predsednik Komisije, a predstavnik Komisije za zaštitu konkurencije zamenik predsednika Komisije.

Komisija nema svoju stručnu službu (te poslove za Komisiju obavlja Ministarstvo finansija), nema svoju budžetsku liniju, dok joj prostor i uslove za rad obezbeđuje Ministarstvo finansija. Ipak, članovi Komisije uživaju samostalnost i nezavisnost, odnosno zaštićeni su od arbitrarnog smenjivanja. Član Komisije se imenuje na period od pet godina i može biti ponovo imenovan, na predlog istog predlagača. Mandat člana Komisije prestaje istekom vremena na koje je imenovan, ako postupa suprotno odredbama Zakona, ako se u radu ne pridržava odredaba poslovnika, ako je osuđen na bezuslovnu kaznu zatvora od najmanje šest meseci ili na lični zahtev, podnošenjem pismene ostavke. U praksi bi to trebalo da znači da član Komisije ostaje u njoj i ako se izmeni njegov položaj u ministarstvu koje ga je predložilo, s obzirom da je izabran kao pojedinac⁴⁰, a ne kao „predstavnik“ ministarstva.

S druge strane, odredba o prestanku mandata ostavlja širok prostor za tumačenje postupanja suprotno odredbama Zakona (odnosno da li to uključuje i nesavesno i nestručno obavljanje poslova), a ne definiše proceduru niti ovlašćenja za pokretanje postupka u kome prestaje mandat člana Komisije.

Komisija, njen prvi sastav, izabrana je 29. decembra 2009. godine i do isteka mandata sastav Komisije nije menjan. Predsednica Komisije bila je Inga Šuput Đurić, pomoćnica ministra finansija. Novi sastav izabran je 21. januara 2015. godine. Do okončanja rada na izveštaju nisu nađeni podaci da je sastav Komisije menjan. Predsednica Komisije u drugom mandatu je Andrijana Ćurčić, koja je tokom prvog mandata Komisije radila u Odeljenju za kontrolu državne pomoći Ministarstva finansija, sada je ujedno državni sekretar u Ministarstvu finansija.

Evropska komisija je u izveštajima o napretku Srbije ukazivala na potrebu veće operativne nezavisnosti Komisije, navodeći da bi to trebalo da se manifestuje kroz *ex post* kontrole i korišćenje odredbe o povraćaju nezakonite državne pomoći. U izveštaju EK o Srbiji za 2016. godinu navodi se da bi Srbija, kao i u 2015. godini, u narednom periodu trebalo da „preduzme mere da Komisija za kontrolu državne pomoći postane samostalnija i delotvornija“. Tokom 2016. godine pojavile su se

⁴⁰ Član Komisije mora da zadovolji posebne zakonske uslove – da ima najmanje visok stepen stručne sprema i poseduje potrebno stručno znanje iz oblasti državne pomoći, konkurencije i/ili prava Evropske unije.

nezvanične informacije da se razmatra reorganizacija sistema kontrole državne pomoći, odnosno pripajanje Komisije za kontrolu državne pomoći Komisiji za zaštitu konkurencije, ali do okončanja rada na izveštaju nije stigla bilo kakva zvanična potvrda da se taj koncept razmatra ili da se zaista radi na takvim izmenama.

Komisija je nadležna da:

- 1) u postupku prethodne kontrole odlučuje o dozvoljenosti prijavljene državne pomoći;
- 2) u postupku naknadne kontrole odlučuje o dozvoljenosti dodeljene državne pomoći;
- 3) donosi rešenja i zaključke u postupku prethodne, odnosno naknadne kontrole;
- 4) podnosi Vladi godišnji izveštaj o dodeljenoj državnoj pomoći u Republici Srbiji;
- 5) saraduje sa državnim institucijom nadležnom za poslove revizije, organom Republike Srbije nadležnim za poslove budžetske inspekcije, službom autonomne pokrajine, odnosno jedinice lokalne samouprave nadležnom za poslove budžetske inspekcije i drugim domaćim i međunarodnim organima, organizacijama i institucijama u obavljanju poslova iz svoje nadležnosti;
- 6) objavljuje na svojoj internet prezentaciji rešenja koja donosi u postupku prethodne i naknadne kontrole, godišnji izveštaj o dodeljenoj državnoj pomoći u Republici Srbiji po usvajanju od strane Vlade, kao i druge podatke i informacije za koje oceni da su od značaja za primenu ovog zakona;
- 7) vrši i druge poslove u skladu sa ovim zakonom.

Zakonom je predviđena opšta obaveza prijavljivanja državne pomoći Komisiji pre dodele, kao i obaveza prijavljivanja svake promene već prijavljene državne pomoći. Komisija zatim razmatra, ocenjuje i donosi odluku o dozvoljenosti prijavljene državne pomoći u roku od 60 dana od dana podnošenja potpune prijave. Pomoć se ne može dodeliti dok traje postupak odlučivanja. Zakon, međutim, ne predviđa bilo kakve sankcije za slučaj da se pomoć dodeli dok traje postupak odlučivanja ili za slučaj da se pomoć ne prijavi. O dozvoljenosti već dodeljene državne pomoći, Komisija odlučuje u postupku naknadne kontrole.

U postupku kontrole, Komisija može od davaoca državne pomoći tražiti dodatne informacije. Ako Komisija, po dobijanju potpune prijave, utvrdi da je prijavljena državna pomoć u skladu sa Zakonom, donosi rešenje kojim se ta državna pomoć smatra dozvoljenom. Ako Komisija utvrdi da je državna pomoć u potpunosti ili delimično u suprotnosti sa odredbama Zakona, donosi zaključak kojim utvrđuje predlog mera i rok za otklanjanje nepravilnosti. Ako davalac državne pomoći ne postupi po zaključku Komisije, Komisija donosi rešenje kojim se državna pomoć smatra nedozvoljenom. Tada Komisija nalaže davaocu državne pomoći da, bez odlaganja, preduzme mere za povraćaj dodeljenog iznosa državne pomoći, uvećanog za zakonsku zateznu kamatu. Prema dostupnim informacijama, tokom sedam i po godina rada Komisija nije zabeležen slučaj da je naložen povraćaj novca.

Ukoliko davalac pomoći ne prijavi državnu pomoć, ne dostavi podatke Komisiji ili ne postupi po nalogu da otkloni nepravilnosti ili izvrši povraćaj dodeljenog novca, Komisija nema na raspolaganju bilo kakve mehanizme kojim bi uticala na davaoca pomoći. Nisu propisane ni bilo kakve sankcije za organ ili odgovorno lice. Jedini

mehanizam koji Komisiji stoji na raspolaganju jeste da utvrđene nepravilnosti prijavi drugim nadležnim organima (Ministarstvu finansija, Državnoj revizorskoj instituciji, budžetskoj inspekciji), koji mogu da pokrenu dalje procedure utvrđivanja odgovornosti.

S obzirom na to da su članovi Komisije predstavnici ministarstava koja se pojavljuju kao davaoci državne pomoći, Zakon propisuje mehanizme koje bi trebalo da spreče, ili makar umanje, sukob interesa pri odlučivanju. Član Komisije je dužan da se u postupku kontrole državne pomoći pridržava odredaba propisa koji uređuju sprečavanje sukoba interesa pri vršenju javnih funkcija. Član Komisije koji je istovremeno i predstavnik davaoca državne pomoći, odnosno predlagača propisa koji predstavlja osnov za dodelu državne pomoći, u postupku kontrole državne pomoći može da pruža dodatne informacije, ali bez prava učešća u odlučivanju.

5.2. Sporno postupanje u ranijem periodu

Jedno od važnih pitanja, s obzirom na specifičan status Komisije, i na ponovljena upozorenja EU u vezi sa njenom nezavisnošću, jeste upravo to da li Komisije deluje nezavisno ili prilikom odlučivanja "osluškuje" potrebe državnih organa - davalaca državne pomoći.

U izveštaju TS iz 2015. godine⁴¹ ukazano je da je Komisija u svom radu donela niz odluka koje se mogu označiti kao sporne ili je izbegla da razmatra neke slučajeve dodele državne pomoći (odnosno slučajeve koji su imali sve odlike dodele državne pomoći). Neki od tih slučajeva su detaljno opisani u tom izveštaju, kao što su dodela državne pomoći kompaniji PKC, kada je Komisija primenila „kreativnu matematiku“ kada je utvrdila da je državna pomoć koju je Vlada Srbije dodelila kompaniji PKC za otvaranje fabrike u Smederevu dozvoljena i u skladu sa Zakonom. Tada je utvrđeno i da je bilo slučajeva da Komisija iznenada promeni praksu – nakon što je više godina odobravalala državnu pomoć za subvencionisanje prodaje traktora, pa čak i za izvoz traktora, odjednom je zaključila da nije nadležna za tu vrstu pomoći jer je traktor vozilo namenjeno za poljoprivredne radove, pa je reč o subvencionisanju „poljoprivrednih proizvoda i proizvoda ribarstva“ za koje Komisija nije nadležna. Sličan slučaj sa spornim svrstavanjem subvencije u oblast poljoprivrede i proglašavanjem nenadležnom zabeležen je i u ovoj analizi. Opisan je još jedan slučaj proglašavanja nenadležnom u slučaju koji bez sumnje ima odlike višegodišnje isplate državne pomoći, kao i nekoliko slučajeva dodele državne pomoći o kojima se Komisija nije izjašnjavala, a pokušala je da izbegne da u odgovoru potvrdi da, makar nakon dopisa TS, o njima ima saznanja (zbog čega bi mogla da ih razmatra u postupku naknadne kontrole).

⁴¹ Državna pomoć – promišljeno ulaganje ili skrivena korupcija, Transparentnost Srbija, 2015.
http://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/Drzavna_pomoc_izvestaj_februar_2_015.doc

5.3. Izuzimanje od kontrole državne pomoći

Jedna od "najzanimljivijih" odluka Komisije za kontrolu državne pomoći svakako je rešenje iz februara 2017. godine kojim je KKDP utvrdila da je Vladina **Uredba o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija** usklađena sa **Uredbom o pravilima za dodelu državne pomoći** i da se nacrti ugovora ubuduće ne moraju dostavljati KKDP na odlučivanje. To u praksi znači da Komisija od februara više ne razmatra ugovore koje Vlada Srbije zaključuje sa investitorima.

Posledica ove odluke biće manja transparentnost. Odluke Komisije pružale su mogućnost da javnost sazna da su pojedini ugovori zaključeni te da se od Ministarstva privrede (ili od Komisije) zatraže ti ugovori kako bi se utvrdilo ne samo kakve subvencije su date investitorima, već i kakve je eventualne druge obaveze prihvatila Republika Srbija. S obzirom na to da se Ministarstvo zaključkom ovlašćuje da zaključi ugovor, a da ne postoji obaveza objavljivanja zaključaka Vlade, javnost će biti ostavljena na volju predstavnicima Vlade - da li će objaviti ili ne da je ugovor zaključen. Druga mogućnost biće "nasumično" i periodično upućivanje zahteva za dostavljanje svih ugovora zaključenih u nekom prethodnom periodum, kako bi se saznalo da li su takvi ugovori zaključeni.

U ovom kontekstu treba se priseliti da je u prvoj verziji Zakona o ulaganjima bilo predviđeno izuzimanje informacija o ugovorima od posebnog značaja iz regularnih mehanizama slobodnog pristupa informacijama (opširnije u poglavlju „Analiza propisa“), odnosno onemogućavanje, i to kroz dve verzije nacrta, da se podnese žalba Povereniku zbog uskraćivanja informacija. Tek nakon velikog pritiska javnosti, uneta je odredba da se na te informacije primenjuje Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja (odredba bez posebnog značaja jer bi se i bez nje ovaj zakon u svakom slučaju primenjivao).

Što se tiče odluke Komisije, i u ovom slučaju, kao i u nekim slučajevima zabeleženim u istraživanju iz 2015. godine, TS je utvrdila da postoji izvesna nedoslednost u praksi Komisije.

Naime, Komisija je u februaru 2016. godine razmatrala nacrt Uredbe o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija (koju je Vlada potom usvojila u martu 2016. godine). Ta uredba je eksplicitno predviđala da se ugovori o dodeli sredstava podsticaja za **ulaganja od posebnog značaja** dostavljaju KKDP na razmatranje. Takva eksplicitna odredba nije postojala za druge ugovore, ali Zakon o ulaganjima, kao viši pravni akt propisuje postupanje **u skladu sa zakonom koji reguliše kontrolu državne pomoći**, a ovaj zakon i njegov podzakonski akt predviđaju obavezno dostavljanje.

U obrazloženju tada donete odluke Komisije (da se dozvoljava državna pomoć koja se dodeljuje na osnovu ove uredbe), Komisija je utvrdila da **ugovor o dodeli sredstava podsticaja za ulaganja od posebnog značaja** predstavlja **individualnu pomoć** i da će Komisija o ovim ugovorima **odlučivati nakon dobijene prijave**. Nije, međutim, u rešenje unela bilo kakvu posebnu napomenu da nije potrebno da joj se dostavljaju na odlučivanje drugi ugovori, zaključeni nakon raspisanog javnog poziva, a u skladu sa

Uredbom. Uredba je, naime, eksplicitno propisivala da se ugovori o dodeli podsticaja za ulaganja od posebnog značaja dostavljaju Komisiji.

Komisija je u odluci utvrdila da je uredba šema državne pomoći (propis koji predstavlja osnov za dodelu državne pomoći korisnicima koji nisu unapred određeni - poznati), ali da je dodela podsticaja za ulaganja od posebnog značaja individualna državna pomoć i da postoji obaveza prethodnog prijavljivanja pre dodele individualnom korisniku.

Treba napomenuti da je Ministarstvo dostavilo predlog uredbe 22. februara 2016. godine, da ju je KKDP razmatrala 25. februara 2016, istog dana je objavila rešenje, a Vlada je Uredbu usvojila 11. marta 2016. godine. Ministarstvo privrede je 27. decembra 2016. godine dostavilo Komisiji tekst nove Uredbe o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija. Vlada ovog puta nije čekala odluku Komisije, već je novu Uredbu usvojila 29. decembra 2016. godine. Komisija je sednicu održala 18. januara 2017. i utvrdila da Uredba predstavlja šemu državne pomoći. Na narednoj sednici, 2. februara 2017. godine Komisija donosi konačno rešenje kojim takođe utvrđuje i da pojedinačne državne pomoći koje se dodeljuju u skladu sa Uredbom nije potrebno posebno prijavljivati Komisiji na odlučivanje o dozvoljenosti.

U obrazloženju nema pomena činjenice da i nova uredba propisuje dodelu subvencija, odnosno zaključenje ugovora sa unapred poznatim korisnicima (koji se ne biraju na javnom konkursu), što je individualna državna pomoć. Uredba nije posebno tretirala ove ugovore (kao što je bio slučaj u verziji iz marta 2016. godine), propisujući da se dostavljaju KKDP, već je propisala (član 24. stav 2. Uredbe o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija) da Ministarstvo privrede „dostavlja odluku Saveta i tekst Nacrta ugovora o dodeli sredstava podsticaja Komisiji za kontrolu državne pomoći radi utvrđivanja dozvoljenosti dodele sredstava, a pre dostavljanja Vladi radi davanja prethodne saglasnosti na Nacrt tog ugovora”.

Komisija je, međutim, ukazala da, s obzirom na to da je donela rešenje kojim dozvoljava dodelu državne pomoći na osnovu šeme državne pomoći, svaka državna pomoć koja se dodeljuje na osnovu te šeme i koja ispunjava sve uslove predviđene šemom predstavlja dozvoljenu državnu pomoć i nije potrebno nijednu pojedinačnu pomoć prijavljivati Komisiji.

Tako će Vlada, odnosno Ministarstvo privrede, zajedno sa Savetom za ekonomski razvoj i Razvojnou agencijom, birati kome će bez konkursa dodeliti subvenciju, odnosno državnu pomoć, a potom će sami kontrolisati da li je ugovor koji zaključuju u skladu sa pravilima o kontroli državne pomoći. I neće postojati obaveza da se bilo koji dokument (pre objavljivanja godišnjeg izveštaja o radu Saveta) objavi.

Ovakva odluka Komisije predstavlja još jednu nedoslednost u odnosu na raniju praksu. Naime, Ministarstvo je predlog uredbe dostavilo na razmatranje 27. decembra, Vlada je usvojila Uredbu 29. decembra, a KKDP je tokom januara i februara razmatrala predlog.

Dve godine ranije Komisija (u drugom sastavu) je odbila da razmatra predlog uredbe koju je Ministarstvo dostavilo, a Vlada u međuvremenu usvojila, već je tražila da se prijava dopuni, odnosno dostavi konačna usvojena verzija uredbe.

Što se tiče sistematskog izuzimanja Komisije od utvrđivanja dozvoljenosti državne pomoći, ovo je drugi takav slučaj od njenog osnivanja.

Prvi se desio 2013. godine izmenom Uredbe o pravilima za dodelu državne pomoći kada je državna pomoć male vrednosti izuzeta od kontrole Komisije. Time je, kako je objašnjeno, ovaj podzakonski akt prilagođen „labavijem“ pravnom okviru koji omogućava Prelazni sporazum o slobodnoj trgovini sa EU, s obzirom na to da je prema članu 38. tačka 7(a) Prelaznog sporazuma (član 73. tačka 7(a) SSP-a) u prvih pet godina od dana stupanja na snagu tog sporazuma, Republika Srbija bila obavezna da ocenjuje svaku državnu pomoć koju dodeli.

Od tada je davalac državne pomoći male vrednosti obavezan da u roku od 15 dana od dana dodele, Komisiji za kontrolu državne pomoći i Ministarstvu finansija, dostavi popunjenu Tabelu dodeljene *de minimis* državne pomoći. Dužan je i da iznose dodeljenih državnih pomoći male vrednosti dostavlja Ministarstvu finansija, radi izrade godišnjeg izveštaja o dodeljenoj državnoj pomoći. Nisu, međutim, propisane bilo kakve sankcije za neizvršavanje ovih obaveza.

TS je u istraživanju iz 2015. godine ustanovila da veliki broj dodeljenih pomoći malih vrednosti koje su bile obuhvaćene istraživanjem nije notirano u izveštaju objavljenom na sajtu Komisije. Pojedini organi nisu bili ni upoznati sa propisima, pa su u odgovorima po zahtevima za pristup informacijama naveli da o dodeli državne pomoći male vrednosti Komisiju izveštavaju jednom godišnje (umesto, kako je propisano, u roku od 15 dana). U Komisiji su tada potvrdili da ne vrše naknadnu proveru (čak ni na uzorku) da li su bili ispunjeni uslovi za dodelu pomoći male vrednosti. Na pitanje (u razgovoru predstavnika TS sa predstavnicama KKDP i Odeljenja za državnu pomoć Ministarstva finansija) zbog čega je Uredba izmenjena, odnosno zbog čega se više ne prijavljuje Komisiji *de minimis* državna pomoć, TS je tada dobila pojašnjenje da se „nigde u Evropi ne prijavljuje“ i da je „izmena Uredbe usklađivanje sa evropskim zakonodavstvom“. „Na taj način Komisija ima mogućnost da se bavi „ozbiljnijim stvarima“ umesto malim iznosima državne pomoći“, što je značajno s obzirom na „male kapacitete Komisije“.

Od februara 2017 godine, Komisija se neće baviti ni najvećim iznosima, pa joj preostaju, sudeći po sajtu Komisije, slučajevi kao što su ugovori za dodelu državne pomoći za snimanje filma „Jesen samuraja“, vredni 29.6 miliona dinara, među kojima je i onaj kojim je opština Vračar dodelila 100.000 dinara ili dodela 25 miliona dinara za festival Nišvil 2017.

5.4. Slučaj putarskih preduzeća

TS je tokom istraživanja još jednom testirala spremnost Komisije da se upusti u ocenu dozvoljenosti državne pomoći.

Nakon što su mediji objavili priču⁴² o ugovorima Puteva Srbije i putarskih preduzeća, TS se obratila KKDP i inicirala da Komisija za kontrolu državne pomoći razmotri taj slučaj višedecenijskog dodeljivanja poslova održavanja puteva od strane JP Putevi Srbije privatnim preduzećima bez prethodnog raspisivanja javne nabavke usluga i/ili radova.

Radovi se, naime, dodeljuju po ugovoru iz 1992. godine koji je nekoliko puta aneksiran, a poslednji put 2006. godine kada su se, prema navodima iz medija, „ugovorne strane sporazumele da se produži važnost ovog ugovora do zaključenja ugovora o javnim nabavkama usluga“, a nakon što JP Putevi Srbije sprovedu postupak javne nabavke po Zakonu o javnim nabavkama.

Posebnu pažnju pobudila nam je izjava direktora Puteva Srbije Zorana Drobnjaka da je pomenutu nabavku „nemoguće raspisati“ jer preduzeća za puteve ne bi mogla da obezbede bankarske garancije za ovaj posao zbog teške finansijske situacije u kojoj se nalaze, pa bi privatna preduzeća koja trenutno održavaju puteve izgubila posao.

Po razumevanju TS, ovakvo postupanje JP Putevi Srbije, pored toga što je suprotno Zakonu o javnim nabavkama, odstupa i od pravila komercijalnog poslovanja privrednih subjekata i može predstavljati državnu pomoć čiji su korisnici putarska preduzeća. U vezi sa tim od KKDP smo zatražili informaciju da li je razmatrala dozvoljenost državne pomoći u vezi sa navednim ugovorima JP Putevi Srbije i da li je ta državna pomoć bila prijavljena, odnosno da li se Komisija na bilo koji način izjašnjavala ili zauzimala pravne stavove o tome da li zaključivanje ovakvih ili drugih ugovora bez nadmetanja predstavlja državnu pomoć. U slučaju da državna pomoć nije bila prijavljena, naveli smo da Komisija naš dopis može smatrati inicijativom da postupi u skladu sa svojim nadležnostima.

Od Komisije smo dobili odgovor da su analizirali zahtev na sednici i konstatovali da se radi o ugovorima zaključenim i aneksiranim pre stupanja na snagu pravila po kojima se dodeljuje pomoć javnim preduzećima i preduzećima koja pružaju usluge od opšteg ekonomskog interesa. Zbog toga Komisija nije razmatrala da li zaključivanje ovakvih ugovora bez nadmetanja predstavlja državnu pomoć. Komisija se, inače, u odgovoru pozvala na odredbe Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

TS je smatrala da pozivanje na prelazni sporazum i SSP nema uporišta. Naime, ti akti propisuju obaveze za Srbiju, odnosno propisuju u kojim situacijama bi Srbija morala da primeni kontrolu državne pomoći. Ti sporazumi, s druge strane, ne zabranjuju Srbiji da sprovodi kontrolu državne pomoći i kada nije obavezna. Pored ovog argumenta, postoji i dodatni, a to je okolnost da ovo uopšte ne bi ni bila državna pomoć javnom preduzeću Putevi Srbije, već pomoć učinjena trećim licima, putarskim preduzećima, koja pri tom ne ispunjava uslove iz glave Va (Usluge od opšteg ekonomskog interesa) Uredbe o pravilima za dodelu državne pomoći. Stoga je odredba SSP na koju se KKDP poziva, prema mišljenju TS, irelevantna.

⁴² <https://insajder.net/sr/sajt/tema/1465/Odr%C5%BEavanje-puteva-bez-tendera-po-ugovoru-starom-24-godine.htm>

Što se tiče činjenice da su ugovori poslednji put aneksirani 2006. godine, izvesno je da postoje dokumenti novijeg datuma (nakon stupanja na snagu Zakona o kontroli državne pomoći), a na osnovu kojih se vrši isplata državne pomoći ugovorene 1992. godine i čiju bi dozvoljenost KKDP mogla razmatrati. Stoga je TS uputila novu inicijativu, u kojoj je ukazala na ove činjenice.

KKDP je ponovo odgovorila da je dopis razmatrala i da nije nadležna jer su ugovori poslednji put aneksirani 2006. godine. KKDP se u drugom odgovoru nije doticala Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

5.5. Najavljene i realizovane subvencije

Transparentnost Srbija je među slučajevima koje će analizirati u okviru ovog istraživanja uvrstila 27 firmi koje su dobile subvencije (nađena su rešenja na sajtu Komisije za kontrolu državne pomoći), koje su pominjane u medijima kao firme koje su dobile subvencije (izveštaji medija, izjave političara i slično) ili koje su najavljivane kao investitori koji "dolaze u Srbiju" uz "podršku Vlade Srbije", što je uobičajena formulacija za subvenciju, odnosno državnu pomoć.

Za četiri slučaja smo, smo naknadno utvrdili da nisu predmet ovog istraživanja na osnovu činjenice da na sajtu Komisije nisu bile dostupne odluke, ali i eksplicitnih izjava predstavnika firmi ili predstavnika Vlade Srbije da je reč o investitorima koji nisu dobili subvencije.

Od preostale 23 firme, za šest nismo mogli da pronađemo odluke na sajtu KKDP: eventualne subvencije koje su bile najavljene za firmu Endava i Cumtobel, kao i subvencije koje su, na osnovu navoda medija, već bile realizovane u period od 2010. do 2012. godine za firme Yura Rača, Yura Niš, Yura Leskovac i Geox Vranje.

Komisija je na zahtev TS da dostavi kopije odluka o navedenim firmama odgovorila da se sva njena rešenja javno objavljuju na internet prezentaciji, na adresi www.kkdp.gov.rs u okviru sekcije „Odluke Komisije”. Transparentnost Srbija je potom pojasnila Komisiji da joj je poznato gde se objavljuju odluke ali da joj se obratila upravo zbog toga što odluke povodom ugovora o subvencijama zaključenim sa tim firmama nije mogla da nađe na sajtu. Komisija potom dostavlja novi odgovor u kome se navodi da joj je, od pomenutih firmi, dostavljena samo prijava individualne pomoći firmi Yura Rača u februaru 2016. godine.

Reč je o dodeli zemljišta vrednog oko 950.000 evra (3ha, 72 ara, 17m²) što je 47,6 % opravdanih troškova (tačno ispod granice od 50% koliko je dozvoljena pomoć za velike privredne subjekte) ulaganja od dva miliona evra. Korisnik se obavezao da izgradi novi objekat u roku od šest meseci od dana overe ugovora i da u roku od 12 meseci zaposli još 700 radnika te da ukupan broj zaposlenih u pogonu u Leskovcu ne smanjuje isod 2215 od osteka tih 12 meseci pa do isteka roka od pet godina od dana overe ugovora.

To, međutim, nije dodela pomoći koja nas je zanimala (tražili smo podatke o dodeli prve pomoći za kompaniju Yura za pogon u Leskovcu). Zanimljivo je da Komisija ovaj dopis nije tretirala kao prijavu nedozvoljene pomoći, niti je najavila da će na

osnovu sopstvenih saznanja (odnosno sopstvenog saznanja iz dopisa TS) pokrenuti postupak naknadne kontrole dozvoljenosti državne pomoći u ova četiri slučaja.

Što se tiče pomenuta četiri slučaja, sledeće informacije mogle su se pronaći u medijima:

Prema tadašnjim navodima iz štampe, ugovor sa firmom Geox Vranje je potpisan 2012. godine⁴³:

8. oktobar 2012. godine

Ministar finansija i privrede Mlađan Dinkić i predsednik kompanije "Geox" Mario Moreti potpisali su danas u Vranju ugovor o dodeli sredstava za direktne investicije, koji će omogućiti zapošljavanje 1.250 radnika u novoj fabrici u čiju će izgradnju "Geox" uložiti 15,8 mil EUR.

Ugovor je potpisan u prisustvu premijera Srbije Ivice Dačića, a kompanija "Geox" namerava da u Vranju izgradi fabriku za proizvodnju ženske modne obuće visokog kvaliteta, koja bi godišnje proizvodila 1.250.000 pari obuće.

***Vlada Srbije podržaće to ulaganje kroz program za podsticaj direktnih investicija u iznosu od 9.000 EUR po svakom novootvorenom radnom mestu.** Ministar Dinkić i čelnik "Geox"-a potpisali su i Projektni okvirni ugovor o ostvarivanju međusobnih prava i obaveza između Srbije, Grada Vranja i kompanije "Geox".*

Ovaj podsticaj direktnih investicija mogao je da bude realizovan na osnovu Uredbe o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija iz 2011. godine ili 2012. godine. Ni za jednu od njih nije doneto rešenje da je reč o šemama državne pomoći, a nije poznato da li je Geox (kao i ostale tri firme za koje nismo našli rešenja) dobio sredstva na javnom konkursu, ili je reč bila o individualnoj pomoći realizovanoj na osnovu pomenute Uredbe.

Komisija je 31. maja 2012. godine naložila Ministarstvu ekonomije da dostavi potpune prijave svih individualnih državnih pomoći koje u dodeljene na osnovu Uredbe o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija iz 2011. godine, koja je prestala da važi stupanjem na snagu nove Uredbe iz 2012. godine, s obzirom da su na osnovu te uredbe **dodeljivane individualne državne pomoći**. Nismo našli podatke da su ove prijave naknadno dostavljene. Što se tiče Uredbe iz 2012. godine, na sajtu postoji rešenje o otpočinjanju postupka, ali ne i konačno rešenje Komisije.

Sledeća odluka koja se tiče uredbi o privlačenju investicija bila je tek 29. maja 2014. godine. Ministarstvo privrede je, naime 22. maja dostavilo predlog nove uredbe, ali je Vlada Srbije 22. maja usvojila uredbu, pa je KKDP zatražilo od Ministarstva da dopuni prijavu i umesto predloga uredbe dostavi usvojenu uredbu. Ministarstvo to nije učinilo (ili bar na sajtu KKDP nema rešenja), već je praksu dostavljanja predloga koji u međuvremenu usvoji nastavilo od 2015. godine, kada je izabran novi sastav Komisije. U martu 2015. Ministarstvo je dostavilo predlog uredbe, KKDP u novom

⁴³ <http://www.ekapija.com/website/sr/page/640638/2012-nbsp-Geox-ula%C5%BEE-15-8-mil-EUR-u-fabriku-%C5%BEenske-obu%C4%87e-u-Vranju-Potpisan-ugovor-o-subvencijama-za-zapo%C5%A1ljavanje>

sastavu nije imala problem da razmatra predlog iako je on u međuvremenu usvojen, a takvu praksu nastavili su potom i Ministarstvo i KKDP⁴⁴.

Ostalo je nepoznato na osnovu kog akta je dodeljena subvencija firmi Geox Vranje i ko je razmatrao usklađenost te subvencije sa pravilima za dodelu državne pomoći. Fabrika je, prema navodima medija⁴⁵ otvorena 2016. godine i tada je ponovljen podatak o subvenciji od 9.000 evra:

„Planirano je da italijanska fabrika za proizvodnju obuće Geox zaposli 1.250 radnika. Vlada Srbije subvencionisala je izgradnju fabrike sa 11,25 miliona evra, odnosno sa 9.000 evra po svakom novootvorenom radnom mestu.

Vlada je gradu Vranju dala 100 miliona dinara za uređenje zemljišta u slobodnoj zoni, što je bio preduslov da može da počne izgradnja fabrike, a Grad Vranje je po ugovoru završio kompletnu infrastrukturu u tom delu industrijske zone Bunuševac, a u planu je i izgradnja obilaznice“.

Što se tiče fabrika Yura Rača i Yura Niš, u medijima je u julu 2010. godine objavljeno:

„Kompanija "Yura" danas (6. jul 2010. godine) je u fabrici u Rači pokrenula serijsku proizvodnju električnih instalacija za auto-industriju namenjenih proizvođačima automobila "Hyundai" i "Kia". Mlađan Dinkić, ministar ekonomije i regionalnog razvoja, u Rači je izjavio da će se u toj fabrici mesečno proizvoditi više od 20.000 setova električnih instalacija i ocenio da je u južnokorejskoj kompaniji "Yura" Srbija dobila jednog od najboljih investitora.

On je podsetio na to da je "Yura" u aprilu ove godine kupila preduzeće "Zastava elektro" u Rači, pri čemu je odmah uposlila 300 radnika i započela renoviranje fabričkih hala, i dodao da je u pogonu sada zaposleno 820 radnika, a da će ih do kraja godine biti više od hiljadu. Potpredsednik Vlade je najavio da će ta kompanija za otvaranje fabrike u Nišu dobiti subvenciju od 7.000 EUR po novootvorenom radnom mestu. Dinkić je precizirao da se trenutno čekaju građevinske dozvole za tu fabriku i dodao da bi ona trebalo da bude završena do proleća 2011. godine, a da do kraja te godine uposli 1.500 ljudi.

On je ukazao na to da je subvencija Vlade za zapošljavanje u račanskoj "Yuri" bila 4.500 EUR po radnom mestu, a da je u Nišu taj iznos povećan na 7.000 EUR po zaposlenom zbog toga što je, kako je rekao, reč o ozbiljnom investitoru.“

Na zahtev TS u vezi sa subvencijama za firme Endava i Cumtobel, KKDP je odgovorila da nije primila prijave državne pomoći. Kasnije je potvrđeno da je država odustala od davanja pomoći kompaniji Endava (iako je Savet za ekonomski razvoj doneo pozitivnu odluku), a Cumtobel je do kraja izrade ovog izveštaja ostao samo još jedna najava investicije (krajem maja se pojavila informacija da će predstavnici grada Niša "uskoro" potpisati memorandum sa tom firmom).

⁴⁴ Na sednicama od 18. januara i 2. februara 2017. godine, KKDP je razmatrala predlog uredbe dostavljen 27. decembra 2016. godine, koji je u međuvremenu Vlada usvojila 29. decembra 2017. godine.

⁴⁵ <http://rs.n1info.com/a130801/Vesti/Vucic-u-fabrici-Geox-u-Vranju.html>

5.6. Beograd na vodi

Kontroverzni projekat „Beograd na vodi“ imao je svoju kontroverzu i u praksi Komisije za kontrolu državne pomoći. U rešenju od 22. jula 2015. godine Komisija je zaključila da se ugovor Republike Srbije, firme Beograd na vodi doo, Belgrade Waterfront Capital Investment LLC iz UAE i Al Maabar Investment International LLC iz UAE ne odnosi na državnu pomoć. Ipak je analizirala ugovor i na kraju zaključila da se Republika Srbija prilikom zaključivanja ponašala kao privatni investitor, realno i racionalno te da je naknada Republici Srbiji za ustupanje prava na zemljište utvrđena u skladu sa tržišnim principima.

Postavlja se pitanje, međutim, u vezi sa računicom koja je primenjena. Uz prijavu državne pomoći (i ugovor) Komisiji je dostavljena procena firme Coreside doo iz Beograda koja se odnosi na ulog Srbije (zemljište) u odnosu na bruto vrednost projekta. Naime, ugovor predviđa da Srbija ulaže zemljište u Savskom amfiteatru (100 hektara), a investitor 150 miliona evra kapitala i 150 miliona evra kamatonosnim zajmom zajedničkoj firmi Beograd na vodi.

Firma Coreside je procenila da je uobičajeni udeo vrednosti zemljišta od 15 do 25% u slučajevima kada se radi o ugovorima o finansiranju i sufinansiranju izgradnje objekta na tom zemljištu. KKDP je zatražila potvrdu ove procene od Gradskog zavoda za veštačenje i dobila ju je - to je uobičajeni procenat vrednosti zemljišta u projektu izgradnje.

Na osnovu toga je KKDP zaključila da je Srbija praktično "dobro prošla" u ovom "dilu" jer je dobila 32% udela u zajedničkoj firmi, a ulaže samo zemljište, dok strani partner ulaže novac za izgradnju.

Šta je problem u ovoj računici? Strani partner je uložio 150 miliona evra, i dodatnih 150 miliona kredita koji će vratiti (sa kamatama) zajednička firma stranog partnera i Republike Srbije. Od tog novca biće izgrađen samo prvi objekat (tako je saopšteno novinarima, plan izgradnje nikada nije objavljen, iako obuhvata i obavezu izgradnje objekata javne namene) od čije će se prodaje finansirati dalja izgradnja. Srbija je uložila zemljište, ne samo za tu prvu zgradu, već svih 100 hektara. To znači da će u daljoj izgradnji ulog Srbije biti ne samo zemljište već i 32% dobiti koja bi joj pripadala od prodaje stanova i poslovnog prostora u već izgrađenim zgradama, a koje će se ulagati u nove zgrade.

5.7. Gerlinger Mitros

Jedan od slučajeva dodele državne pomoći koji nismo uspeli da pronađemo na sajtu KKDP jeste i dodela državne pomoći nemačkom investitoru koji je kupio kompaniju Mitros u Sremskoj Mitrovici. Od Ministarstva privrede dobili smo ugovor zaključen sa ovom firmom kojim se predviđa subvencija od 5,8 miliona evra za zapošljavanje 300 radnika i za početna ulaganja u osnovna sredstva u iznosu od najmanje 20 miliona evra.

Ugovor je **potpisan 20. marta 2015. godine**. U njemu se navodi da je investitor privredno društvo koje posluje **u sektoru prerade mesa i proizvodnje mesnih prerađevina**. Iz stečajne mase investitor je kupio pokretnu i nepokretnu imovinu koju je činila klanica Mitros ad u stečaju, „u devastiranom stanju“ i namerava da izvrši značajna početna ulaganja da bi osposobio industrijski pogon klanice.

Zaključkom vlade od 19. marta 2015. godine odobreno je davanje podsticaja i zaključenje ugovora za realizaciju investicionog projekta, koji je detaljno opisan u biznis planu dostavljenom od strane investitora i korisnika.

Od KKDP smo **9. marta 2017. godine** zatražili podatak da li je prijavljena ova državna pomoć i kopiju rešenja Komisije. Komisija je odgovorila **3. aprila 2017. godine** da je na sednici održanoj tog dana razmatrala zahtev i ustanovila:

Ministarstvo privrede je **13. marta 2015. godine** dostavilo Komisiji nacrt ugovora između Vlade Srbije i privrednog društva Mitros Fleischwaren doo. „U vezi sa tim, u dopisu broj 401-00-00014/2015-01 **od 16. marta 2017. godine**, pozivajući se na član 1 stav 2. Zakona o kontroli državne pomoći i član 73. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Komisija je utvrdila da nije nadležna da odlučuje o državnoj pomoći koja može biti sadržana u ugovoru, s obzirom na to da se radi o **proizvodnji poljoprivrednih proizvoda**“.

Zakon o poljoprivredi (Sl. glasnik 41/2009, 10/2013 - dr. zakon i 101/2016) definiše da je *poljoprivredna proizvodnja* „proces proizvodnje biljnih i stočarskih proizvoda, uzgoj ribe, pčela, odnosno drugi oblici poljoprivredne proizvodnje (gajenje pečuraka, puževa, staklenička, plastenička proizvodnja, gajenje začinskog i lekovitog bilja i drugo), koja se obavlja na poljoprivrednom zemljištu, kao i na drugom zemljištu ili građevinskoj celini koji se nalaze na teritoriji Republike Srbije“. Poljoprivredni proizvodi jesu primarni proizvodi i proizvodi **prvog stepena njihove prerade nastali u poljoprivrednoj proizvodnji. Proizvod prvog stepena prerade u stočarstvu je meso, ali ne i mesne prerađevine⁴⁶, a Mitros Fleischwaren se ne bavi stočarstvom niti se bavi isključivo prvim stepenom prerade mesa.**

U Poslovnom planu na osnovu kojeg je Mitros dobio subvenciju navodi se da je poslovni model „orijentisan na proizvodnju mesa i mesnih proizvoda za izvoz u Rusku Federaciju, Kinu i druge države Evropske Unije“, a da „proizvodni asortiman obuhvata meso i mesne prerađevine od svinjskog mesa kao što su namazi, slanina, šunka, kuvani mesni proizvodi, sirovi mesni proizvodi, kuvana dimljena kobasica i sirova kobasica“.

U Agenciji za privredne registre, kao pretežna delatnost Mitrosa registrovana je „proizvodnja mesnih prerađevina“.

Na osnovu ovog može se zaključiti da nije bilo osnova da se Komisija za kontrolu državne pomoći proglasi nenadležnom i da zaključi da je reč o subvenciji za proizvodnju poljoprivrednih proizvoda.

⁴⁶ Tumačenje prof Miladina Ševarlića sa Poljoprivrednog fakulteta u Beogradu, u razgovoru sa saradnikom - istraživačem TS obavljenim za potrebe ove analize.

Pored toga, **indikativni su datumi** odlučivanja, odnosno dostavljanja odluka. Ministarstvo je ugovor dostavilo u martu 2015. godine. Nema podataka da se bilo šta dešavalo dve godine, dok 9. marta 2017. TS nije zatražila informaciju o odluci Komisije. Sedam dana posle toga, 16. marta 2017., (a dve godine nakon što je Ministarstvo dostavilo prijavu državne pomoći), Komisija odgovara Ministarstvu da je reč o poljoprivrednoj proizvodnji i da ona nije nadležna. Potom, 3. aprila 2017. godine, razmatra zahtev TS i dostavlja odgovor.

Ovo nije prvi takav slučaj - Komisija je 2013. godine⁴⁷ iznenada promenila višegodišnju praksu kojom je dozvoljavala subvencije za prodaju traktora, da bi te godine proučila Zakon o bezbednosti saobraćaja (definicija šta je traktor) i Zakon o poljoprivredi (definicija šta je poljoprivredna proizvodnja) i zaključila **da traktor služi prvenstveno za izvođenje poljoprivrednih ili šumskih radova, da se Uredba o subvencionisanju proizvodnje i prodaje traktora ne odnosi na industriju već na poljoprivredu, te da Komisija nije nadležna jer se Zakon o kontroli državne pomoći ne odnosi na poljoprivredne proizvode i proizvode ribarstva.**

U izveštaju TS iz 2015. godine⁴⁸ ukazano je i na zaključak Komisije od 25. decembra 2014. godine o obustavi naknadne kontrole dozvoljenosti državne pomoći dvema kafilerijama – Proteinka u Somboru i Napredak u Čupriji. Postupci su pokrenuti 25. avgusta 2014. godine, na osnovu sopstvenih informacija KKDP. Postupkom je utvrđeno da su obe kafilerije dobile sredstva od Ministarstva poljoprivrede na osnovu Programa raspodele subvencija u oblasti veterine, „po osnovu neškodljivog uklanjanja leševa životinja“. Komisija je, analizirajući oblast rada veterinarskih ustanova i Zakon o veterinarstvu, utvrdila da je reč o pomoći u oblasti poljoprivrede, pa s obzirom da je Zakonom o kontroli državne pomoći propisano da se odredbe Zakona ne odnose na poljoprivredne proizvode i proizvode ribarstva, zaključila da nije nadležna da odlučuje o dozvoljenosti dodele sredstava veterinarskim ustanovama.

5.8. Uredba o svrsishodnosti

U izveštaju iz 2015. godine⁴⁹, Transparentnost Srbija je ukazala da su tadašnja predsednica KKDP Inga Šuput Đurić i tadašnja šefica Odeljenja za državnu pomoć u Ministarstvu finansija, a sadašnja predsednica KKDP, Andrijana Ćurčić, u razgovoru sa predstavnicima TS u maju 2014. godine, najavile da će rad na uredbi koja treba da uredi analizu efekata državne pomoći, odnosno pitanje utvrđivanja i provere svrsishodnosti državne pomoći, od Ministarstva privrede (koje je to najavilo 2013. godine), preuzeti Ministarstvo finansija.

⁴⁷ Državna pomoć – promišljeno ulaganje ili skrivena korupcija, Transparentnost Srbija, 2015. http://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/Drzavna_pomoc_izvestaj_februar_2_015.doc

⁴⁸ Državna pomoć – promišljeno ulaganje ili skrivena korupcija, Transparentnost Srbija, 2015. http://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/Drzavna_pomoc_izvestaj_februar_2_015.doc

⁴⁹ Državna pomoć – promišljeno ulaganje ili skrivena korupcija, Transparentnost Srbija, 2015. http://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/Drzavna_pomoc_izvestaj_februar_2_015.doc

TS je zbog toga u okviru ovog istraživanja pokušala da utvrdi da li je ta uredba izrađena ili se na njoj radi. Zahtevi su upućeni Ministarstvu privrede, Ministarstvu finansija i Komisiji za kontrolu državne pomoći. Komisija je odgovorila da je razmatrala zahtev i da nas obaveštava „da ne raspolaže traženim podacima, niti je bila uključena u izradu navedenog akta”⁵⁰.

⁵⁰ Slični odgovori stigli su i od dva ministarstva. Ministarstvo privrede je odgovorilo da se tražena informacija, prema njihovom saznanju, nalazi u Ministarstvu finansija, a Ministarstvo finansija je odgovorilo da Odeljenje za kontrolu državne pomoći ne raspolaže traženim podacima niti je učestvovalo u izradi navedenog akta.

6. Analiza medijskog izveštavanja o državnoj pomoći i subvencijama

Od kako je, u vreme ministra ekonomije Mladana Dinkića počela intenzivna promocija subvencija za investitore (prvenstveno strane), mediji su u najvećem broju slučajeva uniformno izveštavali - prenosile su se poruke političara o investicijama i novim radnim mestima, dobrobiti po lokalnu sredinu, izjave zadovoljnih i zahvalnih investitora, a veoma retko je otvarano pitanje kriterijuma po kojima su subvencije dodeljivane, ispunjavanja obaveza za dodeljene subvencije (odnosno državnu pomoć), a još manje o svrsishodnosti te pomoći sa šireg ekonomskog stanovišta. Naime, kao što je TS zaključila u analizi iz 2015. godine⁵¹, sistem državne pomoći i kontrole državne pomoći u Srbiji prvenstveno je postavljen na principima koji treba da zaštite evropsko tržište od proizvođača iz Srbije, ali ne štiti u dovoljnoj meri konkurenciju u zemlji. Postojeći model subvencija uveo je princip po kome se od firme koja već posluje u nekoj oblasti uzima novac (od plaćenog poreza) i dodeljuje firmi koja otvara fabriku, zapošljava radnike i postaje (nelojalna) konkurencija onoj prvoj. Efekte koje ovakav model ima na postojeće firme niko nikada nije precizno merio, a retki su bili i pokušaji i da se bar u grubim brojevima izmere direktni efekti subvencija. Ipak, treba pohvaliti pojedine medije koji su prethodnih godina insistirali na toj temi. Pored nekih od njih koji su ovde navedeni, treba pomenuti da je Insajder 2016. godine emitovao serijal posvećen toj temi.

TS će u okviru ovog poglavlja, bez namere da deli ocene i lekcije o dobroj i lošoj medijskoj praksi ukazati na nekoliko karakterističnih primera izveštavanja o državnoj pomoći i sistemu subvencija, odnosno na ono što se iz tih vesti moglo uočiti, naučiti i zaključiti.

6.1. Ima li investitora bez subvencija

Malobrojne su, ili gotovo nepostojeće, vesti ili prilozi o investitorima koji su bez subvencija investirali u pogone u Srbiji. Takvu informaciju mediji su uglavnom prenosili na osnovu izjava političara ili predstavnika firmi na svečanim otvaranjima ili polaganjima kamena temeljca, kojima su prisustvovali i političari. Daljeg interesovanja medija za investitora i investicije, za pravni ambijent i odluku (i mogućnost) da ne traže subvenciju nije bilo. Izuzeci su potvrđivali pravilo, pa i u takvim slučajevima nije se kretalo (ili se nije moglo) dalje. Citirani primer je zanimljiv, ali nismo pronašli da je dalje istraživano (ili da je bilo sagovornika voljnih da govore) **kako subvencije ugrožavaju nezavisnost u poslovanju.**

Direktor 'Simensa': Nismo uzeli subvencije od Srbije jer želimo da budemo nezavisni u poslovanju⁵²

27.05.2016.

⁵¹ Državna pomoć – promišljeno ulaganje ili skrivena korupcija, Transparentnost Srbija, 2015. http://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/Drzavna_pomoc_izvestaj_februar_2015.doc

⁵² <http://www.ne.rs/vesti-iz-zemlje/direktor-simensa-nismo-uzeli-subvencije-od-srbije-jer-%C5%BEelimo-da-budemo-nezavisni-u-poslovanju>

...Govoreći o subvencijama koje se daju stranim investitorima direktor Simens Srbija je rekao da su subvencije dobra početna investicija, ali da je sistem održiv samo ako funkcioniše bez ikakvih dotacija. Smatra da su subvencije dobre za neke ključne oblasti, ali samo u ograničenom periodu.

"Simens nikada nije uzeo subvencije i pitaćete zbog čega. Imamo dva tipa poslovnih operacija u Srbiji. Imamo odeljenje koje projektuje, pronalazi rešenja i obezbeđuje opremu za elektrifikaciju i automatizaciju, a drugi deo, veći, poput fabrike u Subotici, gde radi preko 1.800 ljudi. Da smo uzeli subvencije, odmakli bismo se od strategije da budemo **potpuno nezavisni u poslovanju**, promenila bi se naša strateška pozicija na srpskom tržištu".

*

Premijer Srbije Aleksandar Vučić najavio je danas da će američka kompanija Ametek u Srbiji otvoriti novu fabriku u kojoj će zaposliti 500 radnika⁵³.

„Bez subvencija i podsticaja ta američka kompanija otvoriće u narednim danima fabriku na 10.000 kvadrata“, rekao je Vučić novinarima, posle razgovora sa zamenikom pomoćnika državnog sekretara SAD za evropska i evroazijska pitanja Brajanom Hojtom Jiom.

On je izrazio očekivanje da će biti još mnogo takvih američkih investicija i dodao su američki investitori došli u Srbiju zbog dobrog poslovnog ambijenta. Kompanija Ametek posluje u Subotici, gde ima otvoren pogon za proizvodnju malih motora.“

*

Najavna vest posvećena premijeru, bez bilo kakvih podataka o fabrici koja će se graditi i poslovanju u Srbiji:

Početak izgradnje kompleksa "Dr. Oetker" u Šimanovcima

Tanjug, 09. 04. 2014

„Potpredsednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić prisustvovaće danas polaganju kamena temeljca za izgradnju poslovno-proizvodnog-skladišnog kompleksa "Dr. Oetker" u Šimanovcima, najavljeno je iz kabineta prvog potpredsednika.

Kompanija "Dr Oetker" zapošljava oko 7.000 radnika u Nemačkoj i inostranstvu. "Dr. Oetker" je u nemačkoj prehrambenoj industriji zastupljen sa oko 350 različitih proizvoda, a u Srbiji sa više od 100 proizvoda. U sastavu kompanije su brojna proizvodna i prodajna preduzeća, koja posluju u 35 zemalja i koja proizvode oko 3.500 različitih proizvoda. Pored Nemačke, preduzeća se nalaze pre svega u Zapadnoj i Istočnoj Evropi, ali i u Kanadi i Brazilu. Kompanija "Dr. Oetker" nastala je u nemačkom gradu Bilfeldu 1891. godine, gde je mladi apotekar August Oetker stvorio revolucionarni pekarski izum - prašak za pecivo Backin. Tokom istorije duge više od 120 godina, mala nemačka apoteka izrasla je u multinacionalnu kompaniju, čije je sedište ostalo u matičnom Bilefeldu, u Nemačkoj.

*

U izveštaju se navodi da nije data bilo kakva subvencija, ali da je „obezbeđena putna infrastruktura“.

⁵³ <http://rs.n1info.com/a250996/Biznis/Nova-investicija-kompanije-Amatek.html>

Otvorena fabrika kompanije "Dr Etker" u Šimanovcima⁵⁴ (Beta)

„Nemačka kompanija "Dr Etker" (Dr. Oetker) otvorila je danas u Šimanovcima prvu fabriku u Srbiji u koji je investirano 9,5 miliona evra i gde ima 192 zaposlena. Fabrika je u okviru poslovnog kompleksa na 8.000 kvadrata, gde je i skladište i kancelarijski prostor. Kapacitet fabrike je 6.000 tona godišnje proizvodnje 115 vrsta uglavnom praškastih proizvoda brendova "Dr Etkera" i sadašnjeg "C brenda" - nekadašnjeg asortimana preuzetog Centroproizvoda. Proizvodnja je namenjena prodaji na tržištu Srbije, Kosova, Crne Gore, Makedonije i Albanije.

Premijer Srbije Aleksandar Vučić očekuje da u Srbiji počne poslovanje još nemačkih porodičnih kompanija. "Takve kompanije su najzdravije, najuspešnije i najdugotrajnije, najviše brinu o svojoj budućnosti. Nadam se da je kompanija Dr Etker dolaskom u Srbiji izabrala dobro mesto za budućnost", rekao je Vučić. On je istakao da Vlada Srbije nije davala subvencije Dr Etkeru za otvaranje fabrike u Šimanovcima, ali je obezbedila putnu infrastrukturu. "Uvek ćemo na taj način pomagati kompanijama. Želimo da Srbija sa 52. mesta stigne među prvih 40 zemalja na Duing biznis listi Svetske banke.

Nemačka kompanija "Doktor Etker" danas je, u prisustvu premijera Srbije Aleksandra Vučića, svečano otvorila svoju prvu fabriku u Šimanovcima koja zapošljava 192 radnika.

- Pre dve godine, kada smo plagali kamen temeljac za ovu fabriku, to je izgledalo kao slatka bajka, a čuo sam od jednog od novinara da stalno polažemo kamene i govorimo šta će da bude u budućnosti, a ona nikako da dođe. Danas imamo čast da vidimo jednu od stvari koju su neki dobri, vredni i marljivi u Srbiji uspeali da naprave, uz pomoć nemačkih prijatelja i investitora - rekao je Vučić na otvaranju. On je podsetio da vlada nije dala subvencije kompaniji "Doktor Etker", već je **„malo pomogla oko putne infrastrukture"**, ali je podvukao da će investitori uvek moći da računaju na pomoć vlade.

*

Vučić na otvaranju fabrike "Doktor Etker": A pre dve godine ovo je bila samo slatka bajka Tanjug | 19. 05. 2016

Nemačka kompanija "Doktor Etker" danas je, u prisustvu premijera Srbije Aleksandra Vučića, svečano otvorila svoju prvu fabriku u Šimanovcima koja zapošljava 192 radnika.

- Pre dve godine, kada smo plagali kamen temeljac za ovu fabriku, to je izgledalo kao slatka bajka, a čuo sam od jednog od novinara da stalno polažemo kamene i govorimo šta će da bude u budućnosti, a ona nikako da dođe. Danas imamo čast da vidimo jednu od stvari koju su neki dobri, vredni i marljivi u Srbiji uspeali da naprave, uz pomoć nemačkih prijatelja i investitora - rekao je Vučić na otvaranju.

Premijer je uveren da će Srbija u narednom periodu uspeti da privuče još nemačkih porodičnih kompanija, koje su, kaže, najzdravije i najuspešnije kompanije, koje najviše vode računa o svojoj budućnosti.

- Uveren sam da su, birajući Srbiju, izabrali mesto za budućnost - rekao je Vučić.

⁵⁴ <http://rs.n1info.com/a161552/Biznis/Otvorena-fabrika-kompanije-Dr-Etker-u-Simanovcima.html>

On je istakao da veruje da će ta kompanija nastaviti sa uspehom da obavljaju taj posao, te da je zadovoljan što će ljudi u Albaniji, Crnoj Gori i Makedoniji, kada budu koristili proizvode te fabrike, moći na njima da vide da „made in Serbia“.

Kako je rekao, to je dobra i velika stvar za Srbiju i pokazatelj da iz Srbije ne dolaze loše teme, već „najbolje i najslade“. Vučić je naveo i da je uveren da će uskoro u toj fabrici biti pravljeni ovsena kaša, a ne u Slovačkoj, te da će to biti dodatni uspeh i podsticaj za sve radnike. On je podsetio da vlada **nije dala subvencije kompaniji "Doktor Etker"**, već je „malo pomogla oko putne infrastrukture“, ali je podvukao da će investitori uvek moći da računaju na pomoć vlade.

*

Fabrike otvaraju „Mekafor“ i „Zopas“

Dnevnik 20. april 2016.

Polaganjem kamena temeljca ministar privrede Željko Sertić, gradonačelnik Kikinde Pavle Markov i predsednik Upravnog odbora francuske kompanije „Mekafor“ Nikolas Grosdide ozvaničili su početak izgradnje pogona nove fabrike „Mekafora“ u Kikindi. Fabrika površine 4.800 kvadratnih metara, nalaziće se u industrijskoj zoni, vrednost investicije iznosi četiri miliona evra, a „Mekafor“ je skoro 30 miliona dinara izdvojio za kupovinu zemljišta. Planirano je da fabrika počne da radi u septembru, a **bez subvencija države**, kako je najavljeno, posao će dobiti od 50 do 80 radnika.

*

Francuski Mekafor otvorio fabriku u Kikindi (Beta)

Francuska kompanija Mekafor otvorila je u Kikindi fabriku za proizvodnju metalnih delova za automobilsku industriju u koju je uložila četiri miliona evra i gde će raditi 80 ljudi. Otvaranju fabrike su prisustvovali premijer Srbije Aleksandar Vučić i ambasadorica Francuske u Srbiji Kristin Moro. Vučić je rekao da Srbija ima sve bolje trgovinske odnose sa Francuskom i da su francuskim kompanijama, kao i drugim investitorima, u Srbiji omogućeni najbolji uslovi za poslovanje. On je pozvao francuske investitore da i dalje ulažu u Srbiju koja postiže sve bolje ekonomske rezultate. Po rečima premijera, stanje u državnom budžetu nikad nije bilo bolje, što stvara uslove da se sa misijom Međunarodnog monetarnog fonda, koja je od danas u poseti Srbiji, razgovara o povećanju plata u javnom sektoru i penzija. "Ti rezultati ne bi bili tako dobri da nije investitora koji ulažu u Srbiju, a oni ne bi dolazili da ovde nema dobrih i posvećenih radnika", rekao je Vučić. Dodao je da u ne vidi nikakav problem da Srbija dalje napreduje, izuzev spoljnih izazova. „Sve zavisi od nas, naše marljivosti, truda i energije“, istakao je Vučić.

Igradnja fabrike kompanije Mekafor u Kikindi je počela u aprilu ove godine na placu od 48.000 kvadrata u Industrijskoj zoni, koji je francuska kompanija platila 30 miliona dinara. Mekafor je među tri najveća evropska proizvođača metalnih delova za automobilsku industriju i u više fabrika u svetu zapošljava oko 120.000 radnika.

*

Samo posle godinu dana od otvaranja prve fabrike „Hačinson“, koju su otvorili ambasadorica Francuske Kristin Moro i premijer Aleksandar Vučić, otvorena je, odmah uz prvu i druga fabrika ove francuske kompanije. Otvaranju su prisustvovala oba premijera, republički i pokrajinski, ali je Aleksandar Vučić „ustupio“ zvanično presecanje vrpce Igoru Miroviću.

U novom pogonu trenutno radi 135 radnika. Vrednost investicije je tri miliona evra. Uz trenutno 312 radnika u prvoj fabrici, „Hačinson“ ukupno sada upošljava 447 radnika, a do kraja godine taj broj će biti oko 800 zaposlenih. No, uprava „Hačinsona“ je na ovom otvaranju najavila u aprilu početak gradnje treće fabrike, tako da bi, po biznis planu do 2020. godine u Radnoj zoni „Zapad“ bilo četiri fabrike u kojoj će posao imati oko 1.600 radnika, a proizvođaće se različiti proizvodi namenjeni automobilskoj industriji.

Valja istaći da je „Hačinson“ dobio i nagradu Nacionalne službe za zapošljavanje „Najbolji poslodavac Srbije“ jer je tokom prošle godine sa evidencije nezaposlenih zaposlio 180 lica na neodređeno vreme. Premijer Vučić se u svom govoru prvo obratio zaposlenima čestitajući im na dobro obavljenoj obuci i kvalitetnom radu, te izrazio zadovoljstvo što mladi ljudi vide budućnost u svojoj zemlji. On je istakao da je Vlada Srbije dala **subvencije za prvi pogon, ali da za drugi te subvencije nisu ni tražili**⁵⁵.

*

Analizu na temu da li je tačno da niko ne želi da investira bez subvencija objavio je u aprilu 2016. sajt Istinomer⁵⁶:

Predsednik Socijaldemokratske stranke Boris Tadić tokom kampanje kritikovao je vladu Aleksandra Vučića zbog prevelikih subvencija za otvaranje novih radnih mesta. On se založio za umerenije podsticaje, ali da ih dobiju i domaće kompanije. Umesto, kako je rekao, „nenormalnih 28.000 hiljada evra“ koje su dobile pojedine firme, on je predložio subvencije od osam ili deset hiljada evra.

„Subvencije moraju da se daju, ali ne 28.000 evra“, ocenio je Tadić dodajući da u njegovo vreme fabrike koje su radnicima isplaćivale platu od 20.000 dinara nisu dobijale subvencije od 10.000 evra po radnom mestu, već je taj iznos bio rezervisan samo za visokotehnoške kompanije.

Nije, međutim, tačno da investitori ne bi došli u Srbiju da nije pozamašnih podsticaja o kojima je Istinomer više puta [pisao](#). Naime, Istinomer je pronašao stranog investitora, Simensovu fabriku vetrogeneratora u Subotici koji, zvuči neverovatno, **nije želeo da uzme subvencije**. Neozbiljno je i da bivši predsednik Srbije, koji je osam godina imao značajne poluge moći, tretira „bremenite probleme prošlosti“ kao nešto što je zakucano i nije se moglo unaprediti ne bi li se popravila investiciona klima. Zato predsedniku SDS-a ocena **neistina**.

Prema podacima [Istinomera](#), tokom 2014. i 2015. država Srbija se obavezala da će stranim investitorima na ime otvaranja 13.336 radnih mesta isplatiti 125 miliona evra subvencija. Politiku privlačenja investitora uz pomoć subvencija za nova radna mesta, Srbija vodi od 2006, na ideju tadašnjeg ministra Mladana Dinkića, o čemu je Istinomer već [pisao](#). Ovu praksu je krajem 2013. godine ukinuo Saša Radulović, tadašnji ministar privrede, navodeći da je to pogrešan način razvoja privrede. Tada je javnost čula da niko ne kontroliše da li su investitori zaista ispunili ugovorne obaveze, a nikada nije urađena ni ozbiljna analiza efekata ove mere. Međutim, posle duže pauze, Vlada Aleksandra Vučića, u martu 2015. godine donosi Uredbu o uslovima i načinima privlačenja direktnih investicija kojom se opet vraća Dinkićevom receptu

⁵⁵ <http://m-novine.com/vucic-u-rumi/>

⁵⁶ <http://www.istinomer.rs/ocena/3477/Niko-nece-investirati-u-Srbiju-bez-podsticaja>

subvencionisanja novih radnih mesta. Na subvencionisanje radnih mesta se gleda kao na odgovornu politiku privlačenja investitora.

Sličnu analizu objavljuje i N1⁵⁷, ali se ne bavi pojedinačnim investitorima koji su investirali i zaposlili radnike bez subvencija:

Novе investicije gotovo po pravilu idu uz subvencije za ulagače. Hiljade evra po radnom mestu je, kako tvrde u vladi, neminovna cena privlačenja investitora. Može li se nova fabrika otvoriti i bez ulaganja novca svih građana?

Decenija subvencija. Još od sredine prošle dekade, nijedna vlast se nije odrekla davanja para iz državne kase za ulagače i nove radnike. „Normalno da je uloženo sa jedne strane, ali sa druge to je povratna investicija“, kaže Miroslav Miletić iz privredne komore. Ulagači su dobijali razne vrste subvencija. Na listi kompanija koje su dobile novac iz budžeta su GFX Simens, Panasonic BOS, Leoni, YURA, Swarovski, Lear. Tokom prethodne decenije, računa se da je investitorima dato više od pola milijarde evra podsticaja.

„Koliko ja znam ne postoji ni jedna studija koja bi dokazala opravdanost subvencija“, kaže Bogdan Petrović, savetnik za ulaganja. No u državi od te prakse neće odustati.

„Obezbeđujemo sve veći broj radnih mesta, i to ćemo da radimo sve dok ne spustimo nivo nezaposlenosti do nivoa ispod proseka EU. Hoćemo da budemo bolji od proseka EU, e onda ćemo da razmišljamo da li taj deo novca možemo da ulažemo u neke druge kapitalne projekte“, rekao je premijer Aleksandar Vučić.

Podsticaji za zapošljavanje nisu srpski izum, sličnih projekata ima i u drugim zemljama. Takođe, postoje i razne vrste podsticaja. Na primer, Nacionalna služba za zapošljavanje trenutno promovise svoj program. „Ne treba nam podrška za one koji se lako mogu zaposliti, koji rade za dobru zaradu, mogu da biraju poslodavce, da ih menjaju svaki dan. Treba nam podrška za one ljude koji su dugo na našoj evidenciji, koji nemaju adekvatne kvalifikacije, nemaju adekvatnu stručnu praksu i imaju manje šanse na tržištu rada“, kazao je Zoran Martinović, iz Nacionalne službe za zapošljavanje.

Bogdan Petrović kao problem vidi i to što se subvencijama podstiču slabo plaćena radna mesta, koja sobom ne donose i nove tehnologije. "Ako već ugovaramo subvencije neka to budu radna mesta koja će donositi 500 evra, tu željenu platu koja se nudi. Pa da znamo da je to duplo veće od minimalca pa da država ima dobit. Mi ugovaramo radna mesta za koje se isplaćuje plata minimalac plus 20 odsto.

Neke od kompanija koje su došle uz pomoć subvencija u javnosti su poznate i po upitnom tretmanu radnika. Upitno je i da li će kompanije, nakon isteka perioda dobijanja državne pomoći napustiti Srbiju i otići u neku drugu zemlju. Privrednicima prijaju subvencije, ali dobar poslovni ambijent koji im je potreban podrazumeva i druge stvari. Da mehanizmi države rade, da je manje korupcije, u krajnjem slučaju da im se putevi sa državom ne ukrštaju, osim kad im je potrebna neka administrativna usluga.

Sagovornici lista Danas zaključuju da su subvencije nužne⁵⁸:

⁵⁷ <http://rs.n1info.com/a234634/Biznis/Subvencije-Da-li-su-nove-fabrike-mogu-ce-bez-ulaganja-novca-gradjana.html>

Subvencije investitorima nužne, ali bez strategije ne daju efekte

Na ukupan iznos investicija od skoro dve milijarde evra, odobreno oko 420 miliona evra podsticaja, što je uposlilo oko 60.000 ljudi * Uspostavljena je detaljna kontrola investitora koji koriste subvencije, rezultat su 94 raskinuta ugovora * Poslovno okruženje u Srbiji nije uređeno i investitori preko državnih povlastica traže garancije da će uspeti da povrate novac koji ulože

Gotovo sve značajnije strane investicije u Srbiji privučene su državnim subvencijama za zapošljavanje radne snage. To su činile i vlade do 2012. godine, a tu praksu su preuzeli i naprednjaci. Nekada je privilegija zvana subvencije, odnosno davanje novca građana Srbije, bila rezervisana samo za strane investitore, ali nakon donošenja novog Zakona o ulaganjima to pravo imaju i domaći.

Sudeći po izjavama čelnih ljudi u Vladi, dodela subvencija predstavlja strategiju koja bi trebalo da srpsku privredu digne na noge. S druge strane, građani sa negodovanjem gledaju na posezanje države u "njihov džep", jer se novac koji bi mogao biti usmeren, recimo, u školstvo ili zdravstvo, odvaja kako bi se, između ostalog, investitorima omogućilo sticanje profita. Stručna javnost pak smatra da praksa subvencionisanja investitora jednostavno mora da se primenjuje u Srbiji, ali da to nikako nije, niti može biti, strategija za ekonomski oporavak zemlje.

U Ministarstvu privrede za Danas ističu da je na ukupan iznos investicija od skoro dve milijarde evra, odobreno oko 420 miliona evra podsticaja, što je uposlilo oko 60.000 ljudi. Samo tokom prošle godine je izdvojeno oko 98,4 miliona evra za 23 investitora po toj osnovi.

- Ali to su samo najlakše merljivi rezultati. Takvim pristupom ostvareni su i mnogi drugi efekti... naplata poreza po svim osnovama, naplata doprinosa, naplata taksi, dažbina... ostvarena saradnja sa velikim brojem domaćih preduzeća, pozitivan uticaj na spoljnotrgovinski bilans, podizanje nivoa pozitivnog poslovnog ambijenta, uvođenje novih tehnologija - smatraju u Ministarstvu privrede. Ističu da politika podsticaja nije naš izum, već da je to prosto praksa koju koriste i druge države, primera radi Slovačka, Mađarska, Češka, Španija, Irska itd, kako bi rešile pitanje nezaposlenosti i diversifikovale svoju ekonomiju.

- Osim toga, na taj način daje se zamajac novom procesu industrijalizacije u zemlji. Takođe, u Srbiju dolaze i nove tehnologije. Tako su putem tog instrumenta u Srbiju došle kompanije Siemens, Panasonic BOS, Leoni, YURA, Beneton, Swarovski, NCR, Magna, PKC, Lear, Delphy, Calzedonia itd.

Što se tiče kontrole kako se sredstva troše, ističu u Ministarstvu privrede, ona u ranijem periodu nije postojala.

- Sada je uspostavljena detaljna kontrola tih projekta koje sprovodi naše ministarstvo i to se radi na dnevnom nivou. Rezultat te kontrole su 94 raskinuta ugovora, bilo zato što nisu poštovane ugovorne obaveze ili su nedostajale važeće bankarske garancije, bilo da je u pitanju sporazumni raskid. Uveden je red i sada se tačno zna kako se novac dodeljuje i kako se kontrolišu ugovorne obaveze - kažu u Ministarstvu privrede.

⁵⁸http://www.danas.rs/danasrs/ekonomija/subvencije_investitorima_nuzne_ali_bez_strategije_ne_daju_efekte.4.html?news_id=319901

Kontrola se ostvaruje tako što se redovno prati obaveza zaposlenja preko Centralnog registra obaveznog socijalnog osiguranja, a iznos ulaganja je dužan da potvrdi ovlašćeni nezavisni revizor, pri čemu je najvažnije da se prilikom isplate svake tranše mora dostaviti važeća bankarska garancija koja garantuje eventualni povraćaj novca. U slučaju da dođe do raskida ugovora isplaćeni novac se vraća u budžet aktiviranjem bankarske garancije, a korisnik takođe dužuje i zakonsku zateznu kamatu.

Ljubodrag Savić, profesor Ekonomskog fakulteta u Beogradu, kaže za Danas da su subvencije države investitorima "nužno zlo" i u datom trenutku jedini način za privlačenje stranog kapitala u Srbiju.

- Jednostavno, poslovno okruženje u Srbiji nije uređeno i investitori traže garancije da će uspeti da povrate novac koji ulože. U tom smislu traže i brojne povlastice, a jedna od njih jeste i subvencionisanje plata zaposlenima. To je investitorima isplativo, pa je to i razlog zašto strani kapital dolazi u Srbiju. Sa druge strane oni su potrebni nama nego mi njima zbog velike nezaposlenosti i generalno lošeg stanja srpske privrede, pa nema mnogo mesta za pregovore. Vlada je jednostavno prinuđena da investitorima da subvencije ili da rizikuje da oni odu negde drugde - objašnjava Savić.

Prema njegovim rečima, to što su Srbiji potrebni investitori ne znači da država treba da dozvoli kršenje radničkih prava i sopstvenih zakona.

- Radnici koji rade kod stranih investitora koji su dobili subvencije, veoma su slabo zaštićeni. Prinuđeni su da ćute i rade, prihvataju teške uslove, a ne smeju sindikalno da se organizuju niti dignu glas zbog nepravde, plašeći se da im ugovori neće biti obnovljeni, odnosno da će izgubiti posao i ugroziti egzistenciju svojih porodica. Za to je apsolutni krivac država koja je neadekvatnim zakonskim rešenjima poslodavcima dozvolila da se tako ponašaju prema radnicima. Kada to kažem, ne mislim na sve strane investitore. Neki od njih se zaista ponašaju korektno, ali ima i onih koji zaista šikaniraju radnike, što je nedopustivo - naglašava Savić.

On ističe da prilikom potpisivanja kupoprodajnih ugovora sa poslodavcima treba jasno precizirati šta su to osnovna radnička prava koja ne smeju da se uzurpiraju kao i to da se ustavne slobode i prava građana ne mogu kršiti.

- Očito da nadležni državni organi ne vrše adekvatnu kontrolu kada je reč o ponašanju poslodavaca koji su dobili subvencije prema radnicima. S obzirom da je reč o novcu poreskih obveznika koji se izdvaja za subvencije, kontrole da li ima nepravilnosti bi morale da budu i detaljne i česte, a zakonska regulativa prilagođena tome da se mogućnost bilo kakvog šikaniranja radnika eliminiše. Sasvim je jasno da su državi potrebne investicije, naročito strane, ali sa druge strane država je dužna i da štiti sva prava svojih građana pa tako i radnička - kaže Savić.

Iako smatra da je subvencionisanje poslodavaca zarad otvaranja novih radnih mesta potrebno Srbiji, naš sagovornik dodaje da to ipak ne može da izvede privredu Srbije na zelenu granu.

- Drugim rečima, privreda Srbije se sigurno neće oporaviti samo tako što će se investitorima davati subvencije. Do toga može doći samo tako što će se u Srbiji popraviti poslovni ambijent i što će investitori ulagati ne zato što će dobijati povlastice već jer će Srbiju prepoznati kao dobro i isplativo tržište u koje valja investirati jer će se ulaganja višestruko isplatiti i bez subvencija. Jednostavno subvencionisanje stranih investitora nije dovoljno da bi se realizovala reindustrijalizacija u Srbiji. A bez reindustrijalizacije, srpska privreda ne može doći na "zelenu granu". Da bi se to ostvarilo potrebno je iz temelja promeniti strategiju razvoja privrede. Država bi morala da stvori takve uslove u kojima će

reindustrijalizacija biti moguća, a industrijska preduzeća respektabilna i poželjna za preuzimanje od strane stranih kompanija - kaže Savić.

*

Premijer Srbije u jednoj izjavi otkriva da se subvencije daju jer je dobar priliv u budžet⁵⁹:

Nemačka kompanija Leoni počela je danas u Nišu izgradnju fabrike gde će proizvoditi kablove za ugradnju u automobile, a investicija je u vrednosti 22 miliona evra. Fabrika će u prvoj fazi imati 15.000 kvadratnih metara, a po završetku ukupnih radova 25.000 i zapošljavaće 2.200 radnika. Polaganju kamen-temeljca treće fabrike Leonija u Srbiji prisustvovali su premijer Aleksandar Vučić, direktor kompanije Leoni Srbija Klemens Saks, izvršni potpredsednik Leonija Ralf Maus, ambasador Nemačke u Srbiji Aksel Ditman i gradonačelnik Niša Darko Bulatović.

Vučić je rekao da očekuje da Leoni u Nišu zaposli 3.000 ljudi i da u Srbiji otvori i četvrtu fabriku, u Nišavskom okrugu, za šta bi ta kompanija dobila pet odsto veće podsticaje nego za dosadašnje investicije. On je kazao da je Vlada Srbije dala Leoniju podsticaje od 6,4 miliona evra za otvaranje fabrike u Nišu i da očekuje da ona, uprkos kašnjenju početka gradnje, počne da radi krajem juna. „**U prilikama smo da dajemo subvencije jer je stanje u budžetu bolje od planiranog**”, kazao je Vučić i dodao da krajem februara neće biti deficita u budžetu, iako je planirano da on iznosi 17 ili 18 milijardi dinara.

6.2. Prenošnje saopštenja i agencijskih vesti

*

Najčešće se vesti o investicijama (potpomognutim subvencijama i promovisanim od strane premijera) pišu na osnovu saopštenja iz Vlade, ređe na osnovu podataka dostavljenih od strane samog investitora. Većina medija u takvim prilikama prenosi agencijske vesti⁶⁰:

Aster tekstil će u Nišu otvoriti fabriku u kojoj će zaposliti 2.000 radnika (Beta)
14.10.2016.

Turska kompanija Aster tekstil najavila je danas da će 19. oktobra u Nišu otvoriti fabriku gde će zaposliti 2.000 radnika. Otvaranju fabrike prisustvovali su premijer Srbije Aleksandar Vučić. Aster tekstilu je za otvaranje fabrike u Nišu Vlada Srbije dala podsticaje od dva miliona evra.

Turska kompanija je krajem 2015. godine kupila Ei Čegar, nekada deo Ei holdinga, koji je proizvodio metalne proizvode i proizvode od lima.

*

Otvorena fabrika kompanije "Vibak" u Jagodini⁶¹ (Tanjug)
12. oktobar 2015

⁵⁹ <http://www.belami.rs/nemacki-leoni-u-nisu-gradi-fabriu-proizvodnja-pocinje-u-avgustu/>

⁶⁰ <http://novaekonomija.rs/vesti-iz-zemlje/aster-tekstil-%C4%87e-u-ni%C5%A1u-otvoriti-fabriku-u-kojoj-%C4%87e-zaposliti-2000-radnika>

⁶¹ <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/13/ekonomija/2067762/otvorena-fabrika-kompanije-vibak-u-jagodini.html>

Premijer Aleksandar Vučić zahvalio je italijanskim prijateljima koji su omogućili otvaranje fabrike kompanije "Vibak" u Jagodini i time obezbedili posao za više od tri stotine ljudi. Vlada Srbije, kako je naveo Vučić, **uložila je osam miliona evra**, investitor 60, a posao će u novoj fabrici imati 340 radnika, preneo je *Tanjug*. Premijer je nakon otvaranja fabrike u obraćanju prisutnima ponovio da je Srbija izašla iz recesije u teškoj godini u kojoj je krenula u mere fiskalne konsolidacije i poručio da više neće ići u recesiju već će biti na putu dinamičnog rasta. „Svake godine ta stopa dinamičnog rasta biće viša i viša“, rekao je Vučić, primetivši da, s obzirom da je i vlada dala novac za novu fabriku, nije problem da pronađemo novac, te ocenio da ga imamo dovoljno, ali ga nemamo za bacanje. Nikada vam nije žao da date novac za zapošljavanje novih ljudi, rekao je premijer i zahvalio gradonačelniku Jagodine Draganu Markoviću što je pronašao investitora.

Primetio je, međutim, da nije slučaj u svim lokalnim sredinama da se potruže i pronađu investitore nego se čeka na pomoć Vlade Srbije. U tom smislu premijer se u šali osvrnuo i na reči direktora "Vibak Balkani" Patricija Masinija koji je rekao da su se „lepo dogovorili sa Palmom i Dačićem, a rekli Vučiću - plati“.

*

Otvoren novi pogon fabrike „Kontinental“⁶² (Tanjug)
07. mart 2017.

U Subotici je danas otvoren novi pogon kompanije za proizvodnju delova za auto-industriju Kontinental, u kojoj će biti zaposleno više od 500 novih radnika. Premijer Aleksandar Vučić, koji je pre otvaranja razgovarao sa predstavnicima rukovodstva fabrike, istakao je da je i ova fabrika dokaz da vlada ispuni sve ono što dogovorimo sa investitorima, a na dobrobit građana Srbije i pozvao ih da nastave ulaganja u Srbiju. On je istakao da će na mestu gde je novi pogon za 500 novih radnika nekada bilo blato i kaljuga i da su mnogi „vrteli glavom“ kada je bilo rečeno da će da nikne fabrika, a ona je nikla nakon devet meseci. Kako je rekao, Vlada Srbije i građani su pomogli da se ova investicija ostvari i naznačio da je **vlada dala oko tri miliona evra**, a investitor, Kontinental, 14,5 miliona evra. Vučić je naveo da će u fabrici posao naći i građani iz drugih opština, a ne samo Subotice, u kojoj je sve manje onih koji žele posao, a nemaju ga.

*

Vučić: Dajemo nadu jugu Srbije⁶³ (Mondo/agencije)
31. januar 2016.

Italijanska fabrika za proizvodnju obuće Geoks zvanično je danas otvorila svoje pogone u Vranju u prisustvu premijera Srbije Aleksandra Vučića. Otvarajući danas fabriku Geox u Vranju premijer Aleksandar Vučić rekao je da je došlo vreme da Srbija promeni odnos prema najsiromašnijem delu naroda, da će vredni Vranjanci sada imati siguran i dobar posao, te da je to dokaz da se marljiv rad isplati.

U izgradnju fabrike italijanska kompanija uložila je 15,8 miliona evra, dok **Vlada Srbije izgradnju i otvaranje subvencioniše sa 11,25 miliona evra, odnosno sa 9.000 evra po svakom novootvorenom radnom mestu**. To je prva italijanska fabrika koja je izgrađena u industrijskoj zoni u Vranju. **Vlada je, takođe, Vranju dala 100 miliona dinara za uređenje zemljišta** u Slobodnoj zoni, što je bio

⁶² <http://studiob.rs/vucic-obilazi-fabriku-kontinental-u-subotici/>

⁶³ <http://mondo.rs/a871093/Info/Ekonomija/Geoks-u-Vranju-Vucic-otvorio-fabriku.html>

preduslov da može da počne izgradnja fabrike. Grad Vranje je po ugovoru završio kompletnu infrastrukturu u tom delu industrijske zone Bunuševac, a u planu je i izgradnja obilaznice. Svečanom otvaranju prisustvuje i prvi potpredsednik vlade i ministar spoljnih poslova Ivica Dačić, koji je 2012. i postavio kamen temeljac za izgradnju fabrike, kao i ministar privrede Željko Sertić. Ugovor o izgradnji fabrike potpisan je u oktobru 2012.

6.3. Izjava političara glavna vest

*

Većina izveštaja o velikim investicijama završi se na ceremonijama i izjavama političara, ređe i predstavnika investitora⁶⁴:

Vučić u Bariču: Prva fabrika posle 11 godina, Vlada dala 22,7 miliona evra (Fonet, 2. aprila 2016.)

Premijer Srbije Aleksandra Vučić poručio je, na ceremoniji polaganja kamena temeljca za izgradnju fabrike "Mei Ta" u Industrijskoj zoni u Bariču, da je to prva fabrika na teritoriji grada Beograda u proteklih 11 godina. Vlada **Srbije izdvojila 22,7 miliona evra za ovu investiciju**. To je ogroman novac, ali mi znamo da je to za budućnost 1.400 porodica, za buduće kooperante, rekao je Vučić i napomenuo da se radi o kompaniji koja pravi kućišta za turbo kompresore automobilske industrije. Imao sam prilike da sretnem mlade ljude iz Obrenovca koji idu u tehničku i Poljoprivrednu-hemijsku školu koji će ići na praksu o ovu firmi i uče posle škole. Kompanija će uzeti najbolje u svoju fabriku, to je ono dualno obrazovanje, rekao je Vučić.

*

Što se tiče investicije Mei Ta u Obrenovcu, objavljena je, međutim, i analiza šta zaista piše u ugovoru⁶⁵. I pored ovih javno dostupnih podataka i dokumenata, mediji dva meseca kasnije sa ceremonije polaganja kamena temeljca izveštavaju prenoseći tvrdnje političara da se kineska kompanija obavezala da će zaposliti 1400 radnika:

Zašto poklanjamo milione evra kineskoj kompaniji? (Istinomer, 20. februar 2016)

Nakon šest meseci upornog insistiranja Istinomer je uspeo da dobije zvanično potpisane primerke Okvirnog sporazuma o investiranju između Srbije i kineskih partnera. Poreski obveznici Srbije sa najmanje 21 milion evra finansiraće izgradnju pogona kineske kompanije „Meita Europe doo“ u Bariču kod Obrenovca. Zauzvrat, kineski investitor zaposliće do 2021. godine **770 radnika što znači da ćemo za jedno radno mesto platiti nešto manje od 28 hiljada evra!**

Nakon šest meseci upornog insistiranja i uz pomoć kancelarije Poverenika za informacije od javnog značaja, Istinomer je uspeo da dobije zvanično potpisane primerke [Okvirnog sporazuma o investiranju](#) između Srbije i kineskih partnera. U [ugovoru o dodeli sredstava](#) u svrhu realizacije Projekta novog postrojenja u Bariču stoji da će za investiciju vrednu 60 miliona evra, pored podsticaja za novozaposlene

⁶⁴ <http://www.novosti.rs/vesti/beograd.74.html:598600-Mali-Fabrika-Mei-Ta-prva-koja-se-gradi-u-Beogradu-od-2005-godine>

⁶⁵ <http://www.istinomer.rs/clanak/1423/Zasto-poklanjamo-milione-evra-kineskoj-kompaniji>

Srbija dati između ostalog i 14 hektara vlasništva na zemljištu, utvrđen nasip na Savi, trogodišnje oslobađanje od plaćanja komunalnih troškova i druge olakšice.

Po [mišljenju dr Milana Kovačevića](#), savetnika za strana ulaganja ugovor koji je Srbija potpisala sa kineskim partnerima je štetan jer domaća strana daje mnogo, a teško je utvrditi šta i koliko dobija za uzvrat.

„Ja se bavim ovako krupnim ugovorima barem 50 godina, ali ovakav ugovor i ovakvi dokumenti, to stvarno čini mi se da još nisam video“, rekao je Kovačević za Istinomer.

Dok su gradski funkcioneri govorili da će u Obrenovcu ta kineska kompanija zaposliti čak 1400 radnika, prema dokumentima koje je Istinomer dobio od Ministarstva privrede, reč je o samo 770 novih radnih mesta. U Okvirnom sporazumu o investiranju stoji da će „Mei Ta Europe“ doo „uložiti napor“ da zaposli dodatnih 600 radnika, ali to nije precizirano kao ugovorna obaveza.

Dinamika zapošljavanja predviđena ugovorom je takva da će u ovoj godini u novom postrojenju biti zaposleno 40 novih radnika, u 2017. dodatnih 110 radnika, u 2018. i 2019. po 200 novih radnika, a u 2021. preostalih 120 novih radnika. Po istoj dinamici država Srbija uplaćivaće po 3,5 miliona evra, odnosno 7 miliona evra u poslednjoj godini. **O „naporima zapošljavanja dodatnih 600 radnika“ u Ugovoru o dodeli sredstava nije bilo reči.**

„Investicija“ kiparske ofšor kompanije može proći i bez ikakvog ulaganja sopstvenih sredstava i celokupno strano finansiranje može biti kredit sa visokom kamatom. Poslovanje nije definisano i izvozom može biti odnošen sav profit, a zapošljava se malo ljudi sa nižim zaradama. Izostala je računica šta se dobija i kolika je vrednost dobitka, dok je istovremeno ostalo mnogo prostora za moguću korupciju. Na jednom mestu je utešno ugovoreno da sva „pomoć“ uključujući i nenovčanu, neće preći 50% ukupne investicije tokom 6 godina, dok je na drugom mestu potpuno drugačija odredba, da će najmanje 25% od 60 miliona evra biti bez pomoći države i iz sopstvenih sredstava poklonoprimalaca. Dakle moguće je da poklon dosegne 30 miliona evra, ali i čitavih 45 miliona evra, a zaposliće se samo 770 ljudi, u poslovanje koje nije određeno“, kaže Kovačević za Istinomer i dodaje da bi država morala da ima obavezu da uradi studiju izvodljivosti kod ovako krupnih projekata što se u ovom slučaju nije dogodilo.

Sagovornici sa kojima smo razgovarali kao posebno problematično ističu sticanje vlasništva nad zemljištem u Slobodnoj zoni Beograd. Naime, 14 hektara zemljišta država Srbije poklanja investitoru, dok će im preostalih 16 hektara prodati po ceni koja neće prelaziti 1,9 miliona evra. U Sporazumu stoji da će se naknadno pregovarati o sticanju vlasništva nad preostalih 10 hektara čime bi „Mei Ta Europe“ doo postala vlasnik celokopunog zemljišta u Slobodnoj zoni. Pored toga, država se obavezala da će o svom trošku u potpunosti infrastrukturno opremiti zemljište (električna energija, voda, gas), dok će "Mei Ta Europe" doo snositi jedino troškove takse za priključenje na infrastrukturu.

„Ne samo što je država sebi vezala ruke odredbom o „visini budžeta za naknadu“, već je stvorila sebi gotovo nemoguće uslove da se bilo ko drugi nadmeće za isto to zemljište. Znajući da će biti jedini, budući investitor svakako nema razloga da ponudi visoku naknadu za to zemljište. Odredba o 'punoj diskreciji' Investitora pri odobrenju zemljišta je pored toga i nejasna,“ kaže Nemanja Nenadić iz Transparentnosti Srbija.

Uz sva davanja predviđena pomentuim ugovorima naša država neće imati vlasničkog udela u Novom postrojenju što znači da neće imati ni pravo na učešće u dobiti. S druge strane, s obzirom da novo postrojenje posluje u slobodnoj zoni, „Mei Ta

Europe“ d.o.o. Obrenovac je oslobođena plaćanja PDV-a, carine, taksi, kao i PDV-a na utrošene energente u skladu sa Zakonom o slobodnim zonama.

„Okolnost da država daje tako velike podsticaje preduzećima u kojima nema vlasnički udeo niti pravo na ostvarivanje koristi otvara pitanje elementarne logike. Možda je i istina da bez podrške države mnogi investitori ne bi bili spremni da dođu. Međutim, novac koji im se daje ne pada s neba, kao što ni druga sredstva koja im se ustupaju bez naknade nisu bez vrednosti. Država nema svoj novac, već samo ono što je od nekoga već uzela ili će od nekoga uzeti. Dakle, pitanje koje bi moralo da bude predmet ozbiljnih rasprava i analiza jeste da li bi domaći privrednici, od čijih poreza se finansiraju subvencije za nove investitore, i sami mogli da zaposle više radnika, kada bi bili rasterećeni finansijskih obaveza prema državi za iznos datih subvencija,“ zaključuje Nenadić.

6.4. Nejasne i nepotpune vesti

*

Bilo je vesti u kojima nije razjašnjeno ko kome daje subvenciju, a ko kome prebacuje novac:

Vučić: Otvaranjem fabrike, upalićemo svetla u Lebanu⁶⁶ (Beta)

Premijer Srbije Aleksandar Vučić izjavio je u Lebanu da će turska kompanija "Ormo grupa" za dva do tri meseca početi proizvodnju vunice i u narednih pet godina zaposliti 300 ljudi. Vučić je sa predstavnicima turske kompanije obišao pogone ruiniranog preduzeća "15. maj Eksporteks", **za čiju kupovinu i adaptaciju je Vlada Srbije izdvojila 147 miliona dinara**. Pre posete Vučića predstavnici lokalne samouprave i turske kompanije potpisali su ugovor o adaptaciji fabričkih pogona i pokretanju proizvodnje.

Premijer je na konferenciji za novinare rekao da je otvaranje 300 radnih mesta veliki događaj i za ceo Jablanički okrug. On je dodao da je Lebane proteklih decenija imalo najveće demografsko pražnjenje. "Otvaranjem ove fabrike upalićemo svetla u Lebanu", rekao je Vučić.

Predstavnik turske kompanije Besim Nikar je izrazio zadovoljstvo što se dogovor odvija po planu i što premijer Vučić i Vlada Srbije poštuju data obećanja. On je rekao da u kompaniji u Turskoj proizvode 250 tona vunice dnevno i da su najveći proizvođači i izvoznici te tekstilne robe iz Turske.

*

Naravno, nisu malobrojne ni vesti o investitorima u kojima se uopšte ne pominje iznos subvencije. Ukoliko predstavnici vlasti nisu našli za shodno (kao što često čine) da se sami pohvale subvencijama, pitanja te vrste se uglavnom ne postavljaju. U konkretnom slučaju reč je o 4,2 miliona evra subvencija za period 2015-2017. godina, (35% opravdanih troškova procenjenih na osnovu opravdanih početnih investicionih troškova - za zgradu i industrijsko opremanje). Ugovorom se investitor obavezao da uloži 12 miliona evra i da do kraja investicionog projekta (tri godine) poveća broj zaposlenih sa trenutnih 121 na 271. U izveštaju se, međutim, samo navodi, bez pozivanja na izvor - vladu, investitora ili nekog proroka - da „trenutno u fabrici radi 135 radnika, a očekuje se da će fabrika povećati i obim proizvodnje i broj radnika u budućnosti“.

⁶⁶ <http://rs.n1info.com/a233993/Biznis/Vucic-u-Lebanu.html>

Francuski delovi iz Stare Pazove⁶⁷ (Tanjug | 18. februar 2014)

Prvi potpredsednik Aleksandar Vučić otvorio fabriku auto-komponenti. Najvažniji zadatak rešavanje problema u ekonomiji - poručio Vučić

Prvi potpredsednik vlade Aleksandr Vučić izjavio je u utorak uveče da je najvažniji zadatak rešavanje problema u ekonomiji i podvukao da će se ukoliko u tome bude postojala ista posvećenost kao u borbi protiv korupcije i kriminala u ekonomiji biti postignuti neuporedivo bolji rezultati. Vučić je prilikom otvaranja fabrike "Streit nova" u Staroj Pazovi, koja proizvodi komponente za automobile rekao da svaka uspešna kompanija koja dođe u našu zemlju i napravi dobar rezultat istovremeno zapošljava ljude ali i dovodi investitore, te da „mi očekujemo još više investitora iz inostranstva". Navodeći da je Stara Pazova jedna od pet najboljih opština u Srbiji po nivou zaposlenosti, odnosno po najnižem nivou nezaposlenosti, Vučić je zahvalio francuskoj kompaniji na ulaganjima.

Izvršni direktor fabrike Rene Barkolone je izrazio veliko zadovoljstvo investicijom u Staroj Pazovi i nadu da će unaprediti i proširiti poslovanje u Srbiji, pohvalivši istovremeno znanje, trud, posvećenost i obučenost naših radnika. O posvećenosti opštine da stvori povoljan ambijent investorima govori i podatak da su svi potrebni papiri i dozvole obezbeđeni za tri meseca, što bi, kako je naveo predsednik opštine Stara Pazova Đorđe Radinović, u Nemačkoj trajalo godinu dana.

Pogoni fabrike "Streit nova" nalazi se na oko 6.000 kvadratnih metara, a još dve hiljade kvadrata namenjeno je administrativnim službama. Trenutno u fabrici radi 135 radnika, a očekuje se da će fabrika povećati i obim proizvodnje i broj radnika u budućnosti.

6.5. Subvencije i politička kampanja

*

Otvaranje fabrika kojima su dodeljene subvencije u vreme predizborne kampanje je redovna pojava. U ovom slučaju predsednik Vlade je obišao više fabrika, među kojima i jednu koja je dobila subvencije, a Tanjug je napravio dve vesti - jednu posvećenu premijeru u obilasku fabrika, a drugu posvećenu premijeru koji se hvali zapošljavanjem radnika, i pominje subvencije. U prvoj se subvencije uopšte ne pominju:

Otvorena fabrika delova za automobile u Vladičinom Hanu⁶⁸
07.04.2016.

Premijer Aleksandar Vučić otvorio je danas fabriku turskog investitora „Teklas automotive”, koja proizvodi komponente za delove automobila, a čija će ukupna investicija biti 11,35 miliona evra. Vrpce su presekli premijer Vučić i ambasador Turske u Srbiji Mehmet Kemal Bozaj, a otvaranju fabrike prisustvuju i ministri Rasim Ljajić i Željko Sertić. Investicija će biti zaokružena do 2018. godine, uz 400 zaposlenih radnika u prvom kvartalu, do konačnih 1.200 radnika, kada se očekuje profit od 20 miliona evra.

⁶⁷ <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/ekonomija/aktuelno.239.html:478879-Francuski-delovi-iz-Stare-Pazove>

⁶⁸ <http://www.politika.rs/sr/clanak/352634/Otvorena-fabrika-delova-za-automobile-u-Vladicinom-Hanu>

Turski „Teklas automotive” osnovan je 1971. godine sa glavnim akcentom na automobilsku industriju. Kompanija projektuje, razvija i proizvodi sisteme za cirkulaciju fluida, brisače za kola, zajedno sa delovima protiv vibracije, za proizvođače originalnih delova širom sveta.

Ta kompanija u Srbiji, odnosno u Vladičinom Hanu, planira proizvodnju sistema za cirkulaciju fluida niskog pritiska. Na ulasku u fabriku postavljeni su automobili opremljeni proizvodima te kompanije, koje je premijer obišao.

Premijer je posetu Vladičinom Hanu ranije danas počeo u fabrici za preradu voća i povrća Nektar, gde je obišao proizvodni pogon, novu hladnjaču i novi skladišni prostor za voćne koncentrate, u koju je ta kompanija uložila više od sedam miliona evra. Time je povećan kapacitet hladnjače na 6.000 tona smrznutog voća, a podignut je i ukupan kapacitet i mogućnost otkupa voća za još 20.000 tona. Proizvodni kapaciteti za preradu voća u Nektaru su 120.000 tona u sezoni. Proizvodni pogon u Vladičinom Hanu ima trend da postane najveći centar za preradu voća u Srbiji, kao i najveći otkupni centar, navode u Nektaru. Ta fabrika saraduje sa više od 500 farmera na području Vladičinog Hana, Leskovca, Crne Trave, Medveđe, Lebana, Dzepa, a brojnim kooperantskim odnosima sa manjim proizvođačima i direktno omogućava zapošljavanje velikog broja ljudi i potpomaže razvoj voćarstva i celokupne privrede. Nektar grupa ukupno zapošljava više od 1.500 radnika, a u Vladičinom Hanu 150, dok se u sezoni taj broj duplira zbog sezonskih poslova.

Nakon Nektara, premijer je obišao i fabriku za proizvodnju proizvoda na bazi biljnih masti i obranog mleka u prahu „Belanova 2014”, i pokrenuo prvu rekonstruisanu mašinu za proizvodnju alu - čelične užadi za dalekovode u fabrici „Smelting d.o.o.,”. Preduzeće „Belanova 2014” počelo je proizvodnju u martu 2014. godine, a bavi se proizvodnjom proizvoda na bazi biljnih masti i obranog mleka u prahu, sa projektovanim kapacitetom 20 tona sira na osam sati. Osnivački kapital je 100 odsto bugarski, a robu plasiraju u Srbiji, BiH, Crnoj Gori, Makedoniji i Rusiji. Preduzeće zapošljava 47 radnika, a u planu je proširenje asortimana za proizvodnju kačkavalja, koje je već instalirano. „Smelting” se bavi proizvodnjom opreme za distribuciju električne energije i upravljanje električnom energijom u Suvoj Moravi, sa osnovnim kapitalom od 42,3 miliona dinara. Kapacitet je 8.000 tona gotovog proizvoda godišnje, što je količina od koje bi mogao da se napravi 40 kv dalekovoda u dužini od 1.500 kilometara. Dugoročni plan je osnivanje fabrike za proizvodnju transformatora, u šta će biti uloženo od tri do pet miliona evra. U fabrici trenutno radi 13 radnika, a u planu je povećanje broja zaposlenih do 200.

Vučić: Da Vladičin Han ponovo živi, da ljudi rade⁶⁹

Premijer Aleksandar Vučić poručio je danas, posle otvaranja fabrike tirske kompanije „Teklas automotive” u Vladičinom Hanu, da taj grad i deo Srbije ponovo „ustaju” i postaju mesto gde građani mogu da rade i pristojno žive.

Vučić je na otvaranju fabrike, koja će zaposliti i do 1.200 radnika, najavio još investicija u tom kraju Srbije, kao i još investicija iz Turske. Premijer je podsetio da **je vlada dala 4,7 miliona evra subvencija** za „Teklas automotive” da bi radnici u Vladičinom Hanu imali budućnost i nedvosmisleno znali da mogu da ostanu da žive u tom mestu i da će njihova deca imati gde da rade i dobro i pristojno žive.

„Ovo je veliki dan, ne samo za Vladičin Han, Pčinjski i Jablanički okrug, već i za celu Srbiju”, rekao je Vučić. Navodeći da su fabrike u tom kraju Srbije prethodnih godina uništene, da je broj stanovnika u Vladičinom Hanu sa 28.000 pao na 21.000, Vučić je

⁶⁹ <http://www.politika.rs/sr/clanak/352634/Otvorena-fabrika-delova-za-automobile-u-Vladicinom-Hanu>

poručio da od danas taj grad ponovo ustaje i postaje mesto u kojem će se ljudi zapošljavati, postaje grad koji živi. Vučić je rekao da će ta fabrika praviti automobilske delove za Mercedes, BMW, audi, folksvagen, škodu - najbolje evropske proizvođače i da ima perspektivu da proširi delatnost i proizvodnju i pravi nove fabrike u Vladičinom hanu. Navodeći da je u razgovoru sa radnicima video da su svi srećni što imaju posao i mogu da rade, Vučić je vlasniku fabrike poručio da takvu sreću i zahvalnost retko gde moći da vidi. Vučić je svim radnicima pozeleo mnogo godina uspešnog rada, pristojne plate i da mogu da žive u svom gradu i izdržavaju svoje porodice. Premijer je rekao da ova fabrika nije kraj investicija za Vladičin Han i jug Srbije, ističući da vlada želi da se svaki građanin Srbije, bilo da živi u Vladičinom Hanu ili Beogradu, zna da država čini poednako za svakog od njih. Vučić je najavio da je za dovođenje novih investitora veoma važno da budu završeni i najvažniji putevi u tom delu Srbije, dodajući da će vrlo brzo otvoriti i deonicu Grabovnica-Grdelica u dužini od 5,8 kilometara, kao i put kroz Grdeličku klisuru. Investicija će biti zaokružena do 2018. godine, uz 400 zaposlenih radnika u prvom kvartalu, do konačnih 1.200 radnika, kada se očekuje profit od 20 miliona evra.

*

Pojedini mediji ne izveste ni o fabrici ni o onome čime će se baviti, koliko će radnika zaposliti i koliko je investitor uložio, već se zadovolje izveštajem da je predsednik Vlade nasmejan i zahvalan radnicama koje su odlučile da zarade novac⁷⁰:

Predsednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić danas je svečano otvorio fabriku Tibet moda u Čupriji. (Kurir, 30. septembar 2016)

„Ja nemam prava da navijam za Čupriju, ali sam obećao u ime Vlade Srbije da ćemo zaposliti što više ljudi možemo. Hoću da pokažem da možemo da razvijamo našu zemlju u svakom pogledu. Retko me možete videti nasmejanog, ali sada imam razloga, pre svega zbog suficita u budžetu“, rekao je premijer na ceremoniji otvaranja. Vučić se posebno zahvalio radnicama fabrike, jer su odlučne da zarade za sebe, svoju decu i roditelje. „Takvim pristupom i radom ćete zarađivati još više. Želim vam uspešan rad, mnogo sreće i dobre plate“, zaključio je on.

*

Predsednik Vlade Srbije na jednoj od (brojnih) promocija subvencija, iako ga niko za to nije pitao, niti optuživao u danima ili nedejama pre ceremonije, izjavio je da Vlada Srbije ne kupuje naklonost i glasove birača socijalnim i jednokratnim merama, već ulaže u nova radna mesta. Posebno je zanimljivo da je ova izjava o kupovini glasova data u (kratkim) periodu između vreme dve izborne kampanje (oktobar 2016. godine):

Vučić: Naš najvažniji posao – ulaganje u rast i bolji život građana⁷¹

Nova politika Vlade Srbije biće politika rasta, podsticanja ulaganja i razvoja, najavio je premijer Aleksandar Vučić u Jagodini, gde je položen kamen temeljac za novi pogon italijanske kompanije "Aunde".

⁷⁰ <http://www.kurir.rs/vesti/biznis/svecanost-u-cupriji-premijer-vucic-danas-na-otvaranju-fabrike-tibet-moda-clanak-2467541>

⁷¹ <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/13/ekonomija/2505606/kamen-temeljac-za-novi-pogon-fabrike-aunde-u-jagodini.html>

„U prethodne dve godine postavili smo temelje moderne srpske ekonomije, ne toliko politike, koliko ekonomije. Uspostavili smo tržište rada, a još nam nedostaje upotpunjeno tržište robe i kapitala. Ali polako se tome približavamo“, rekao je premijer i dodao da je to primetio i italijanski ambasador u Srbiji Đuzepe Manco.

„Zaposleno je 240 ljudi, a po ugovoru biće još 370, odnosno najmanje 610, a mi se nadamo ukupno 650. Investicije 'Aunde' u Srbiji se povećavaju. Mi smo svoje obaveze od 1,2 miliona evra isplatili i potpisali 1,1 milion. Ne bismo ih privukli da taj novac nismo dali. Otišli bi negde drugde. Deca koja uče u tekstilnoj školi ne bi imala taj posao“, rekao je Vučić.

To su, istakao je, narodne pare, a posao Vlade je da tim parama upravlja na domaćinski način. Istakao je da će biti **najpametnije da to što smo sada uštedeli ulažemo u nova radna mesta, a ne da socijalnim i jednodnevnim merama kupujemo naklonost i glasove birača.**

*

Tezu o kupovini glasova, ali ne kroz socijalna davanja već upravo kroz zapošljavanje, pokušali smo da proverimo poredeći rezultate izbora 2016. i 2017. godine u pojedinim mestima u kojima je Vlada Srbije u prethodne dve godine subvencionisala otvaranje novih radnih mesta, sa rezultatima koje su vladajuće partije (na izborima 2016 godine, zbirno SNS i SPS-JS, a na izborima 2017. godine Vučić) odnosno kandidat ostvarili na nivou cele Srbije.

	Srbija 2016. 59,2% SNS 48,25% SPS-JS 10,95%	Srbija 2017. Vučić 55,07%
Obrenovac (Mei Ta)	50,85 + 11,29	57,42
Stara Pazova (Streit Nova)	54,44 + 7,92	58,35
Smederevo (PKC Wiiring System)	56,89 + 10,13	60,77
Čuprija (Truck Lite Europe i Tibet moda)	64,71 + 7,58	65,37
Jagodina (Aunde)	44,69 + 26,97	57,28
Vranje (Geox)	53,53 + 20,27	69,06
Rača (Yura)	40,43 + 11,49	67,19
Leskovac (Yura)	53,46 + 16,68	66,15
Niš (Yura i Džonson Električ)	46,47 + 10,92	50,83
Vladičin Han (Teklas Automotive)	59,63 + 11,22	74,05
Prokuplje (Leoni)	55,52 + 10,26	67,97
Subotica (Kontinental)	41,65 + 4,89	51,08
Lebane (Ormo)	53,23 + 23,82	76,97
Niška Banja (IME)	54,63 + 12,89	62,88

6.6. Analize subvencionisanja

*

Jedna od veoma kvalitetnih analiza subvencionisanja stranih investitora, objavljena u nedeljniku Vreme u septembru 2016. godine sadrži i osvrt zbog čega neke opštine ne mogu da ponude državnu pomoć investitorima. U

konkretnom slučaju reč je o Paraćinu, u kome je na vlasti DS i kompaniji Delfi Pakard. Pomenuta kompanija ima pogon u Novom Sadu, koji je mesec dana nakon objavljivanja ove analize u nedeljniku Vreme obišao Aleksandar Vučić. On je tom prilikom, na pitanje sa koliko novca je Vlada subvencionisala Delfi u Novom Sadu, odgovorio: „Mnogo“, ali nije naveo tačan iznos, već je rekao da će „kasnije objaviti taj podatak“. Najavio je, međutim, da će Delfi 2017. godine otvoriti novi pogon u Paraćinu i zaposliti 1.500 ljudi⁷². Ugovor, u kome su podaci dostupni u odluci KKDP o dozvoljenosti državne pomoći, predviđa subvenciju od 18,3 miliona evra (po 6,1 milion u 2017, 2018. i 2019. godini), pri čemu investitor treba da uloži 25,7 miliona evra u prve dve godine u postrojenje u Novom Sadu i zaposli 2.000 radnika, a 2019. godine 8,6 miliona evra u drugo postrojenje i zaposli 1.000 radnika.

Koliko koštaju državne subvencije
Vreme, Radmilo Marković, 22. septembar 2016.

U antologijskom intervjuu Miroslava Čučkovića iz maja ove godine za “Insajder”, građani su mogli da saznaju mnoge stvari (serijal “Srbija, najveći pojedinačni ‘strani investitor”). Između ostalog, da je lokalna vlast u Obrenovcu, sa ciljem privlačenja stranog investitora, analizirala “pedigre” 7000 ljudi koji se nalaze na birou za nezaposlene, da li su njihovi roditelji radili u “Prvoj iskri” u Bariču, i da li “imaju taj gen elektro ili mašinskog stručnjaka”, jer, kako kaže Čučković: “Vi ne možete kao ćerka majke koja je bila šnajder, biti loš šnajder.” Takođe, osim predloga da “Vučiću treba dići spomenik u svakom gradu”, te da “treba dati još veće podsticaje”, Čučković je izjavio da je taj strani investitor (kineska kompanija “Mei Ta”) “analizirao svih 55.000 zdravstvenih kartona u Obrenovcu, zato što ozbiljne kompanije gledaju kakvo je zdravstveno stanje tog dela stanovništva, zato što neće da plaćaju penale zbog iznenadnih bolesti”, a dodao je i da su besmisleni podaci koje je izneo bivši predsednik Srbije Boris Tadić, da je nivo subvencija za ovog investitora (oko 29.000 evra po radnom mestu) najviši u Evropi.

Jedna stvar iz ovih Čučkovićevih razmatranja dokazano nije tačna. Poverenik za informacije od javnog značaja Rodoljub Šabić je proverio podatak o tome da su kineski investitori pregledali 55.000 zdravstvenih kartona građana Obrenovca, i utvrdio da se Čučković malo “zaigrao” u pokušaju da pokaže da je spreman na sve, samo da privuče strane investitore. Prema Šabićevom saopštenju, “Čučković je, pored ostalog, izjavio da se radi o ‘rečima izrečenim u zanosu’, kao i da mu je ‘izuzetno žao što je izjava shvaćena na pogrešan način’, i istakao je da ‘pod moralnom, materijalnom i krivičnom odgovornošću, izjavljuje da u konkretnom slučaju nikada nije došlo do obrade podataka o ličnosti bilo kog građanina Obrenovca’”.

A OD DRŽAVE – ŠIROKO

No, bar još jedna stvar nije tačna. Uprkos upornom neslaganju onoga što je Čučković govorio o broju radnika koje će “Mei Ta” zaposliti i onoga što piše u ugovoru, za 770 radnika koji će raditi u toj firmi država je dala subvenciju od 22,7 miliona evra. Ali, ta subvencija od 29.000 evra po radnom mestu nipošto nije najveća subvencija u Evropi, jer – nije najveća ni u Srbiji. Kako je sredinom septembra izvestio “Istinomer”, jedna od mnogih neistina izrečenih prilikom trodnevnog izlaganja i objašnjavanja ekspozee vlade Aleksandra Vučića u avgustu bila je i sledeća: Vučić je u Skupštini rekao da je njegova vlada dala “jednom ili nijednom” subvenciju od 10.000 evra po radnom

⁷² <http://www.blic.rs/vesti/ekonomija/vucic-obisao-fabniku-delfi-u-novom-sadu-posao-za-1500-ljudi-u-istoj-kompaniji-i-u/3867scr>

mestu, a da su svi ostali slučajevi “bili ranije”. **Prema podacima “Istinomera”, subvencije od 10.000 evra vlada Aleksandra Vučića od 2014. investitorima nije dala jednom, nego bar sedam puta. Rekord je “Tigar Tyres”, gde je francuski “Mišlen” (Michelin) dobio 30 miliona evra, kako bi zaposlio 500 radnika, odnosno 60.000 evra po radnom mestu. “Istinomer” navodi i ostale primere – “Falke Serbia” je dobila oko 35.500 evra po radnom mestu, “SR Technics Services” 30.000, “Mei Ta” skoro 29.500, “Streit Nova” 28.000 evra, a “Teklas Automotive i Hutchinson” iznad 11.000 evra po radnom mestu. Prema rečima Bogdana Petrovića, specijalnog savetnika u Ministarstvu privrede od 2005. do 2007. godine, uopšte nije bilo potrebe da se “Mišlenu” daju subvencije. “‘Mišlen’ je već u Pirotu, i on neće ići nigde drugde. Kad je ‘Mišlen’ došao u Pirot, nije dobio ništa – naprotiv, platio je otkup ‘Tigra’, da bi došao do te fabrike. Oni sada tamo imaju 1500– 2000 zaposlenih. Dakle, ‘Mišlen’ nije došao zbog subvencija, on je platio da dođe. Međutim, oni vide da ste vi spremni na sve, i traže mnogo više nego što biste vi mogli iole tvrdim pregovaračkim postupkom da postignete. Kada bi se Srbija zaduživala po nultoj kamati zarad ovakvih investicija, i uz pretpostavku neto plate od 300 do 350 evra, potrebno je 25 godina da se projekat isplati državi, preko uplate poreza i doprinosa na plate. A država se ne zadužuje po nultoj kamati”, kaže Petrović.**

Pristalice državnog subvencionisanja domaćih i stranih kompanija – među kojima se nalazi aktuelna SNS vlada, ali i prethodna, DS vlada – su jasne: morate platiti investitoru, jer svi u okruženju plaćaju, inače niko ne bi došao. Ovu logiku je više puta pregnantno izrazio predsednik vlade Vučić, poručujući investitorima: dođite u Srbiju, dobićete više nego igde drugde u okruženju. Tako je sadašnja vlada održala kontinuitet u politici subvencionisanja investitora, uz izuzetak od tek nekoliko meseci tokom 2013, kada je tadašnji ministar privrede Saša Radulović obustavio dalje subvencije. Zajednički imenitelj svih ovih vlada do 2013. jeste nekadašnji guverner NBS i ministar privrede i finansija u nekoliko vlada Mlađan Dinkić.

POMOĆ I REZULTATI

Mada je državna pomoć bila prisutna i pre 2006, te godine je prvi put doneta uredba kojom se uređuje ova oblast – Uredba o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija stupila je na snagu od polovine 2006. godine, i od tada je menjana više puta. Nakon toga, 2010. godine je stupio na snagu Zakon o kontroli državne pomoći, a u prvoj polovini 2016. je doneta i Uredba o uslovima i načinu privlačenja ulaganja, kojom se dalje uređuju uslovi subvencionisanja investitora. Prema zakonu, državna pomoć je svaki stvarni ili potencijalni javni rashod, ili umanjeno ostvarenje javnog prihoda, kojim korisnik državne pomoći stiče povoljniji položaj na tržištu u odnosu na konkurente, čime se narušava ili postoji opasnost od narušavanja konkurencije na tržištu, a instrumenti dodele državne pomoći su brojni – subvencije, subvencionisanje kamata, krediti pod povoljnijim uslovima, poreski podsticaji, poreske olakšice, poreski kredit, otpis poreza, oslobađanje od plaćanja poreza, smanjenje doprinosa za obavezno socijalno osiguranje, kapitalna ulaganja ili ulaganje u rizični kapital, otpis duga, garancije, kratkoročno osiguranje izvoznih kredita, prodaja nepokretne imovine u javnoj svojini, i dr.

Protivnici politike subvencionisanja često se javno pitaju koji su rezultati subvencija. U Ministarstvu privrede za “Vreme” kažu da je u periodu od 2006. do 2014. država sklopila više od 300 ugovora u kojima je dodelila ukupno 462 miliona evra podsticaja, a da je ukupna vrednost investicija korisnika ovih

podsticaja nešto veća od 2,2 milijarde evra. Kako kažu u Ministarstvu, do 2013. je zaposleno skoro 56.000 radnika, a investicijama u periodu 2014–2016. predviđeno je još skoro 19.000. U Ministarstvu dodaju i da je 98 projekata raskinuto – najviše onih koji su sklopljeni tokom izborne 2012. godine – a da je država naplatila nešto više od 25 miliona evra kroz bankarske garancije, sudske procese i sporazumne raskide. Takođe, budžet Ministarstva za podsticaje u 2016. (za ugovorene obaveze, nove podsticaje i podsticaje za filmsku industriju) iznosi 12,3 milijarde dinara.

IDEALNO ZA KORUPCIJU

Međutim, ove brojke su daleko od ukupne vrednosti dodeljenih subvencija. **Na primer, u ovu brojku od skoro pola milijarde evra ne ulazi državno ulaganje u “Fijat” – a Bogdan Petrović u tekstu za “Novu ekonomiju” izvodi računicu po kojoj je država samo u “Fijat” uložila 420 miliona evra u gotovom novcu, ne računajući garancije i nepokretnosti, ali da taj iznos nije konačan i da i dalje raste.** Kako je za pomenuti serijal “Insajdera” izjavio tadašnji ministar privrede Željko Sertić, od 2014. država mnogo bolje kontroliše izvršavanje ugovornih obaveza investitora, pošto se u prethodne dve godine svi ugovori o podsticajima dodeljuju preko državne pomoći, a nekada su ova sredstva bila na pozicijama budžeta Ministarstva privrede i direktno transferisana ka agenciji SIEPA. Praktično ne postoji način da država bude oštećena, rekao je Sertić i dodao da su se nekada investitori dogovarali sa ministrom u četiri oka, a da od 2009, od kada postoji Komisija za kontrolu državne pomoći, do 2013. nijedan ugovor sa investitorima nije proveravan. U periodu od 2006. do 2013, po podacima Ministarstva privrede, država je dala oko 300 miliona evra podsticaja, a Sertić je opravdanost ovakve politike zaključio sledećom računicom: “Za manje od dve godine, jedan evro ubačen kao podsticaj donosi nam 3,17 evra samo kroz poreze i doprinose.”

Aleksandar Stevanović, savetnik ministra privrede u kratkom periodu kada su subvencije bile zaustavljene, nema dilemu da je ovakva ekonomska politika štetna i koruptivna. “Ne shvatam kakav je interes Srbije i bilo kog njenog građanina da se daju ovakve subvencije, jer bi bilo koje malo ili srednje preduzeće sa 60.000 evra oslobođenja od poreza sigurno generisalo više od jednog radnog mesta. ‘Tigar Tyres’ sasvim dobro posluje u Srbiji i pravi solidne profite. Oni taj profit mogu da iznesu iz Srbije, i da plaćaju svojoj matičnoj zemlji porez na profit koji je izuzetno visok, a mogu da ga investiraju u Srbiji i da ne plate nikakav porez na profit. Vi onda morate imati zaista veliku grešku u razmišljanju pa da ne iskoristite tu činjenicu”, kaže Stevanović.

„Moj zaključak jeste da je većina ugovora o subvencijama prilično koruptivna, i da tu leži osnovni motiv za široko deljenje subvencija. Drugog motiva nema. U suštini, može se reći da su subvencije mera nesposobnosti naših vlada da naprave Srbiju dobrom za biznis. Takođe, **nije bilo nijedne ozbiljne analize o tome kakvi su efekti subvencionisanja u poslednjih 10 godina** – štaviše, u mnogo slučajeva nije kontrolisano ni da li se uslovi iz ugovora ispunjavaju, a o efektima da ne govorimo. U efekte može samo da se računa ona Dinkićeva perpetuum mobile ekonomija, gde je govorio da se od jednog evra generiše 10 evra, što je notorna glupost, pa sve do sadašnje, koja kaže da će se na jedan uloženi evro vratiti tri evra za dve godine. Ako se zaista vraćaju tri evra na jedan uloženi, za manje od dve godine, što onda ceo budžet ne potrošimo na subvencije, strpimo se jednu godinu i onda uživamo u trostrukoj dobiti?“, pita se Stevanović.

SLEDI TRAG DINKIĆA

Jedan od argumenata u prilog tezi da je reč o mogućoj koruptivnoj aktivnosti i/ili političkim, a ne ekonomskim projektima, jeste i činjenica da je agencija za promociju izvoza SIEPA, koja je igrala značajnu ulogu u subvencionisanju investitora, “šetala” iz Ministarstva finansija u Ministarstvo privrede na isti način kao što je iz jednog ministarstva u drugo prelazio Mladan Dinkić u različitim vladama. Ministarstvo privrede je, čak, u prvoj polovini 2016. godine poslalo “Insajderu” dokument, gde izričito kaže da u periodu 2006–2013. “nisu postojale osnovne evidencije, čak ni tabelarne, u smislu broja projekata, faze u kojoj se nalaze projekti, čime je stvoren gotovo brisan prostor za raznorazne manipulacije i zloupotrebe, nije postojala nikakva kontrola ovih ugovora od strane države u smislu opravdanosti dodele sredstava, niti je bilo koji organ pokrenuo”. Takođe kaže i da se “stiče utisak da su namerno propušteni rokovi za istek pojedinih garancija, odnosno potraživanja iz garancija propalih banaka nisu prijavljivana u stečajnom postupku, što je bila zakonska obaveza”, a da su se, kao sredstvo obezbeđenja za ispunjenost ugovorenih obaveza, “najčešće koristile bankarske garancije onih banaka koje su tokom 2012. i 2013. prestale da postoje – Agro banke, Univerzal banke, Razvojne banke Vojvodine – ovo je posebno bilo indikativno i za ugovore koji su zaključivani tokom 2012. i početkom 2013, iako se tada uveliko znalo da su te banke propale”.

Podatke koje je Ministarstvo privrede poslalo “Vremenu”, da je u periodu 2006–2013. zaposleno oko 56.000 ljudi po osnovu subvencija, demantovalo je samo to ministarstvo, za vreme ministrowanja Saše Radulovića – u novembru 2013, kada je Radulović ukinuo agenciju SIEPA, Ministarstvo privrede je uputilo saopštenje javnosti da je “posle višemesečnih pokušaja najzad utvrdilo da dosadašnjim subvencijama države nije otvoreno 55.000 nego samo 16.097 radnih mesta”.

Međutim, i podaci o ukupno dodeljenim podsticajima (462 miliona evra) daleko su od ukupne vrednosti – i ako ne računamo “Fijat”. Na zahtev za dodatna objašnjenja šta obuhvata ova brojka, iz Ministarstva privrede kažu: “Podaci koje smo vam dostavili ranije odnose se samo na podršku koju država, preko Ministarstva privrede, pruža investitorima kao podsticaj za ulaganja i otvaranje novih radnih mesta. Ministarstvo privrede ne raspolaže podacima koji se odnose na poreske olakšice (Ministarstvo finansija), povoljne kredite (eventualno poslovne banke), olakšice u pogledu komunalnih usluga (lokalne samouprave), besplatno ustupanje zemljišta (lokalne samouprave), infrastruktura (Ministarstvo infrastrukture i lokalne samouprave).” Podaci o ukupnoj državnoj pomoći mogli bi da se potraže i u izveštajima Komisije za kontrolu državne pomoći (KKDP). Analizirajući rad Komisije, organizacija **Transparentnost Srbija** je došla do zaključka da u Srbiji ne postoji mehanizam kojim će se utvrditi svrsishodnost dodeljivanja 700 miliona evra godišnje, odnosno „da li se (trajno) povećava zaposlenost, smanjuju regionalni dispariteti, da li se zaista postižu svi ti ciljevi pobrojani u odlukama o dodeli i u rešenjima Komisije po kojima je pomoć odobravana kao dozvoljena”, dodajući da je „novac često trošen nenamenski i da nije postojala ni namera da se postignu zacrtani ciljevi. Čak i u retkim slučajevima gde su bili definisani indikatori, nije do kraja utvrđen efekat, a nastavljena je dodela državne pomoći.”

BUNAR BEZ DNA: Komisija za kontrolu državne pomoći objavljuje godišnje izveštaje od 2006. godine, sa podacima koji sežu unazad do 2003. Na osnovu ovih

izveštaja, zaključno sa poslednjim, za 2014. godinu, "Vreme" je izračunalo da je u periodu od 2003. do 2014. Srbija dodelila ukupno 5,25 milijardi evra državne pomoći, ne računajući pomoć poljoprivredi i saobraćaju, pri čemu je učešće ove pomoći u BDP-u (vidi tabelu) uvek bilo višestruko veće od proseka EU (koji se kreće oko 0,5 odsto BDP-a). Ova državna pomoć je davana kroz tri vida državne pomoći – horizontalnu, sektorsku i regionalnu, čiji su se iznosi menjali tokom godina. Značajan iznos u horizontalnoj državnoj pomoći, koja, za razliku od sektorske, u najmanjoj meri izaziva poremećaj konkurencije na tržištu, svake godine bio je davan za "sanaciju i restrukturiranje" propalih preduzeća – ovi iznosi su često bili i viši od 100 miliona evra godišnje.

Slične sume su svake godine izdvajane za JP "Železnice" i rudnik "Resavica". Od 2010. godine, kada je stupio na snagu pomenuti Zakon o kontroli državne pomoći, eksplodirala je regionalna državna pomoć (zanimljivo je primetiti da je upravo u maju te godine G17+ promenio ime u Ujedinjeni regioni Srbije), pošto je u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju Srbija dobila status regiona "A", s obzirom da je bila (i sada je) ispod 75 odsto proseka BDP u odnosu na članice EU. "Kada je u pitanju regionalna državna pomoć, treba naglasiti da se ona dodeljuje u cilju podsticanja privrednog razvoja nerazvijenih, odnosno manje razvijenih regiona, odnosno područja, pre svega onih u kojima je životni standard izuzetno nizak ili u kojima vlada velika nezaposlenost", piše u jednom od izveštaja KKDP, uz objašnjenje da "region 'A'" znači da je Srbija "okarakterisana kao područje u celini sa izuzetno niskim životnim standardom i/ili visokom stopom nezaposlenosti, što omogućava maksimalno korišćenje limita državne pomoći, pogotovo kada je regionalna državna pomoć u pitanju".

Međutim, ni ova brojka nije konačna. Kako u svojoj analizi piše Transparentnost Srbija, "Komisija je u svom radu donela niz odluka koje se, po oceni Transparentnosti Srbija, mogu označiti kao sporne ili je izbegla da razmatra neke slučajeve dodele državne pomoći (odnosno slučajeve koji su imali sve odlike dodele državne pomoći)", i navode primere "kreativne matematike" u slučaju pomoći kompaniji PKC u Smederevu, kao i činjenicu da Komisija nije razmatrala državne garancije javnim preduzećima, koje se po aktiviranju pretvaraju u javni dug. Isto tako, piše TS, Komisija nije prepoznala kao državnu pomoć ni odricanje Aerodroma od aerodromskih taksi u korist "Er Srbije" u toku 2014. i 2015. godine.

Uzevši sve ovo u obzir, maltene je nemoguće – bez tima ljudi koji bi nedeljama češljali sve ugovore i opsedali brojna ministarstva i agencije koje su davale subvencije – odrediti tačno o kojoj se sumi radi, kada je reč što o podsticajima za otvaranje novih radnih mesta, što o subvencijama, dotacijama i poreskim olakšicama gubitašima i malim i srednjim preduzećima. Međutim, dobru ilustraciju pred kakvim se izborom nalaze lokalne samouprave kada treba da plate investitoru da dođe dao je Saša Paunović, gradonačelnik Paraćina, objašnjavajući šta se od Paraćina traži da bi došla kompanija "Delfi".

„Ako razgovori urode plodom i opština bude morala da finansira izgradnju hale 'tešku' desetak miliona evra, to će značiti kompletno preispitivanje svih drugih prioriteta jer je investicija ogromna. Veća od svih ostalih realizovanih iz paraćinskog budžeta u proteklih nekoliko decenija. Potrošiti desetak miliona evra na ovaj projekat, otprilike znači da četiri godine ne treba da bude ne samo izgradnje ulica, kanalizacije, vodovoda, već ni krpčenja udarnih rupa, održavanja parkova i ulica. Grubo rečeno, reč je o sredstvima dovoljnim za tridesetogodišnju intenzivnu izgradnju ulica, ili za izgradnju skoro 60 školskih sportskih hala, te kanalizacionih sistema za 30 sela", rekao je Paunović, a prenele su "Novosti".

Dakle, ulice, kanalizacija, putevi, školske hale i vodovod naspram plaćanja stranog investitora. Deluje da je izbor jednostavan, ama isto tako deluje da su sve vlasti u proteklih desetak godina uporno birale ono za šta nema logike.

*

Pomenuta analiza Istinomera:

Lukavost naših političara, ipak, vidi se u definisanju cilja i namena državne pomoći. Dok je ranije (pre donošenja nove Uredbe i Zakona o ulaganjima) bilo jasno naznačeno da iz subvencija proizilazi obaveza otvaranja novih radnih mesta, danas je namena državne pomoći uglavnom preimenovana "za realizaciju investicionog projekta". E sad, uprkos ovom "nije šija nego vrat" pristupu, u baš svakom ugovoru u tabeli jasno je naznačena obaveza zapošljavanja konkretnog broja radnika (u pojedinim slučajevima je to jedina obaveza), pa smo i mi kao logičan potez – delili visinu subvencija i broj novozaposlenih radnika. Na kraju krajeva, u svojoj izjavi je i sam premijer rekao "po radnom mestu".

Uglavnom je premijer pri postavljanju kamena temeljaca za fabrike novih investitora govorio precizno o visini subvencija i ulaganju investitora što ukazuje da je pogledao svaki od ovih ugovora. Malo manje je, doduše, bio precizan kada je reč o broju novih radnika, ali je braneći neodbranljivo u Skupštini obmanuo javnost zbog čega Istinomer njegovoj izjavi daje ocenu "neistina".

Dovitljivost naših političara vidi se i pri određivanju visine državne pomoći. Pri odlučivanju, Komisija za kontrolu državne pomoći, često je veoma maštovita u pokušaju da opravda visinu dodeljene subvencije. Pa tako, nekada procenat državne pomoći računa u odnosu na visinu ulaganja (najčešće tamo gde je ulaganje veliko), a u nekim slučajevima (na primer kod NCR gde obaveze ulaganja u jednom slučaju i nema) kao troškove investitora računa zarade za radnike na kraju investicionog ciklusa!?

Subvencije stranim investitorima u 2014, 2015. i 2016. godini

Naziv kompanije	Vrednost investicije (u evrima)	Iznos subvencija (u evrima)	Broj novih radnih mesta predviđenih Ugovorom o dodeli sredstava	Godina	Po radnom mestu (u evrima)
Tigar Tyres	215000000	30000000	500	2014	60000
Falke Serbia	1725000	853497	24	2016	35562
SR Technics Services	420000	810000	270	2015	30000
Mei Ta Europe	60000000	22710000	770	2016	29493
Streit Nova	12000000	4200000	150	2015	28000
Teklas Automotive	11347575	4748087	400	2015	11870
Hutchinson	4943544	1904000	167	2016	11401
Masterplast YU	8382143	2000000	205	2015	9756
Banja Komerc Bekament	3940000	500000	70	2015	7143
Delphi Packard	34312950	18300000	3000	2016	6100
Contitech Fluid Serbia	17000000	3000000	500	2015	6000
Truck-Lite Europe	11000000	3000000	500	2014	6000
Karina moda	Nema obaveze	1320000	220	2015	6000
MDG	150000	960000	160	2015	6000
NCR	600000	3135495	550	2016	5700
Johnson electric	50000000	19200000	3400	2016	5647
NCR	Nema obaveze	4000000	800	2015	5000
PKC Wiring Systems	8000000	7500000	1500	2014	5000
VNB KNITTING	755700	303179	62	2016	4890
Lear Corporation	16780000	9588000	2000	2015	4794
Weibo-Group SRB	11224572	12000000	2540	2015	4724
Magna seating	6152000	2250000	487	2016	4620
Leoni WCS Southeast Europe	1593812	677216	152	2015	4455
Aster Tekstil	5000000	1687667	500	2015	3375
Real Knitting	2500000	750000	250	2016	3000
Swiss Papier	1029450	234000	80	2015	2925
IGB Automotive comp	4500000	1400000	510	2015	2745
Trendtex	1000000	776239	300	2016	2587
Yura Corporation	2000000	951506	700	2016	1360
UKUPNO	491356746	158758886	20767	/	/

*

Analiza sa portala Nova ekonomija⁷³, jun 2016

Subvencije stranim investitorima su po pravilu potpuno netransparentne

Iako je procedura za dodeljivanja državne pomoći - subvencija za zapošljavanje definisana uredbama, u praksi se umesto transparentne procedure sprovode neposredna pogađanja sa investitorima u kabinetu premijera. Ti ugovori se po pravilu ne objavljuju, a pojedini detalji mogu da se naslute na osnovu odluka Komisije za odobravanje državne pomoći pri Ministarstvu finansija.

Uredbom kojom reguliše podsticanje investitora, regulisano je da investitor u posebnim slučajevima treba da obezbedi iz sopstvenih sredstava samo 25% vrednosti investicije (ostatak od 75% može biti i državna pomoć i kredit). Državna pomoć se ne sastoji samo u novčanom davanju već i u raznim drugim ustupcima koji se ugovoraju,

⁷³ <http://novaekonomija.rs/artikli/duga%C4%8Dak-niz-problemati%C4%8Dnih-poslova>

kao što su otvaranje slobodnih zona, oslobađanje od poreza na imovinu i raznih komunalnih taksi, besplatno ustupanje komunalno opremljenog zemljišta, pa čak se u poslednje vreme lokalne samouprave obavezuju da će investitorima graditi fabričke hale.

Srbija je „meka“ za investitore u „kablovskoj industriji“, ali po koju cenu?

Kod investicija u kablovsku industriju postala je praksa da lokalne samouprave grade hale koje potom za beznačajne novčane iznose „daju u zakup“ investitorima. U tim fabrikama rad je manuelan – ručno se vezuju kablovi za automobile i belu tehniku u snopove. To su proizvodni postupci koji su radno intenzivni, i u njima se angažuje veliki broj mahom nekvalifikovane ženske radne snage, sa platama koje su u nivou 200 evra neto mesečno. Takve „investicije“, s obzirom na to da je čak i hala u zakupu, mogu čim istekne ugovorna obaveza od pet godina da netragom nestanu iz Srbije i da se premeste u neku susednu zemlju – koja će im dati novu subvenciju od po 10.000 evra po radnom mestu, i tako ukруг.

Što je još gore, u pojedinim fabrikama kablovske industrije, po pisanju štampe, radnici imaju i problem oko slobode sindikalnog organizovanja, a uslovi rada su veoma teški i sve to se prikriva od javnosti. Samo zahvaljujući seriji tekstova u listu „Danas“ objavljeni su razni detalji koji govore o maltretiranju radnika u tim fabrikama, kao i o neadekvatnoj reakciji inspeksijskih organa (iznet je i podatak da je Jura donirala inspekciji rada nekoliko putničkih vozila). Reagujući na te napise, premijer je čak i javno izrazio zabrinutost zašto se pojavljuju takve vesti o Juri, plašeći se da ne „oteraju“ investitore!

Astronomski iznosi subvencija pojedinim kompanijama ne mogu se ni na koji način opravdati

Iznosi koji se plaćaju pokazuju na arbitrarnost i netransparentnost postupaka dodele subvencija. Tako se za investiciju u Pirotu, kompaniji Michelin plaća 60.000 evra po radnom mestu, a za investicija Mei-Ta u Bariču opredeljen je iznos od 28.000 evra po radnom mestu. To nisu jedini primeri da se investitorima dodeljuju iznosi od više desetina hiljada evra.

Većina drugih subvencija limitirana je na 10.000 evra po radnom mestu, ali razna druga davanja i ustupci koji su ugovoreni takođe na direktan ili indirektan način uvećavaju državnu pomoć.

FIAT u Kragujevcu ili rupa bez dna

Negativne rekorde oko visine državne pomoći potukao je ugovor sa FIAT-om oko zajedničkog preduzeća Fijat automobili Srbija - FAS. Pored ulaganja fabričkih postrojenja od 300.000 kvadrata hala sa pratećim zemljištem i 50 miliona evra uloga u novcu, država je na razne načine do sada uložila u FAS više od 370 miliona evra.

Postupak ugovaranja oko FAS pratila je velika pompa, uz učešće Borisa Tadića i Mladana Dinkića, sa dosta kiča, posebno u Kragujevcu (razni natpisi „dobrodošlice“ na italijanskom jeziku), uz jasnu nameru da se pre izbore 2008. godine potpiše bilo kakav papir. I stvarno, neposredno pre izbore te godine, sklopljen je neobavezujući memorandum (ali je proslavljeno kao da je u pitanju već gotova stvar), da bi se tek krajem te godine finalizovao obavezujući ugovor. Politički cilj je postignut pošto je sklopljena vlada sa DS na čelu, ali to predizborno manipulisanje sa javnosti Italijani su skupo naplatili tako što je država naprosto „očerupana“ kroz različita davanja kompaniji. Naravno, ugovor o osnivanju FAS-a je objavljen samo delimično, a delovi o podsticajima su zatamnjeni.

Detalji oko podsticaja mogu se sagledati iz finansijskih izveštaja kompanije FAS. Na kraju poslovne godine država vrši u potpunosti refundaciju poreza i doprinosa na zarade, FAS-u je uplaćen i jednokratni „bonus“ od 50 miliona evra, a finansiralo se

bukvalno sve i svašta: komunalne usluge, zamena krova, remedijacija životne sredine i spoljašnja infrastruktura za „park dobavljača“, a između ostalog i 10.000 evra po radnom mestu plus i dodatnih 1.000 evra za obuku po radniku. Država je garantovala i za kredit FAS-a od 169 miliona evra kod EIB pod povlašćenim uslovima. Pored toga, kompanija je oslobođena svih lokalnih poreza i taksi.

Aranžman oko ulaganja u FAS preti da se pokaže kao poslovni promašaj s obzirom na to da proizvodnja u Kragujevcu opada već dve godine, pošto model nije našao na dobar odziv na tržištu. Slobodni dani u fabrici su sve češći, a u javnosti se čuju vapaji da država mora da „obezbedi“ da se pravi još jedan model automobila. Nažalost, čim isteknu subvencije koje država i dalje isplaćuje fabrici, FIAT može lako da digne ruke od Kragujevca (osim ako mu država ne odobri nova sredstva).

Pored Beograda na vodi, i za Tenis se zakoni menjaju

Zabrinjavaju i neki aranžmani koji još uvek nisu potpisani – tako je radi privlačenja investicije Toennis u klanice i stočne farme, država promenila zakon o poljoprivrednom zemljištu. Time je omogućeno da potencijalni investitor na osnovu „biznis plana“ dobije više desetina hiljada hektara poljoprivrednog zemljišta u višedecenijski zakup mimo javnog tendera. Pri tome, ne vodi se računa da investicija te veličine uz državne subvencije preti da uguši postojeće farme svinja i klanice u zemlji i da dovede do zatvaranja velikog broja radnih mesta. Tako bi se desilo da država privilegujući investiciju kompanije Toennis novcem i zemljištem, napravi sebi medvedu korist – jer bi stradalo nekoliko kompanija usled nelojalne konkurencije.

Netransparentni ugovori imaju jednu zajedničku osobinu - štetni su po državu

Analizirajući netransparentne ugovore koje je država sklapala, može se zaključiti da je korist za državu vrlo diskutabilna (ako je uopšte i ima), kao i da su obaveze koje država preuzima često neproporcionalne ulaganjima stranih partnera.

Velika većina tih ugovora ostaje sakrivena od javnosti, bilo potpuno bilo delimično. Uobičajeno obrazloženje koje vladajuće strukture koriste kada obrazlažu netransparentan postupak jeste „odavanje“ poslovnih tajni koje bi „ugrozile“ investiciju.

Takvi ugovori, skriveni od javnosti, često sadrže i čitav niz značajnih obaveza države prema investitorima u budućnosti. Odnosno, čitav niz godina se moraju radi realizacije ugovora rezervisati sredstva u budžetu, što predstavlja indirektno povećanje javnog duga koje se „ne vidi“ kroz redovan budžetski postupak.

Posebno je problematično što se zbog sprovođenja takvih aranžmana ne samo izvrđava duh postojećih zakona, već se i donose posebni „lex specialis“ kao za „Beograd na vodi“, odnosno menja se zakon o poljoprivrednom zemljištu, što državu lagano pretvara u „banana republiku“.

Netransparentni postupci, odsustvo javnosti i diskreciono pregovaranje su idealni za koruptivne radnje. Međutim, do sada nije poznato da su organi gonjenja preduzimali aktivnosti u analizi takvih postupaka (osim kod prve prodaje železare iz stečaja).

Privredni subjekti koji godinama posluju u zemlji i poštuju zakone, sa negodovanjem gledaju kako država potpuno arbitrarno pomaže „velike investicije“ i osećaju frustraciju jer su njima takve mogućnosti uskraćene. Praksa države da menja zakone radi realizacije zahteva pojedinih investitora stvara dodatnu pravnu nesigurnost i osećaj da postoje dve kategorije privrednih subjekata – privilegovani strani investitori i svi ostali.

Na primeru ugovora sa Air Serbia može se primetiti kako država remeti poslovanje i drugih preduzeća na tržištu. Naime, „domaći“ prevoznik oslobođen je plaćanja aerodromskih usluga (ne samo stajališta nego i taksa za prevoz putnika) a promenjena je i tarifa aerodromskih usluga, tako da svi drugi prevoznici plaćaju znatno

nepovoljnije tarife. Time se direktno destimulišu ostali učesnici na tržištu, što je dovelo do smanjenja letova tzv. low-cost prevoznika, ali i drugih kompanija.

Projekat „Beograd na vodi“ poremetiće investicije u nekretnine. Čitav niz investitora platio je pojedine lokacije u gradu po više desetina miliona evra, plus moraju da plate komunalno opremanje lokacija (oko 50 miliona Beko, 30 miliona UDBA), a prinuđeni su da prolaze kroz dugotrajnu i mučnu proceduru, dok se u ovom slučaju čak i posebnim zakonom omogućava prečica za gradnju više miliona kvadratnih metara.

Primer postupka oko prodaje železare u Smederevu pokazuje da se uz transparentne procedure mogu realizovati i najveće investicije. Upravo ova transakcija je najbolji dokaz da državi nisu potrebne „posebne“ i netransparentne procedure, već dosledna primena zakona.

*

Analiza Uroša Delevića sa Ekonomskog instituta John Downing iz Londona, objavljena u listu Novosti⁷⁴:

Šta je suština direktnih stranih investicija i zašto smo zemlja jeftine radne snage
Odluku države da odabere model ekonomskog razvoja baziran na stranim direktnim investicijama treba da potkrepi odgovor na pitanje – šta želite da postignete sa njima?

U komentaru za Novosti, ekonomista Uroš Delević sa londonskog instituta za ekonomiju John Downing objašnjava suštinu ovog modela i daje precizna pojašnjenja kako bi realizacija SDI zapravo trebala da izgleda.

Kada se predstavnici Vlade javno pohvale uspehom zbog otvaranja italijanske fabrike četkica za motore u Smederevu, ni manje ni više nego zbog dogovora da bude dobavljač Johnson Electrica u Nišu, onda je jako važno ukazati na duboko nerazumevanje suštine stranog direktnog investiranja.

Obično je prvo pitanje za stranu kompaniju koliko će otvoriti radnih mesta. Ne pitaju ni šta će ti ljudi raditi ni koliko će biti plaćeni ni koliko je investicija postojana. Kreatori ekonomske politike su bili srećni što će strana kompanija u Srbiji proizvoditi četkice i zaposliti 50 ljudi. U zavisnosti od vrednosti investicije, Carbotech je dobio i određene subvencije od srpske vlade, a minimum 150.000 evra.

Da bi lokalna privreda imala koristi od poslovanja multinacionalne kompanije, ona mora biti povezana sa domaćim privrednicima.

Dve stvari državni činovnici nikako ne mogu da shvate kada su u pitanju SDI:

- Prvo, da bi postojao uticaj SDI na ekonomski razvoj, država primalac investicija mora imati komplementarnu industriju.
- Drugo, strane direktne investicije nemaju automatski uticaj na ekonomski razvoj i iste ni u jednoj zemlji na svetu nisu bile niti će ikada biti katalizator ekonomskog razvoja.

Za ovo postoji jednostavan razlog, uticaj multinacionalnih kompanija, kao najvećih generatora SDI, na lokalni ekonomski razvoj se vrši kroz saradnju sa lokalnim proizvođačima. Ako dovedete stranu kompaniju, a onda joj i za dobavljača dovedete drugu stranu kompaniju, pa za distributera treću, onda nema govora ekonomskom razvoju. U tom slučaju, multinacionalne kompanije deluju nezavisno od lokalne privrede i samim tim nemaju pozitivan uticaj na nju.

Kompanije ne interesuje zadovoljavanje interesa države za transferom tehnologija, već ih interesuje zadovoljavanje interesa svojih akcionara. Tako i država treba da

⁷⁴ <http://gdeinvestirati.com/2016/04/28/sta-je-sustina-direktnih-stranih-investicija-zasto-smo-zemlja-jeftine-radne-snage/>

brine isključivo o interesima svojih akcionara – građana. Njihov dugoročan interes nije da bude nisko plaćen radnik u tuđoj fabrici, već vlasnik sopstvene. Elem, da bi lokalna privreda imala koristi od poslovanja multinacionalne kompanije, ista mora imati ostvarene veze sa domaćim privrednicima.

Omaložavanje domaćih privrednika

Da li kreatori ekonomske politike zaista misle da srpski privrednici nisu u stanju da proizvedu četkice?

Već skoro dve decenije konstantno slušamo vlast koja omalovažava srpske privrednike i poručuje narodu da je nesposoban da bilo šta sam proizvede, i sve je nekako bolje ako je strano, samo da nije srpsko. Odlučeno je da italijanski državljanin Lorenzo Dattoli treba da ima posao, a ne srpski privrednik. Dattoli će zaposliti 50 radnika da po čitav dan sklapaju četkice i za to dobijaju mizernu platu, a profit seli nazad u maticu kompanije. Nema visokotehnoloških funkcija, nema funkcije za istraživanje i razvoj, nema prenosa znanja.

Dobar primer: Češki ministri razumeju čemu služe SDI

Češka je uspela da iskoristi SDI u svrhu lokalnog ekonomskog razvoja i izađe iz tranzicije, jer su češki ministri znali čemu SDI služe.

Češka vlada pita stranog investitora koje proizvode kupuje od dobavljača i odakle ih uvozi. Onda napravi listu proizvoda koji služe kao input stranom investitoru i ode u privrednu komoru i pita češke privrednike ko to može da proizvede po istom kvalitetu. Oni koji imaju proizvodne kapacitete dobijaju dugoročne jeftine kredite. Predstavnici vlade se vraćaju kod stranog investitora i kažu: “Ove proizvode možete kupiti od čeških privrednika i koristiti u svojoj proizvodnji. Ako vam oni budu dobavljači, dobićete umanjeње poreza u narednih 5 godina.”

Ovako SDI uspeva u nekim državama. Češki privrednik će zaposliti ljude i plaćati porez, učiće od multinacionalne kompanije kako da bude efikasniji jer na dnevnom nivou ima kontakte sa njom, kasnije će i sam krenuti da izvozi za druge fabrike. Ovo nije hipotetički primer, ovo je bio proces i kada su Peugeot i Toyota u Češkoj otvarali pogone, i mnogi drugi.

Uloga vlade u privlačenju i realizaciji SDI

Uloga vlade je da omogući stvaranje “veza” preko kojih lokalni privrednici imaju korist od transfera znanja od stranog investitora.

Tzv. efekat preliivanja omogućava “preliivanje” tehnologija i upravljačkih sposobnosti sa strane kompanije na domaću. Prema tome, politika “lokalnog sadržaja” koja obavezuje investitora da određeni deo inputa u proizvodnji nabavlja od lokalnih proizvođača, pokazuje sjajne rezultate, samo ako imate ljude na rukovodećim mestima koji to umeju da sprovedu u delo. Dakle, uloga Vlade je da omogući stvaranje “veza” preko kojih lokalni privrednici imaju korist od transfera znanja od stranog investitora.

Razvojni efekti SDI su mogući samo onda kada SDI postoji, kada postoje “veze” za lokalnim privrednicima i kada postoji “efekat preliivanja” tehnologija i znanja. U suprotnom, možete dovesti sve investitore sveta, Srbija će i dalje biti zemlja jeftine radne snage koju kompanije iskoriste i odu.

*

Milione prosuli pred noge stranim investitorima, 11. jul 2016

Da li deo subvencija stranim kompanijama završi na stranim računima naših političara?⁷⁵

Sladana Gluščević (VOICE)

Država je do sada stranim kompanijama dodelila subvencije od oko milijardu evra (procenjuje se od 850 miliona do 1,3 milijarde evra). Subvencije se dodeljuju bez ikakvog sistema i prioriteta: pomažu se niskoprofitna i niskotehnološka ulaganja koja prave neloyalnu konkurenciju domaćim firmama i spuštaju cenu rada. Možda dobijemo 4-5.000 novih radnih mesta, ali izgubimo više od toga u domaćim firmama. Pritom se novac za subvencije dodeljuje bez ikakvih pravila, diskreciono, onako kako političarima padne na pamet, pa postoji ozbiljna sumnja da deo tog novca završi na njihovim stranim računima. Državi treba dugi niz godina da vrati ulaganje, a stranci se ne zadržavaju toliko...

Kada su pre nekoliko dana „zlonamerni novinari“ pisali o tome kako je država dala 5,8 miliona evra austrijskoj kompaniji „Gerlinger“ za radna mesta u sremskomitrovačkom „Mitrosu“ i kako proizvodnja nije pokrenuta niti ima otkupa svinja od farmera iako je ova mesna industrija u rukama stranog investitora već godinu i po dana – mandatar za sastav nove vlade Aleksandar Vučić jako se naljutio. Obrušivši se na „neupućene medije“, izneo je kako je od privatizacije, dakle od januara prošle godine, u „Mitrosu“ zaklano 6.100 svinja i kako sve puca od rada. Izostavio je, međutim, da pomene da se u najvećim domaćim mesnim industrijama koje od države nisu dobile ni dinara, a zapošljavaju hiljade radnika, 6.100 svinja zakolje za tri dana i da bi svi poljoprivrednici koji se bave uzgojem svinja u Srbiji propali da nije takvih.

Koliko nelogičnosti ima u tome što velikodušno punimo džepove stranim ulagačima, najbolje govori podatak da je čak trećina ugovora s njima raskinuta, a trenutno je, uzimajući u obzir potpisane ugovore o subvencijama, Srbija samo po tom osnovu zadužena oko 165 miliona evra.

Vučić se naljutio zbog pisanja medija o gromoglasno reklamiranim, a neuspešnim državnim subvencijama „Mitrosu“

Koliko je tačno dato stranim investitorima – ne zna se tačno jer je nadležno ministarstvo objavljivalo različite informacije o tome. Procenjuje se, u analizama pojedinih medija, da im je iz kase poreskih obveznika Srbije obezbeđeno najmanje pola milijarde evra ali se, kada se uzmu u obzir i druge pogodnosti koje su dobili, a ne samo subvencije za nova radna mesta, ta se suma udvostručuje. Lane je, recimo, za zapošljavanje najviše dobila kineska kompanija „Mei Ta“ – 22,7 miliona evra, a potom „Džonson elektrik“ – 19,2 miliona, pa „Delfi“ – 18,3 miliona...

– Postoje različiti izvori i različite procene, ali u protekloj deceniji to je od 850 miliona do 1,3 milijarde evra. U tom rasponu kretali su se zvanični podaci, odnosno toliko su strani ulagači dobili od naše države na osnovu investiranja – kaže za VOICE Dragomir Rajić iz Mreže za poslovnu podršku, koja se bavi analizom tržišta i poslovanja i pružanjem konsultantskih usluga investitorima.

Diskrecioni troškovi bez tendera

Rajić ukazuje na to da postoji problem u takozvanim diskrecionim troškovima, a pravo da raspoređuju te troškove, odnosno novac, imaju ministri.

– Evo kako to izgleda: strana kompanija dođe u neki grad u Srbiji i požali se da nema kvalitetan put, prilaz, da nema kanalizacionu mrežu, da ima problema sa napajanjem struje i da bi trebalo da se podignu transformatori, jer mašine traže ozbiljno snabdevanje električnom energijom. Niz infrastrukturnih stavki obično nedostaje.

⁷⁵ <http://voice.org.rs/milione-prosuli-pred-noge-stranim-investitorima/>

Različita ministarstva i različiti ministri onda kažu – dođite i investirajte, a pošto ćete vi to brže sagraditi sami, neka vam neko obavi te radove, a onda pošaljite račune ministarstvu i mi ćemo sve da platimo iz budžeta. Naravno, bez tendera. Takav način davanja novca bez javnih nabavki dovodio je u pitanje poštovanje zakona. Nažalost, toga je bilo puno i veliko je pitanje šta je ta razlika od 400 ili 500 miliona evra. Koliko je zapravo novca dato i gde je sve otišlo, jer sve to spada u subvenciju. Novac je dat investitoru, na ovaj ili na onaj način, a rezultata nema – veli Rajić.

Pitanje je, međutim, i po kojim kriterijumima su davane i dan-danas se daju subvencije i druge olakšice. Pomenimo, ranije je to, ako izuzmemo nadležna ministarstva, bio posao agencija SIEPA i NAAR (Agencija za strana ulaganja i promociju izvoza i Nacionalna agencija za regionalni razvoj). Sa agencijom SIEPA (pod okriljem Ministarstva finansija, a potom Ministarstva ekonomije i Ministarstva privrede – a sva ih je vodio Mlađan Dinkić) i počeo je koncept favorizovanja stranih ulagača i davanja direktnih podsticaja po radnom mestu u visini 4.000 do 10.000 evra. U januaru 2016. ugašene su i SIEPA i NAAR, a sa radom je počela Razvojna agencija Srbije (RAS), kojoj je osnovna delatnost rad sa investitorima. Na sajtu ove agencije, kao što je bilo i dok su to radile SIEPA i NAAR, ne vide se kriterijumi za davanje subvencija. Nabrojano je šta mi nudimo strancima, objašnjeno kako je „Srbija dobro dokazana kao jedna od vodećih investicionih lokacija u centralnoj i istočnoj Evropi sa ključnim prednostima“, ali nije jasno šta je prioritet ove zemlje u privrednom razvoju, kakve nam investicije trebaju, u kojim sektorima, u kojim delovima zemlje...

– Čak ni novi Zakon o ulaganjima nije rešio taj osnovni problem, ne zna se koji su to tipovi investitora i u kojim granama. Tako na primer, u poslednjih nekoliko godina dolaze kompanije koje su vezane za proizvodnju tekstila ili neke tekstilne proizvode za automobilsku industriju. Čak 60 odsto investicija bile su takve. Dakle, reč je o niskoprofitnim investicijama, iz sektora gde ne postoje viskotehnoški proizvodi i gde investitor dolazi u neku zemlju jer tu ima jeftinu radnu snagu. Kod nas u poslednjih par godina, recimo, nema nemačkih ulagača već je najviše italijanskih firmi koje se sele iz Rumunije ili drugih zemalja gde je cena rada narasla – objašnjava Rajić. – Problem je u tome što, kada oni dobiju visoku subvenciju (i po 20 miliona evra) i zaposle određen broj ljudi, praktično u prvoj godini ili dve – dobijaju besplatno radnu snagu. U tekstilnoj industriji radna snaga u kalkulaciji finalnog proizvoda čini 65 do 80 odsto veleprodajne cene. To znači da, ako ne ulažete ništa u radnike, u prvih godinu-dve rada možete da spustite cene proizvoda za 20, 40 i 50 odsto i ubijete konkurenciju na tržištu. Zato se poslednjih godina u Srbiji desio masovni damping gde su, i pored toga što su te kompanije primljene ovde da bi izvezile proizvode, one proizvodile ogromnu količinu robe koju su plasirale na domaće tržište i ubile su cene drugih proizvođača. Tako smo možda dobili 4.000 ili 5.000 radnih mesta koje su te kompanije otvorile, ali smo ih izgubili 5.000 do 10.000 u našim preduzećima. I za koju godinu će te kompanije malo po malo odlaziti u neke druge zemlje, koje imaju povoljnije uslove, a Srbija će ostati sa manjkom hiljada radnih mesta.

Naš sagovornik ukazuje na još jednu anomaliju celog tog nakaradno postavljenog sistema. Naime, Srbija daje novac iz budžeta stranim investitorima, a onda uzima od kineskih ili ruskih firmi kredite. Potom firme iz tih zemalja dolaze ovde da rade, a naši poreski obveznici plaćaju kamate.

– Ni u jednoj normalnoj zemlji to se ne radi. Pritom, sve što je u domenu stranih investicija previše je došlo u ruke političara koji rade sve osim onog što bi trebalo – da zavrnu rukave i da počnu da menjaju sistem i stvaraju uslove za razvoj domaće privrede i predvidivost ulaganja i uređenost sistema. To zapravo traže i strani

investitori. Ako to postoji, onda subvencije nisu potrebne. I veliko je pitanje da li deo tog novca od subvencija opet ne završi kao nagrada na nečijem računu u inostranstvu. U zemljama u okruženju poznati su takvi primeri, a u Srbiji niko nije radio takve istrage. Vidimo samo da se imovina svakog ko je bio na vlasti i ko je davao te pare, uvećala po sto puta – veli Rajić.

Diskriminacija i zakoni protiv zakona

– U najmanju ruku ovakav način subvencionisanja je diskriminatoran. Privrednici koji nisu dobili podsticaje za zapošljavanje, plaćaju poreze državi koji se koriste za finansiranje njihove nelojalne konkurencije, pa su oni koji su dobili subvencije u startu privilegovani – kaže za VOICE vlasnik tekstilne kompanije „Modus“ Milan Knežević napominjući da je od ukupnog iznosa dodeljenih subvencija 75 odsto dato stranim firmama.

Ovaj, jedan od najvećih kritičara Zakona o ulaganju usvojenog lane, ukazuje na to da se i dalje ide u pravcu diskriminacije domaćih privrednika i to zakonom koji poništava veliki broj postojećih, a u koliziji je i sa Ustavom koji garantuje jednaka prava svim privrednim subjektima. Knežević napominje da zakon omogućuje predstavnicima vlade diskreciono odlučivanje o načinu investiranja u privredu. Prema ovom dokumentu vlada ima diskreciona pravo da odredi šta je to ulaganje od posebnog značaja, a dodeljivanjem državne pomoći bez objave javnog poziva se, naglašava, potpuno isključuje Ustavom zagantovano pravo na dostupnost i prilaz svim poslovima na teritoriji Republike Srbije svim privrednim društvima.

I vlasnik i direktor zrenjaninske trgovinske kompanije „Gomeks“ Goran Kovačević kritikuje odnos države prema domaćim kompanijama.

– Zapošljavamo 1.400 radnika, a u poslednjih šest-sedam godina primamo oko 150 godišnje. Nismo dobili nikakvu subvenciju za sve te godine. Niti po osnovu zapošljavanja niti po osnovu subvencije za investicije. Prosečno godišnje investiramo oko dva i po miliona evra u poslednjih pet godina, i pored toga nije bilo za nas nijedne olakšice za investicije, a čak je ukinut i poreski kredit – kaže Kovačević za VOICE.

Odoše u Makedoniju i Bugarsku

Mreža za poslovnu podršku je analizirala tržište za 21 inostranu kompaniju koje su razmatrale dolazak u zemlje regiona. Istraživala je koje je njihovo ukupno opterećenje, šta je dobijaju kada dođu kod nas ili komšija, prvenstveno Bugara i Makedonaca. Kada su im predočeni rezultati tih analiza, kažu u Mreži, gotovo sve kompanije koje su želele dugoročnije da ulažu i prave viskotehnoške kvalitetnije proizvode, odlučile su se listom za Makedoniju, gde su opterećenja poslovanja znatno manja i birokratija prostija ili za Bugarsku, koja je u procesu reformisanja celog sistema. Iako Srbija daje visoke subvencije za radna mesta, svi ostali faktori bili su na strani Bugarske i Makedonije. Samo jedna je htela da dođe kod nas.

On ocenjuje da se u pogledu izjednačavanja stranih i domaćih investicija situacija nije promenila ni po donošenju Zakona u ulaganjima prošle godine, iako je, po rečima nadležnih, to bila najvažnija svrha izmena zakonske regulative.

– Dešava se da lokalne samouprave imaju razumevanja prema nama, budu dobre volje jer razumeju koliko je važno da na njihovoj teritoriji posluje ozbiljna domaća kompanija, ali uvek postoji neka kvaka koju ne možete dokučiti i uslov koji ne ispunjavate. Tako, recimo, stranci dobijaju olakšice kada kreću u investiciju ispočetka, a domaće firme koje rade u kontinuitetu svake godine i investiraju svake godine, nemaju ništa – naglašava Kovačević.

Po njemu, subvencije treba da se daju samo u sektorima za koje smatramo da su za ovu državu bitni, i za područja koja su nam prioritarna, gde je problem velike

nezaposlenosti, iseljavanja... On kao loš navodi primer Subotice gde su date subvencije, a problem je radna snaga, te strani ulagači moraju niskokvalifikovane radnike da nalaze 50 kilometara dalje od ovog grada, što je, kako kaže, van svake pameti. Trebalo je, dodaje, tu subvenciju preusmeriti na bilo koje drugo područje gde je velika nezaposlenost.

U suštini, ne treba ni da se daju subvencije po osnovu zapošljavanja, ocenjuje Kovačević.

Računica je prosta: subvencija iznosi 10.000 evra po radnom mestu, a neto zarada u tim kompanijama jedva prelazi 200 evra mesečno. Porezi i doprinosi iznose oko 140-150 evra mesečno po zaposlenom te država prihoduje od 1.600 do 2.000 evra godišnje na osnovu svih poreza i doprinosa na zarade u fabrikama. U najboljem slučaju, država preko poreza i doprinosa može da pokrije ulaganje tek posle pet do šest godina.

Kad je džabe...

Srbija je praktično finansirala sve, odnosno dala triput više od investitora i u slučaju „Lira“, kompanije koja je došla u Novi Sad. Pored subvencije od 9,6 miliona evra, dogovoreno je da Grad Novi Sad izgradi halu od 28.000 kvadrata, uz zemljište, a da „Lira“ plaća zakup samo 2,5 evra po kvadratu. Ulaganje grada procenjuje se na oko četiri milijarde dinara, a taj iznos će naplaćivati od zakupa za 40 godina. Sve u svemu, „Lira“ neće uložiti u opremu više od 9,5 miliona evra, ukupno će investirati oko 15 miliona, a država će dati 42,5 miliona evra!

U suštini, privlačenje stranih investitora u Srbiji izgleda ovako: dovedemo ga, damo mu zemljište, ukinemo takse (naše firme plaćaju sve to), damo mu subvenciju za zapošljavanje i on dobije besplatnu radnu snagu u prvih par godina. Onda se uglavnom ispostavi da nema nijednog domaćeg dobavljača, to jest da gotovo svu sirovinu i repromaterijal uvozi. Jedina vajda od njega je to što se lokalnoj samoupravi vraća 10 odsto poreza na zarade. Kada se sračuna šta smo mu dali, koliko je ta kompanija izvezla i platila poreza na dobit, koliko je dala za zarade nakon par godina kada iskoristi novac za subvencije... u većini slučajeva država trošak ne može da vrati ne za pet, već ni za 20 godina, a stranci se kod nas ne zadržavaju toliko.

*

Tekst iz novosadskog lista Dnevnik najavljuje izmene propisa i analizira aktuelno stanje sa subvencijama. Iz teksta se da zaključiti da je reč o Zakonu o ulaganjima koji je usvojen početkom 2016. godine⁷⁶:

25.09.2015

Vlada Srbije usvojiće do kraja meseca zakon o naknadama, kojim će se regulisati davanje subvencija investitorima i ujedno izjednačiti domaći i strani investitori jer se spušta prag, odnosno broj radnih mesta i visina ulaganja na osnovu kojih se dobija subvencija.

Prethodne decenije Srbija je davala velike subvencije investitorima za novootvoreno radno mesto, posebno stranim, ali su postignuti rezultati nezadovoljavajući. Za 273 ugovora o ulaganju država je dodelila 302 miliona evra subvencija. To pokazuje da je bila mnogo izdašnija od drugih država u tome, ali da čak ni to nije privuklo više investicija. Za deset godina Uredba o privlačenju direktnih investicija čak je deset puta menjana, a rezultat su 54 uspešno završena projekta, 153 su u toku, a trećina ugovora je raskinuta, što znači da su se investitori držali dogovora samo dok je bilo državnih para, a nakon toga su radnici opet ostali bez radnog mesta.

⁷⁶ <https://www.dnevnik.rs/ekonomija/za-300-miliona-evra-otvoreno-35000-radnih-mesta>

Na ime subvencija država je u protekloj deceniji dala više od 300 miliona evra, a po zvaničnim podacima, otvoreno je između 35.000 i 40.000 radnih mesta. U isto vreme, vrednost privučenih investicija je 1,5 milijardu evra. U tri slučaja država nije naplatila garancije i ti investitori duguju 900.000 evra i oni su tuženi.

Dok kreatori ekonomske politike smatraju da će zakon o naknadama kojim će se regulisati davanje subvencija investitorima izjednačiti domaće i strane investitore jer će se spustiti prag, odnosno broj radnih mesta i visina ulaganja na osnovu kojih se dobija subvencija i uvesti kontrola trošenja novca dobijenog iz budžetske kase, većina ekonomista smatra da subvencije za otvaranje novih radnih mesta ni do sada nisu ništa dobro donele i da ih treba ukinuti. Tako ekonomista Aleksandar Stevanović ocenjuje da investitore treba privlačiti boljim zakonima, a ne očekivati da će oni zažmuriti na jedno oko zbog toga što nemamo pravnu državu samo zato što smo im dali pare poreskih obveznika.

– Dinkićev koncept o privlačenju investicija uz davanje obilnih subvencija je vrlo loš, a ova vlada ne odustaje od njega, samo tobož najavljuje neku kontrolu – izričit je Stevanović.

Pomoćnik ministra privrede Dušan Purić pak najavljuje drugačiji način regulisanja subvencija jer se uvodi njihova kontrola i tačno će se znati gde se one daju i kome.

– Očekujemo prvo da nema više zloupotreba, da postoje jasna pravila kako se dobijaju pare iz budžeta, kako se troše, kontrolišu, gde će svaki investitor znati čime može raspolagati – objansio je Purić.

S time da subvencije nikada nije trebalo ni uvoditi slaže se i ekonomista Ljubomir Madžar, dodajući da one srpskoj privredi nisu ništa dobro donele. – Ako je Vlada odlučila da uvede kontrolu davanja subvencija, to je dobar korak, ali nedovoljan. Trebalo bi da batale tu zaludnu meru – smatra Madžar.

*

Tekst u listu Danas predstavlja pokušaj da se izračunaju, u vrlo grubim crtama, ekonomski efekti subvencija⁷⁷:

Od Fijata i Er Srbije u budžet samo "mrvice"

Subvencije stranim investitorima već dugo, od samog uvođenja, predstavljaju predmet osporavanja domaćih ekonomista i to sudeći prema podacima o plaćenom porezu ne bez razloga.

13. maj 2017

Ekonomista Dragovan Milićević je na osnovu izveštaja o novčanim tokovima najvećih srpskih kompanija došao do zanimljivih podataka po kojima najveći državni projekti, Fijat i Er Srbija plaćaju najmanje novca u budžet uprkos ogromnim investicijama od strane države.

Tako je prema bilansima iz 2015. godine, s obzirom na to da još nisu objavljeni finansijski izveštaji za 2016, Fijat koji je četvrta kompanija u Srbiji po visini poslovnih prihoda uplatio 173,7 miliona dinara javnih prihoda u koje spadaju porez na dodatu vrednost, akcize, carine i ostale dažbine, od toga nula dinara poreza na dobit. To je svega 0,12 odsto poslovnih prihoda kompanije. Drugi veliki državni projekat, Er Srbija je u 2015. godini uplatila je 90 miliona dinara, od čega 12,8 miliona poreza na dobit, što je 0,27 odsto poslovnih prihoda kompanije. Ove dve kompanije učestvovala

⁷⁷http://www.danas.rs/ekonomija.4.html?news_id=345712&title=Od+Fijata+i+Er+Srbije+u+bud%C5%BEet+samo+%26quot%3Bmrvice%26quot%3B

su u poreskim prihodima države 2015. godine sa 0,01 odsto u slučaju Er Srbije i 0,02 odsto u slučaju Fijata.

Jedan od glavnih argumenata vlasti prilikom uvođenja subvencija stranim investitorima bio je da će se ta sredstva brzo vratiti državi kroz poreze i doprinose. Slučajevi ove dve kompanije govore suprotno.

"Tamo gde je država uložila najviše novca dolazi najmanji doprinos za budžet. Ispada da su oni neto korisnici budžeta. Osim toga, ni danas se ne zna koliko je dato Fijatu, a vidimo koliko malo vraća. Još kad uzmemo u obzir da mu država plaća doprinose za zaposlene situacija je još gora", ističe Milićević.

Za Ljubodraga Savića, profesora Ekonomskog fakulteta u Beogradu je problem što država uopšte krije ugovore od građana pošto su upravo oni ti koji pune budžet, dok ga vlada samo raspodeljuje.

"Pokušavao sam da dođem do podataka o subvencijama države Fijatu i ništa zvanično nisam uspeo da dobijem. Ali očigledno je da taj posao sa Fijatom nema naročitog efekta za državu osim što povećava statističke pokazatelje o industrijskoj proizvodnji i izvozu. Koliko znam država je stavila na raspolaganje više od 300.000 kvadratnih metara objekata. Takođe kompanija je oslobođena poreza i doprinosa. S druge strane imaju visoku dodatu vrednost ali iz inostranstva pošto se uglavnom uvoze delovi. Premijer je govorio o uvoznom PDV-u, ali Fijat većinu izvozi a na to se vraća PDV. Korist od toga imaju zaposleni koji primaju plate, zatim lokalna zajednica, ali i država kroz dividende", objašnjava Savić. Međutim, da se milijardu evra uložilo domaću kompaniju iz prehrambene industrije, smatra Savić, efekti bi bili daleko veći. Tamo je 80 odsto inputa domaće, pa bi korist imao ceo lanac kompanija, kao i državni budžet. I sve to bez subvencija.

"Do sada nisam video neku analizu efekata subvencija od strane države", ističe on.

Ovo potvrđuje i činjenica da su domaće kompanije, posebno iz agrobiznisa i prehrambenog sektora mnogo veći deo poslovnih prihoda izdvojile za dažbine državi. Recimo Svislajon je u 2015. godini platio 2,1 milijardu dinara što je 13,05 odsto poslovnih prihoda po osnovu poreza i dažbina. Delta je uplatila po osnovu poreza i dažbina 5,3 milijarde dinara što je 10,92 odsto poslovnih prihoda kompanije, a Matijević sa 1,4 milijarde dinara je uplatio 7,4 odsto poslovnih prihoda na račune države.

Državne kompanije kao što su Telekom i EPS takođe predstavljaju značajne kontributore državnoj kasi. Tako je Telekom u 2015. uplatio 10,7 milijardi dinara, odnosno 8,9 odsto svojih poslovnih prihoda, dok je Elektroprivreda (zajedno sa zavisnim preduzećima) uplatila skoro 39 milijardi dinara, što je iznosilo 17,3 odsto poslovnih prihoda.

Milijarde od akciza

Posebnu ulogu u punjenju državnog budžeta imaju kompanije koje se bave proizvodnjom i prodajom akciznih proizvoda. Tako je kompanija koja je ubedljivo najviše uplatila na račun države u 2015. bila Naftna industrija Srbije sa 165 milijardi dinara, zahvaljujući visokim iznosima akciza na gorivo, kao i PDV-a. To je činilo čak 82,4 odsto poslovnih prihoda ove kompanije. Među velikim platišama su i duvanske kompanije. Tako je Filip Moris uplatio 41,4 milijarde dinara ili 139 odsto poslovnih prihoda, zatim je BAT uplatio 16 milijardi dinara što je pet puta više od poslovnih prihoda kompanije, dok je JTI sa 24,1 milijarde dinara uplatio 236 odsto poslovnih prihoda na račun države. Inače, samo je Filip Moris uplatio nešto na ime poreza na dobit pošto su JTI i BAT imale gubitke i u 2015. i u 2014. godini. Veliki deo poslovnih prihoda uplaćuju i pivare, od 30 odsto poslovnih prihoda Karlsberga do 54 odsto prihoda Hajnekena.

6.7. Subvencije i nepomenute pogodnosti

*

Izuzetno je važna veza subvencija i drugih eventualnih pogodnosti (koje se ne pominju u ugovoru koje investitori dobijaju od države. Karakterističan slučaj bila je kompanija Jura koja je u više navrata dobijala subvencije, pojedine subvencije nisu razmatrane pred KKDP. Kompanija je došla u fokus javnosti zbog optužbi za loš tretman radnika. Pojavili su se navodi da inspekcije ne štite radnike, premijer je kritikovao medije koji su izveštavali o tome, tvrdeći da time “rasteruju investitore”, a u međuvremenu je potvrđeno da je Ministarstvo rada tražilo od kompanije Jura donacije za Ministarstvo.

Jura do sada dobila 25 miliona EUR subvencija i besplatno zemljište (VIDEO)⁷⁸ (5. maj 2016)

Južnokorejska kompanija Jura, koja je ovih dana dospela u centar pažnje javnosti zbog tvrdnji o veoma lošem položaju zaposlenih, do februara 2015. je od države dobila ukupno 25 miliona evra subvencija, pokazuje finansijski izveštaj kompanije.

Kompanija je, takođe, u Nišu i Leskovcu na ime državne pomoći dobila na korišćenje zemljište, i to bez nadoknade. Jura, čiji je dolazak bio projekat nekadašnjeg ministra Mladana Dinkića, u Srbiji posluje od 2010. Jura je tada došla u pogone tada propale fabrike Zastava elektro u Rači, koju je inače bio privatizovao Ranko Dejanović, muž funkcionerke SPS-a Slavice Đukić Dejanović.

Nakon Rače, Jura je otvorila pogone u Leskovcu i Nišu. Kompanija Jura bavi se proizvodnjom kablova, što znači da se radi o manuelnom poslu koji uglavnom obavljaju niskokvalifikovane žene koje praktično po ceo dan pletu kablove. Ugovori koje je država potpisala s tom kompanijom nisu dostupni javnosti.

Jedini zvaničan dokument o državnoj pomoći dostupan je u arhivi rešenja Komisije za dodelu državne pomoći, koja se bavila ovim projektom. Taj dokument, iz februara ove godine, u vezi je s dodelom zemljišta u Leskovcu. Jura je htela da proširi proizvodne kapacitete u Leskovcu i u zamenu za zapošljavanje novih 700 radnika i investiciju od dva miliona evra u novi pogon tražila od države zemljište od 3,7 hektara koje je Poreska uprava Leskovca procenila na 950.000 evra.

Investicioni projekat kompanije Jura u Srbiji je predviđao gradnju postrojenja za proizvodnju elektro-instalacija kojim će u tri grada biti otvoreno ukupno 4.000 novih radnih mesta. Gradovi Niš i Leskovac su tokom 2011. Juri dali pravo korišćenja zemljišta bez naknade na 99 godina. Jura se obavezala da će zaposliti još 1.500 radnika u Nišu.

Jedan od problema koje predstavlja subvencionisanje ovakvih investicija jeste to da oni fabričke hale pune običnim stolovima, za posao im ne treba nikakva oprema, pa se postavlja pitanje da li će pošto su s plaćenom radnom snagom istrošili sve subvencije države, moći bolju priliku i jeftiniju radnu snagu da nađu u drugoj državi.

Insajder.net se još početkom aprila obratio kompaniji Jura s molbom nam omogućiti da posetimo fabriku i kratko snimimo proces proizvodnje. Takođe smo želeli i da razgovaramo s direktorom ili predstavnikom kompanije koji bi nam odgovorio na pitanja o uslovima u kojima rade, značaju državne pomoći za poslovanje i načelnim poslovnim planovima. Iz Jure nam je odgovoreno da zbog brojnih poslovnih obaveza i isplaniranih službenih putovanja u aprilu, nisu u mogućnosti da nam izađu u susret. Na naše pitanje da li možemo da snimimo fabriku bez snimanja izjava, iz kompanije nam

⁷⁸ <https://insajder.net/sr/sajt/tema/876/>

je stigao odgovor: "Trenutno ne postoji ni ta mogućnosti, iz razloga koje smo već naveli."

Veselinović: Pored subvencija, preporučujemo se i obespravljenom radnom snagom Željko Veselinović iz USS Sloga rekao je za Insajder.net da je u Juri bilo nekoliko pokušaja sindikalnog udruživanja, ali da su svi završeni nezakonitim otpuštanjem članova sindikata koji na posao nisu vraćeni ni nakon odluke inspekcije rada.

On navodi da je sindikat pokrenuo veliki broj tužbi zbog psihofizičke torture radnika u Jurinim fabrikama, da su o svim tim slučajevima obavestene nadležne institucije, ali da država nije učinila ništa kako bi zaštitila radnike.

Prema njegovoj oceni, osim subvencijama, Srbija se stranim investitorima preporučuje i najeftinijom, a, kako je naveo, sudeći po primeru Jure, i potpuno obespravljenom radnom snagom.

„U Srbiji inistitucije sistema – Inspektorat za rad, Ministarstvo rada, država Srbija, Vlada Republike Srbije – su institucije koje bi trebalo da stanu iza zaposlenih. Naravno, oni nisu stali iza zaposlenih. Poslednjih dana čak imamo priče predstavnika vlasti o tome da smo mi koji prijavljujemo, znači lično ja i desetine kolega, koji prijavljujemo nepravilnosti, zapravo krivci, a da su žrtve Južnokorejci u ovom slučaju, i da mi na taj način teramo investitore iz svoje zemlje, što je apsolutno netačno. Kada vam neko ne poštuje rešenje Inspekcije rada o vraćanju na posao, kada vam sud donese odluku o tome da neko mora biti vraćen na posao, a Jura to ne radi, onda dolazimo do jednog vrlo logičnog zaključka, a to je da država stoji iza njih“, rekao je Veselinović.

*

Reakcija TS povodom objavljivanja informacije o potencijalno koruptivnom odnosu Ministarstva rada i kompanije Jura:

Državno reketiranje, sukob interesa i troškovi nakon poklona (31. maj 2016)

Povodom potvrde kompanije "Jura" da je donirala dva automobila Ministarstvu rada, Transparentnost Srbija poziva Ministarstvo, Vladu i Državnu revizorsku instituciju da ispituju slučaj, pokrenu postupak za kažnjavanje odgovornih, vrate vozila dobijena mimo zakona i pokrenu postupak za izmenu i dopunu propisa, kako bi se potpunije uredilo pitanje sukoba interesa koji nastaje u vezi sa poklonima koje primaju državni organi.

Insajder je objavio [dopis firme „Jura“ koja je potvrdila koja je potvrdila](#) da je, na zahtev Ministarstva rada donirala dva automobila. Insajder navodi da je donacija data 2013. godine. [Mediji su ovu temu otvorili](#) nakon objavljivanja tvrdnji da se u toj firmi, koja je od države dobila 25 miliona evra subvencija, krše prava radnika a da Inspekcija rada ne reaguje adekvatno.

Zakon o donacijama i humanitarnoj pomoći zabranjuje da se kao donacija dodeljuu, odnosno primaju putnički automobili, kao i usluge, novac, hartije od vrednosti, imovinska i druga prava. Transparentnost Srbija naglašava da u ovom konkretnom slučaju, ne samo da je prekršeno ograničenje iz Zakona o donacijama, već postoje i znatno ozbiljniji problemi. Prvo, sama situacija u kojoj jedan državni organ traži od privatne firme koja može biti predmet inspeksijske kontrole „donaciju“, može predstavljati po svojoj suštini iznudu mita, koja se razlikuje od krivičnog dela samo po tome što korist ne stiće pojedinac nego organ. Dodatni element apsurdna unosi činjenica da država na jednoj strani, novcem od poreza podstiče investitora, a da, s druge strane, od tog istog investitora traži vozila koja je trebalo nabaviti iz budžeta.

Sve i da „donacija“ nije bila iznuđena, očigledno bi bilo neprimereno da državni organ prima poklone od firme koju taj isti organ treba da podvrgne inspeksijskom

nadzoru (inspekcija rada, koja je u sastavu Ministarstva). Budući da aktuelni propisi sadrže samo pravila o sukobu (privatnog) interesa državnih funkcionera i službenika sa javnim interesom o kojem treba da se staraju, a ne i o ovakvim situacijama, Transparentnost Srbija smatra da ova pitanja treba urediti. U vezi sa time, podsećamo da je neophodno da se uredi i postupanje javnih funkcionera u vezi sa prijemom poklona. Dodatni razlog za uvođenje preciznih zakonskih pravila jeste i činjenica da u nekim slučajevima donacije nose sa sobom i značajne skrivene troškove, koji mogu višestruko da nadmaše vrednost poklona, naročito kod proizvoda čije održavanje i povezani troškovi (npr. ažuriranje softvera, servisi, nabavka specifične opreme) su veći od cene osnovnog proizvoda.

6.8. Upitni izvori budućeg izveštavanja

*

Konačno, nema sumnje da će se politika subvencija nastaviti. Samo što ćemo umesto dokumenata (KKDP se izuzela od razmatranja i osnovni podaci o ugovorima više neće biti dostupni javnosti kroz odluke KKDP koje su objavljivane na sajtu) čitati izjave političara, poput ove:

Premijer Srbije Aleksandar Vučić saopštio je danas da se u ovom trenutku vode pregovori sa 49 značajnih investitora i da će, ako se oni uspešno završe, to značiti novih 27.000 do 28.000 radnih mesta u Srbiji⁷⁹.

⁷⁹ <http://www.blic.rs/vesti/ekonomija/vucic-pregovaramo-s-49-investitora-o-28000-novih-radnih-mesta/srdjq2b>